

Suunnistuskilpailuiden valvonnan kehittäminen

Atte Lahtinen

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Liikunnanohjaaja (AMK)

Opinnäytetyö

2024

Tiivistelmä

Tekijä Atte Lahtinen
Tutkinto Liikunnanohjaaja (AMK)
Opinnäytetyön nimi Suunnistuskilpailuiden valvonnan kehittäminen
Sivu- ja liitesivumäärä 48 + 22
<p>Valvoja on suunnistuskilpailun järjestäjästä riippumaton henkilö, jonka tehtävänä varmistaa kilpailun järjestelyjen olevan sääntöjen mukaiset, huolehtia urheilullisesta tasapuolisuudesta, sekä tukea järjestäjää. Valvojan tehtävää käsitellään pätevyyden antavassa ratamestarikoulutuksessa vähän, eikä valvojan tehtävän tueksi ole juuri muuta materiaalia kuin lajisäännöt.</p> <p>Työn toimeksiantajana toimi Suomen Suunnistusliitto. Tavoitteena oli luoda valvojille uusi kirjallinen ohjeistus, joka kattaa koko valvontaprosessin ja antaa käytännön vinkkejä valvontaan. Työ käsittelee yleisten kilpailujen kilpailunvalvoja ja arvokilpailuiden ratavalvoja. Taustatietoa haettiin suunnistuksen niin suomalaisista kuin kansainvälisistäkin säännöistä ja ohjeista. Valvojan roolia vertailtiin muiden urheilulajien vastaaviin tehtäviin kuten hiihtokilpailun tekniseen delegaattiin.</p> <p>Valvonnan nykytilan paremmaksi ymmärtämiseksi laadittiin anonyymi kysely vuonna 2024 suunnistuskilpailun valvojana toimineille henkilöille. Kysely sisälsi 20 erilaista valintakysymystä sekä viisi avointa kysymystä. Kysymykset keskittyivät valvojen toimintatapoihin ja kokemuksiin haasteisiin. Kyselyyn vastasi lokakuussa 2024 hyväksytysti yhteensä 102 henkilöä.</p> <p>Tuloksista havaitaan, että valvojan tehtävät nähdään usein ensisijaisesti ratojen valvontana, kun roolin tulisi kattaa tapahtuma kokonaisvaltaisesti. Kyselyn vastausten sekä olemassa olevien materiaalien pohjalta luotiin valvojan ohjeet, sekä aikataulutettu tehtävälista valvojalle. Valvojan ohjeet käyvät läpi kaikki sääntöjen mukaiset valvojan tehtävät, ja valvojan aikataulutettu tehtävälista tukee järjestelyjen aikataulussa pysymistä.</p>
Asiasanat Suunnistus, kilpailu, valvoja, urheilutapahtuma

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Suunnistuskilpailu toimintaympäristönä	2
2.1	Suunnistuskilpailun erityispiirteet.....	2
2.2	Kilpailuiden jaottelu	3
2.3	Suunnistuksen kilpailumuodot ja matkat.....	4
2.4	Suunnistuskilpailun henkilöstö.....	5
2.5	Sidosryhmät	6
2.6	Erlaisia valvoja.....	6
3	Ulkopuolinen kontrollointi suunnistuksessa ja muissa lajeissa	8
3.1	Suunnistuksen suomalaiset ohjeet	8
3.1.1	Suunnistuskilpailun valvontaohjeet	8
3.1.2	Suunnistuksen lajisäännöt	9
3.1.3	Lähikilpailun säännöt	11
3.1.4	Ratamestarikirja.....	11
3.2	Suunnistuksen kansainväliset ohjeet.....	12
3.2.1	IOF:n kilpailusäännöt	12
3.2.2	WRE-käsikirja	15
3.3	Suunnistus ja maastohiihto.....	17
3.4	Suunnistus ja yleisurheilu	18
3.5	Suunnistus ja triathlon	20
4	Opinnäytetyön vaiheet ja menetelmät.....	21
4.1	Työn tavoite ja rajaus	21
4.2	Projektin kuvaus.....	22
4.3	Kyselyn laadinta	23
4.4	Kyselyn lähettäminen ja vastaukset.....	25
4.5	Vastausten käsittely	25
5	Kyselyn tulokset	26
5.1	Taustatiedot	26
5.2	Työtehtävien aloittaminen.....	26
5.3	Käytännön tehtävät	27
5.4	Kommunikaatio valvojan ja järjestäjän välillä	28
5.5	Tietolähteet	30
5.6	Järjestelyjen pysyminen aikataulussa.....	31
5.7	Valvojan kohtaamat haasteet	32
5.8	Ulkopuolisen tuen hyödyntäminen.....	33

5.9	Fiilis jälkikäteen	34
5.10	Valvonnan kokonaisvaltaisuus	34
5.11	Näkemykset eri velvollisuuksien tärkeydestä.....	35
5.12	Muu palaute	37
6	Uudet valvonnan ohjeistukset.....	39
7	Pohdinta.....	40
7.1	Kyselyn luotettavuus ja haasteet	40
7.2	Ajatuksia kyselyn tuloksista	41
7.3	Tuotoksen laatu.....	43
7.4	Muita ehdotuksia Suunnistusliitolle.....	44
	Lähteet.....	46
	Liitteet.....	49
	Liite 1. Valvojan tehtävät ja vastuunjako.....	49
	Liite 2. Suunnistuskilpailuiden valvontakysely 2024.....	50
	Liite 3. Aikataulutettu tehtävälista valvojalle.....	58
	Liite 4. Valvojan ohjeet	59

1 Johdanto

Suomessa järjestetään vuosittain talkoovoimin noin 200 suunnistuskilpailua. Se on lajin aktiivisten harrastajien ansiota. Monesti talkoissa saattaa kuulla ajatuksia siitä, kuinka nähdään kovin paljon vaivaa muutaman tunnin kestävästä tapahtumasta varten. Kilpailut ovat kuitenkin jokaisen harrastuksen suola, jota jonkun on tarjottava. Samat henkilöt voikin löytää yhtenä viikonloppuna nastarit ja-lassa lähtöviivalta, ja seuraavana viikonloppuna toimitsijan roolissa. Toiset saattavat harrastaa nimenomaan kilpailuiden järjestämistä.

Jokaisella suunnistuskilpailulla on kilpailunjohtaja, ratamestari, ja valvoja. Valvoja poikkeaa olennaisesti muista rooleista siten, että hän ei saa olla järjestävän seuran jäsen (Suomen Suunnistusliitto 2024, 89). Valvojan tehtävä onkin valvoa sääntöjen toteutumista kilpailun järjestelyissä, ja ulkopuolisena tekijänä hän on neutraalissa asemassa.

Tämän opinnäytetyön aiheena on suunnistuskilpailuiden valvonnan kehittäminen. Aihe on työn tekijälle läheinen, sillä hän on aktiivinen suunnistusharrastaja, ja on toivonut itse monesti kilpailuihin parempaa valvontaa. Kirjoittaja on itse toiminut vastuutehtävissä kansainvälisissäkin kilpailuissa, sekä valvojana muutamissa kilpailuissa.

Tällä hetkellä valvojan tehtävistä kertovia julkisia dokumentteja ovat Suunnistuksen lajisääntöjen liite D, jonka luonne on hyvin listanomainen ja virallinen, sekä Ratamestarikirja, jossa valvojan tehtäviä käsitellään yleisemmällä tasolla ja lähinnä ratamestarin näkökulmasta. Työn ensisijaisena tavoitteena on kehittää valvojille kirjallinen ohjeistus valvonnan toteuttamiseen. Ohjeiden tulee kattaa valvontaprosessi mahdollisimman laajasti, ja mennä tarpeellisilta osin käytännön tasolle. Olennaisia kysymyksiä ohjeen luomisen kannalta ovat esimerkiksi, että mitkä asiat ovat tärkeimpiä huomioitavia, millaista tukea kilpailunjärjestäjät kaipaavat valvojalta, ja millaista tukea itse valvoja tarvitsee.

Työn toimeksiantaja on suunnistuksen kansallinen lajiliitto Suomen Suunnistusliitto (SSL). Työ käsittelee SSL:n alaisista lajeista ainoastaan ”jalkasuunnistusta”, joka on lajeista selvästi suurin. Tarkemmin sanoen käsittelyssä ovat ensisijaisesti kansalliset kilpailut, ja eri valvontaroleista kansallisen kilpailun kilpailunvalvojan rooli sekä arvokilpailun ratavalvojan rooli.

Työtä varten on teetetty kysely vuonna 2024 suunnistuskilpailuja valvoneilla henkilöillä, jotta saadaan konkreettista tietoa siitä, miten kilpailuita valvotaan. Vastaavaa kyselyä ei tiettävästi ole aiemmin tehty, eikä tapahtumien ulkoisesta valvonnasta sanan tässä merkityksessä ole juurikaan tutkittua tietoa.

2 Suunnistuskilpailu toimintaympäristönä

Suunnistus on urheilulaji, jossa on tarkoitus edetä kartan ja kompassin avulla mahdollisimman nopeasti lähdöstä maaliin kulkien maastoon sijoitettujen rastien kautta. Maasto voi olla millainen tahansa metsästä kaupunkiympäristöön, ja eteneminen tapahtuu jalan. Suunnistus on kestävyyslaji, jossa on fyysisten vaatimusten lisäksi merkittävä taidollinen vaatimus – rastilta toiselle löytäminen vaatii kartanlukutaitoa, ongelmanratkaisu- ja keskittymiskykyä, sekä nopeiden päätösten tekemistä. (International Orienteering Federation s.a. a; Suomen Suunnistusliitto s.a. a.)

Suunnistus on taitona urheilulajia huomattavasti vanhempi. Kompasseja ja karttoja on käytetty jo tuhansia vuosia, mutta käyttötarkoitus on ollut enimmäkseen käytännöllinen. (Rantala 2016, 9.) Urheilulajina suunnistus kehittyi sotilasurheilusta siviililajiksi 1900–1930-luvuilla. Ensimmäiset maininnat suunnistuskilpailuiksi katsottavista kilpailuista on 1890-luvulta: vuonna 1893 Tukholman seudulla sekä 1895 Oslon lähellä pidetyt sotilaskilpailut, sekä vuonna 1897 Bergenissä pidetty ensimmäinen urheiluyhdistyksen järjestämä suunnistuskilpailu (Rantala 2016, 16). Suomessa erityisesti suojeluskuntien rooli suunnistuksen kehityksessä oli suuri, ja ”tiedustelujuoksu” kasvatti suosiotaan 1920–1930-luvuilla (Rantala 2016, 23–35). Urheiluseurojen toimintaan suunnistus tuli vahvemmin 1930-luvulla, kun muutamat yleisseurat ottivat sen ohjelmaansa, ja perustettiin ensimmäiset suunnistuksen erikoisseurat, sekä seurojen järjestämät kilpailut yleistyivät. (Rantala 2016, 49; Suomen Suunnistusliitto s.a. b.) SM-tasolla suunnistuksessa kilpailtiin ensimmäisen kerran vuonna 1935, Suomen Suunnistamisliitto perustettiin vuonna 1945, ja ensimmäinen Jukolan viesti kilpailtiin vuonna 1949. Ensimmäiset MM-kilpailut juostiin Suomessa vuonna 1966. (Suomen Suunnistusliitto s.a. b.)

2.1 Suunnistuskilpailun erityispiirteet

Suunnistuskilpailuilla on muutamia erityispiirteitä. Kilpailupaikat vaihtelevat huomattavan paljon, sillä tarkoituksena on tarjota aina uusia haasteita vähemmän käytetyn maaston muodossa. Kilpailun kaikki toiminnot rakennetaan kilpailupaikalle jokaista kilpailua varten erikseen, mikä on merkittävä ero esimerkiksi stadion- tai hallilajeihin, jotka hyödyntävät lähtökohtaisesti valmista infrastruktuuria. Tapahtumat järjestetään käytännössä täysin talkoovoimin – tulospalvelu saatetaan ostaa yrittäjältä, ja kartta teettää ammattilaisella, mutta kartoittaja ei varsinaisesti ole osa kilpailuorganisaatiota. Kilpailuiden järjestäjät ovat lähes aina rekisteröityinä yhdistyksinä toimivia seuroja, ja joskus harvoin järjestäjänä saattaa olla osakeyhtiö. Kilpailuiden osallistumismaksut ovat varsin halpoja. Erityisintä suunnistuskilpailuissa lienee kuitenkin se, että samassa kilpailussa ovat mukana kaiken ikäiset ja tasoiset suunnistajat, kyseessä ollen kuitenkin aito kilpailutapahtuma. Suurin osa tapahtumiin saapuvasta yleisöstä on itse mukana myös kilpailijoina. Kaikenikäisten ja -tasoisten

osallistuminen samassa tapahtumassa on tyypillisempää massatapahtumissa, jotka ovat usein luonteeltaan enemmän kuntoilua kuin kilpailua.

2.2 Kilpailuiden jaottelu

Suunnistuksen lajisäännöt (Suomen Suunnistusliitto 2024, 32–33) määrittää kilpailuille viisi pääasiallista tasoa. Kaikilla näillä on kaksi tai useampi kilpailutyyppiä, jotka kuuluvat kyseiseen tasoon.

Paikallinen kilpailu ei välttämättä ole monen mielestä ”oikea kilpailu”, vaan se käydään joko seuran tai järjestön jäsenten välillä, tai se on kaikille avoin riippumatta lajitaustasta. Paikallisen kilpailun tyyppejä ovat seurakilpailu, seuran mestaruuskilpailu, seuraottelu, harrastesuunnistustapahtuma, sekä järjestökilpailu. Paikallinen kilpailu on kilpailutasoista ainoa, jonka tapahtumat eivät ole suoraan SSL:n alaisia. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 32.)

Yleinen kilpailu onkin usein jo ”oikea kilpailu”. Yleiset kilpailut vaativat järjestämisoikeuden SSL:ltä tai alueelta, ja niissä noudatetaan SSL:n sääntöjä. Tasoon kuuluvia tyyppejä ovat aluekilpailu, joka on lähtökohtaisesti alueen jäsenseurojen suunnistajille, alueottelu, joka käydään alueiden jäsenseurojen jäsenten välillä, sekä kansallinen kilpailu, joka on tarkoitettu kilpasuunnistajille. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 32–33.)

Mestaruuskilpailu on kilpailu, jossa kilpaillaan Suomen tai alueen mestaruuksista. Näitä kilpailuja koskevat lähtökohtaisesti samat säännöt kuin yleisiä kilpailuja, elleivät näitä käsittelevät lajisääntöjen kohdat 19 ja 20 muuta määrää. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 33.)

Kansainvälinen arvokilpailu on IOF:n tai muun kansainvälisen liiton alainen kilpailu. Näitä ovat lajisääntöjen mukaan World Games, MM-kilpailut, maailmancup, nuorten MM-kilpailut, veteraanien MM-kilpailut, EM-kilpailut, pohjoismaiset mestaruuskilpailut, maailmanrankikilpailut, sekä maaottelut. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 33.)

Kansallisiksi arvokilpailuiksi on määritelty näyttökilpailut ja katsastukset, joiden perusteella valitaan joukkueita kansainvälisiin arvokilpailuihin, sekä Huippuliigan osakilpailut (Suomen Suunnistusliitto 2024, 33). Termi ”kansallinen arvokilpailu” on siinä mielessä harhaanjohtava, että se ei sisällä SM-kilpailuita.

Lisäksi säännöt määrittelevät kohdassa 1.233 termin *arvokilpailu* kilpailuksi, jonka järjestelyistä on tehty erillinen järjestämissopimus SSL:n kanssa (Suomen Suunnistusliitto 2024, 9). Kohdassa viitataan sääntöön 1.245, joka puolestaan määrittelee järjestämissopimuksen sopimukseksi, joka ”laaditaan arvokilpailuja järjestettäessä tai kun järjestäjä ei ole liiton jäsen.” Kohdassa mainitaan sopimus tehtävän niin liiton myöntämissä mestaruuskilpailuissa (SM-kilpailut) kuin kansainvälisissä

arvokilpailuissa, mutta myös tarpeen mukaan kansallisissa kilpailuissa. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 10.) Tämä jättää aukon arvokilpailun määritelmään – säännöt 1.233 ja 1.245 luovat toisiinsa viittaavan kehän: toinen määrittelee arvokilpailun kilpailuksi, josta tehdään sopimus, ja toinen taas sopimuksen sellaiseksi, joka tehdään arvokilpailuista. Lisäksi määritelmä jättää termin ulkopuolelle kansalliset arvokilpailut, joita ei mainita kohdassa 1.245, ja mahdollistaa jollakin tulkinnalla arvokilpailun olevan myös mikä tahansa muun kuin liiton jäsenen järjestämä kilpailu. Voisi kuitenkin olla tarkoituksenmukaista tulkita arvokilpailun olevan mestaruuskilpailu, tai kansallinen tai kansainvälinen arvokilpailu.

Lajisääntöjen ulkopuolella on myös termi *lähikilpailu*, joka on ”kansallisen kilpailun tyyppinen tapahtuma”, mutta kevennetyillä järjestelyillä ja säännöillä. Lähikilpailuille on omat sääntönsä. (Suomen Suunnistusliitto 2022, 3.)

Tässä työssä esiintyy lisäksi termi *suurkilpailu*, jonka alle sisällytetään FinnSpring, Fin5, Kainuun Rastiviikko, Nuorten Jukola ja Jukolan viesti. Näissä kilpailuissa on arvokilpailun piirteitä, kuten kansainvälisyys, suuri osanottajamäärä, ja erillinen tekninen asiantuntija (TA). Arvokilpailun osin tulkinnanvaraisen määritelmän takia näitä kilpailuja ei ole tässä työssä laskettu arvokilpailuiksi, vaan on käytetty erillistä termiä suurkilpailu.

2.3 Suunnistuksen kilpailumuodot ja matkat

Suunnistuskilpailussa voi olla vaihteleva määrä sarjoja, jotka yleensä määräytyvät iän ja sukupuolen mukaan, sekä toisinaan tason tai taitotason mukaan. Taitotaso ja ikä vaikuttavan sarjalle laadittavan radan vaikeuteen. Radan pituuteen vaikuttaa iän ja sukupuolen lisäksi kilpailumatka ja -muoto.

Suunnistuksessa on kuusi kansainvälistä arvokilpailumatkaa. Näistä kolme on sprinttikilpailuja ja kolme metsäkilpailuja. IOF:n kilpailusääntöjen liite 6 (International Orienteering Federation 2024a, 47–52) kuvaa näiden kilpailumatkojen piirteet. Tiivistäen sanottuna:

- Sprintti on nopeampoinen, urbaanissa tai puistoympäristössä kilpailtava muoto, joka painottaa reitinvalintaa ja keskittymiskykyä. Suoritus kestää 12–15 minuuttia ja käydään väliaikalähdöllä. Sprintti on yleisöystävällinen ja helppo ymmärtää. Kartan mittakaava on 1:4 000.
- Sprinttiviesti on nopeampoinen, urbaanissa tai puistoympäristössä kilpailtava muoto, joka niin ikään painottaa reitinvalintaa ja keskittymiskykyä. Kilpailussa on sekajoukkueet ja neljä osuutta. Yksi osuus kestää 12–15 minuuttia ja koko viesti 55–60 minuuttia. Kartan mittakaava on 1:4 000.
- Knock-out sprintti eli pudotussprintti on vaatimuksiltaan muiden sprinttimatkojen kaltainen. Väliaikalähdön käytävä karsinta kestää 8–10 minuuttia ja maastohiihdon sprinttikilpailun tyylliset

erävaiheet, joissa parhaat etenevät seuraavaan vaiheeseen, kukin 6–8 minuuttia. Knock-out on kehitetty yleisöystävälliseksi lajiksi. Kartan mittakaava on 1:4 000.

- Keskimatka on teknisesti haastava, teknisesti vaativassa pääasiassa metsäisessä maastossa kilpailtava matka. Suoritus kestää 30–35 minuuttia ja käydään väliaikalähdöllä. Pienetkin virheet voivat olla ratkaisevia. Kartan mittakaava on 1:10 000.
- Pitkä matka on fyysistä kestävyyttä koetteleva, pääasiassa metsäisessä maastossa kilpailtava matka, jonka suunnistustehtävät ovat vaihtelevia. Voittoaika on 88–92 minuuttia ja kilpailu käydään väliaikalähdöllä. Pitkän matkan tulee tarjota pitkiäkin reitinvalintavälejä, joilla tehdyt valinnat voivat olla ratkaisevia. Kartan mittakaava on 1:15 000.
- Viesti on monipuolisessa, pääasiassa metsäisessä maastossa kilpailtava matka, jonka suunnistustehtävät ovat vaihtelevia. Viestissä on kolme osuutta. Yksi osuus kestää 30–40 minuuttia ja koko viesti 90–105 minuuttia. Kartan mittakaava on 1:10 000.

Yllä kuvatut ovat todellakin kansainväliset määritelmät, jotka koskevat ”pääsarjoja” eli 21-vuotiaiden sarjoja. Tätä nuoremmilla ja vanhemmilla kilpailut ovat etenkin metsämatkoilla lyhyempiä, ja kartan mittakaava voi olla suurempi. Viestikilpailusta on olemassa osuusmäärältään ja joukkueiden kokoonpanoiltaan hyvinkin erilaisia sovelluksia. Lisäksi yösuunnistus on suosittu suunnistusmuoto, jossa ei käydä kansainvälisiä kilpailuja.

2.4 Suunnistuskilpailun henkilöstö

Suunnistuskilpailua järjestävän organisaation keskeisimpiä rooleja ovat kilpailunjohtaja, ratamestariryhmän johtaja ja tulospalvelun johtaja. Muita tärkeitä rooleja ovat tiedottaja, sihteeri, lähdön päällikkö, kilpailupaikan rakenteista vastaava kenttäpäällikkö, ja etenkin sprinttikilpailuissa maastovalvonnan päällikkö. Lisäksi henkilöstöä saatetaan tarvita esimerkiksi kuuluttamoon, infopisteelle, rastivahteiksi, ensiapuun, pysäköinnin ja liikenteen opastajiksi, tai kahvioon. Jos kyseessä on vähänkään isompi tapahtuma, selviää harvassa osa-alueessa yhdellä henkilöllä. Tapahtuman koosta ja palvelutasosta riippuen organisaation koko on kilpailupäivänä 10–100 henkilöä. Etenkin sprinttikilpailussa tarvitaan paljon rastivahteja, mikä nostaa toimitsijatarvetta. Toimitsijat ovat pääasiassa järjestävän seuran tai seurojen jäseniä, mutta myös ulkopuolisia talkoolaisia voi olla mukana. Järjestävän tahon ulkopuolelta saattaa tulla esimerkiksi tulospalveluyrittäjä, kuuluttaja, ensiapu, ravintola- tai kahvilayrittäjä, tai televisioitavissa kilpailuissa televisioinnista vastaava yritys.

Kaikissa kilpailuissa on myös tuomarineuvosto, jonka jäsenet eivät saa olla järjestävän seuran jäseniä, tai tuomari (Suomen Suunnistusliitto 2024, 23). Kilpailun valvoja tai valvojat tulevat myös järjestävän tahon ulkopuolelta (Suomen Suunnistusliitto 2024, 89).

2.5 Sidosryhmät

Suunnistuskilpailulla on järjestäjä, joka on tyypillisesti seura, seurayhtymä, tai osakeyhtiö. Seurat järjestävät kilpailuita lähtökohtaisesti varainhankinnan keinona. Osan kilpailun palveluista, kuten tulos- tai ravintolapalvelut, järjestäjä voi ostaa ulkopuoliselta yrittäjältä. Seuralla voi olla muitakin kaupallisia yhteistyökumppaneita, joista osa voi olla pitkäaikaisia, ja osa hankittu vain tietyn kilpailun järjestämistä varten. Kilpailualueella on aina yksi tai useampi maanomistaja, joilta järjestäjä tarvitsee asianmukaiset luvat maaston käyttöön. Keskustella tarvitsee myös muiden maaston käyttäjien kuten metsästysseurojen tai muiden suunnistusseurojen kanssa. Maastossa voi olla myös suojeltuja alueita, kuten luonnonsuojelualueita tai kansallispuistoja, joiden osalta järjestäjän on haettava tarvittavat luvat ELY-keskukselta tai Metsähallitukselta. Hakiessaan kilpailun järjestämisoikeutta SSL:lta järjestäjä sitoutuu siihen, että kilpailussa ja sen järjestelyissä noudatetaan SSL:n laatimia lajisääntöjä. Tämän toteutumista valvoo ensisijaisesti järjestäjästä erillinen kilpailunvalvoja.

2.6 Erilaisia valvoja

Valvoja on suunnistuskilpailun järjestävän tahon ulkopuolinen henkilö, jonka tehtävänä varmistaa kilpailun järjestelyjen olevan sääntöjen mukaiset, huolehtia urheilullisesta tasapuolisuudesta, sekä tukea järjestäjää. SSL:n suunnistuksen lajisäännöt tuntee kolme erilaista valvojan nimikettä: kilpailunvalvoja, ratavalvoja ja tekninen asiantuntija (TA).

Kilpailunvalvoja on järjestämisluvan myöntäjän nimeämä tai hyväksymä henkilö, joka katsoo tapahtuman kaikkien osa-alueiden tapahtuvan sääntöjen ja ohjeiden mukaisesti. *Ratavalvoja* on järjestämisluvan myöntäjän hyväksymä henkilö, jonka vastuulla on erityisesti ratasuunnittelun ohjaus ja hyväksyntä. *Tekninen asiantuntija (TA)* taas on erityisnimike arvokilpailun kilpailunvalvojalle. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 89–91.)

Yleisessä kilpailussa, kuten tavallisessa kansallisessa kilpailussa, on ainoastaan kilpailunvalvoja, mutta arvokilpailuissa ja suurkilpailuissa on erikseen kilpailunvalvoja ja ratavalvoja. Mikäli kilpailussa on ainoastaan kilpailunvalvoja, suorittaa hän sekä kilpailun- että ratavalvojan tehtävät (Suomen Suunnistusliitto 2024, 89). SSL:lla on valvojien vastuita ja tehtäviä erittelevä vastuumatriisi (liite 1), joka kertoo tehtävien jakautumisesta, mikäli kilpailussa on useampi valvoja. Taulukko seuraa lajisääntöjen liitteen D mukaista vastuunjakoa sillä erotuksella, että roolien kohdalla mainitaan myös, jos he osallistuvat tehtävään toisen ollessa siitä vastuussa. Lisäksi vastuumatriisi kertoo asiat, jotka WRE valvojan eli IOF:n alaisen Event Adviserin on hyväksyttävä.

Yleisen kilpailun valvojana toimimiseen vaaditaan I luokan ratamestarin pätevyys. Alempi II luokan pätevyys oikeuttaa aluemestaruus- tai lähikilpailun valvojan tehtäviin. Alin III luokan pätevyys ei

oikeuta valvontatehtäviin. Pätevydet voi saavuttaa SSL:n järjestämistä koulutuksista. Pätevyys on voimassa viisi vuotta, jonka jälkeen uusimista voi hakea uuden koulutuksen jälkeen. (Suomen Suunnistusliitto s.a. c.) TA:n koulutus järjestetään erikseen. Siihen ei voi hakea, vaan siihen kutsutaan kokeneita suurten kilpailuiden järjestelyissä mukana olleita henkilöitä. TA:n pätevyys tai sitä vastaava kokemus vaaditaan arvokilpailun kilpailunvalvojana toimimiseen. Kansainvälinen suunnistusliitto (IOF) kouluttaa lisäksi erikseen Event Advisereita (EA), jotka voivat valvoa IOF:n alaisia maailmanrankikilpailuja, sekä Senior Event Advisereita (SEA), jotka voivat toimia suurimpien kansainvälisten arvokilpailuiden kilpailunvalvojina.

SSL:n alaisten kilpailuiden järjestämisoikeutta on haettava SSL:lta, oli kyseessä sitten kansallinen tai SM-kilpailu (Suomen Suunnistusliitto 2024, 31). Hakemuksessa järjestäjä ehdottaa ratavalvojaa, mikäli kyseessä on SM-kilpailu tai suurkilpailu. Näissä kilpailuissa SSL nimeää kilpailunvalvojan. Muissa kilpailuissa, eli lähes kaikissa yleisissä kilpailuissa, järjestäjä ehdottaa hakemuksessaan kilpailunvalvojaa. Järjestäjän ehdotuksille vaaditaan joka tapauksessa SSL:n hyväksyntä. Valvoja ei saa olla TA:ta lukuun ottamatta järjestävän seuran jäsen. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 38 & 89.)

3 Ulkopuolinen kontrollointi suunnistuksessa ja muissa lajeissa

Erilaisia suunnistuskilpailun valvojan tyylisiä rooleja on monissa urheilulajeissa. Karlsson (2014) käsitteli tutkimuksessaan kuutta ruotsalaista suurten urheilutapahtumien järjestäjää. Näistä kolmen – DN-galan (yleisurheilu), Gothenburg Horse Show (esteratsastus) ja Lagadère Scandinavia (mm. tennis) – kohdalla todettiin jonkin kansainvälisen liiton sääntelevän järjestelyjä. Liittojen kerrottiin lähettävän usein työntekijöitään valvomaan ja arvioimaan tapahtumaa. Gothenburg Horse Show'n järjestelykomiteassa puolestaan on eri sidosryhmien edustajia, joista yksi on Ruotsin Ratsastajainliiton edustaja. (Karlsson 2014, 30–32.) Mainitut kolme tapausta olivat Karlssonin (2014) tutkimistane, joiden päätuote rakentuu kilpaurheilusta, eikä kuntoilusta.

Järjestäjän ulkopuolisten valvojen tai delegaattien toimenkuvat ja vastuut voivat kuitenkin hieman vaihdella lajien välillä. Suunnistuksen toimintaa on luonnollista verrata yksilölajeihin, joissa kilpailaan ulkona, tapahtumat vaativat toimintojen rakentamista aina erikseen, ja järjestäminen perustuu pitkälti vapaaehtoistoimijoihin. Tällaisesta lajista esimerkkeinä on käsitelty maastohiihtoa ja triathlonia. Lisäksi on tarkasteltu yleisurheilua, joka on myös yhdistelmä yksilölajeja, mutta jonka tapahtumat pidetään enimmäkseen kontrolloidussa stadionympäristössä.

3.1 Suunnistuksen suomalaiset ohjeet

Suunnistuksen kilpailutoimintaa Suomessa määrittää SSL:n julkaisemat suunnistuksen lajisäännöt. Lajisäännöt ovat voimassa julkaisustaan alkaen toistaiseksi (Suomen Suunnistusliitto 2024, 1). Säännösten eri osia ovat A Määritelmät, oikeudet ja velvollisuudet (kohdat 1–3), B Sääntöasioiden käsittely (kohdat 4–6), C Kilpailun perusteet (kohdat 7–9), D Kilpailutekniikka, yleistä (kohdat 10–13), E Lajikohtaiset erityismääräykset (kohdat 14–18), sekä F Mestaruuskilpailujen erityismääräykset (kohdat 19–20). Lisäksi lajisääntöihin kuuluu kuusi liitettä, jotka koskevat antidopingia, SSL:n ja Metsästäjäin Keskusjärjestön välistä sopimusta, lisenssisopimusta, suunnistuskilpailun valvontaa, transsukupuolisten osallistumista, sekä knock-out sprintin tuomarointia. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 3–6.)

Lajisääntöjen lisäksi SSL:n nettisivuilla on runsaasti erilaisia ohjeistuksia kilpailuiden eri osa-alueista. Yksi merkittävä on ratamestarin toimintaa ohjaava Ratamestarikirja.

3.1.1 Suunnistuskilpailun valvontaohjeet

SSL:n lajisääntöjen liite D sisältää suunnistuskilpailun valvontaohjeet (myöhemmin valvontaohjeet). Ne ovat lähtökohtaisesti voimassa SSL:n alaisissa kilpailuissa, ja mikäli kyseessä on kansainvälinen kilpailu, on huomioitava myös kansainväliset ohjeet. Valvontaohjeiden mukaisesti valvonta on

luottamuksellista, ja sen ”on katettava yksityiskohtaisesti koko kilpailun järjestely”. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 89.)

Kilpailunvalvojan keskeisinä tehtävinä mainitaan yleisesti urheilullinen tasapuolisuus, lajisääntöjen noudattaminen, ja järjestäjän ohjaaminen ja neuvominen (Suomen Suunnistusliitto 2024, 90). Tarkempi lista tehtävistä on annettu lajisääntöjen liitteen D kohdassa 2.23:

Kilpailunvalvojan on a) todettava kilpailuun aiotun maaston ja kilpailukeskuksen sopivuus, b) tarkastettava suunniteltu kilpailuorganisaatio, aikataulut ja talousarvio, c) varmistettava, että tarvittavat luvat hankitaan maanomistajilta, metsästysoikeudenomistajilta sekä muilta vastaavilta, d) varmistettava, että kartta on kilpailun vaatimusten mukainen, e) tarkastettava kilpailun ratasuunnitelmat, f) varmistettava, että kilpailun suunnittelussa on otettu huomioon liiton ympäristöohjelma, g) tarvittaessa evättävä osanotto-oikeus kilpailijalta, jolla on maastotuntemuksen perusteella ilmeinen etu muihin kilpailijoihin nähden, h) varmistettava, että kilpailun lähtöluettelo ja hajautuskaavioarvonta laaditaan sääntöjen mukaisesti, i) tarkastettava tulospalvelua, kuljetuksia, majoituksia, paikoitusta, saniteettitoimintoja, palkintoja ym. koskevat suunnitelmat, j) tarkastettava tiedotussuunnitelma lehdistön, Internetin, radion ja TV:n osalta, k) tarkastettava kutsuvieraita yms. koskevat suunnitelmat sekä l) ratkaistava lajikohtaiset erityiskysymykset (katso lajisäännöt kohdat 14.36 ja 16.35). (Suomen Suunnistusliitto 2024, 90.)

Kilpailunvalvoja on vastuussa SSL:lle, ja tehtäviä on paljon, mutta niin on valtaakin. Hänellä on ”ylin päätäntävalta kaikissa kilpailun tekniseen toteutukseen liittyvissä kysymyksissä.” Arvokilpailussa kilpailunvalvoja nimeää tuomarineuvoston puheenjohtajan järjestäjän esityksestä. Kilpailunvalvoja voi peruuttaa kilpailun ennen kilpailupäivää, sekä voi hiihtosuunnistuskilpailussa siirtää lähtöä tai muuttaa lähtötapaa. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 90.)

Ratavalvoja keskittyy nimikkeen mukaisesti ratoihin. Hänen tehtävistään on tarkemmin mainittu lajisääntöjen liitteen D kohdassa 2.32:

Ratavalvojan on a) neuvottava ja ohjattava radanlaadintatyötä tarkastaen erityisesti, että ympäristökysymykset tulevat huomioiduiksi, b) tarkastettava viestikilpailun hajautusmenetelmän toteutussuunnitelma, c) tarkastettava lähtökynnyksen, esilähdön, lähdön, rastien, vaihtoalueen ja maalin sopivuus ja sijoitus sekä rastinmääritteet, d) hyväksyttävä rastilipun, muun rastivälineistön ja rastihenkilöstön sijoitus ja näkyvyys, e) hyväksyttävä kiellettyjen alueiden merkittämiset maastossa, f) tarkistettava pakolliset kulkureitit, niiden merkitseminen ja mahdollinen valvonta ja g) valvottava, että ratojen merkintä karttoihin tapahtuu tarkoituksenmukaisesti. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 91.)

Kilpailunvalvoja toimii tuomarineuvoston esittelijänä, ja ratavalvoja osallistuu tuomarineuvoston kokouksiin. Kummallakaan ei ole äänioikeutta. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 90–91.)

3.1.2 Suunnistuksen lajisäännöt

Valvoja mainitaan lajisäännöissä liitteen D ulkopuolella useita kertoja. Suurin osa toimivallasta on kuitenkin määritelty juuri valvontaohjeissa, joten varsinaisissa säännöissä olevat maininnat käsittelevät lähinnä yksityiskohtia.

Sääntöjen kohdan 2.61 mukaan valvojan on huolehdittava urheilullisesta tasapuolisuudesta, ja tähän liittyen kohta 2.621 antaa kilpailunvalvojalle oikeuden evätä kilpailijan osanotto-oikeuden hänen kilpailukartan tai -maaston tuntemuksensa takia. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 14.) Sääntökohta 3.511 antaa arvokilpailun kilpailunvalvojalle oikeuden antaa lupa piikkareiden käytölle (Suomen Suunnistusliitto 2024, 16). Piikkari on eri asia kuin lajissa yleisemmin käytetty nastari.

Sääntöasioiden käsittelyä koskevassa osassa mainintoja on hieman enemmän. Sääntökohdassa 5.13 todetaan kilpailunvalvojan nimeävän arvokilpailuissa tuomarineuvoston puheenjohtajan. Kohdan 5.17 mukaan kilpailunvalvoja toimii tuomarineuvoston esittelijänä, kuitenkin ilman äänioikeutta tai olematta tuomarineuvoston jäsen. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 23.) Kohta 5.4 toteaa muiden henkilöiden ja tahojen ohella kilpailunvalvojalla olevan sääntöjen toimeenpano-oikeus, ja kohta 5.42 mainitsee jälleen oikeuden osanotto-oikeuden epäämisen (Suomen Suunnistusliitto 2024, 24). Sääntökohdan 5.44 mukaan kilpailunvalvoja on yksi neljästä tahosta, jotka voivat päättää kilpailun toteutusajankohdasta, ja alakohdissa viitataan kilpailun peruutusta, lähdön siirtoa, tai lähtötavan muutosta koskeviin myöhempiin sääntökohtiin (Suomen Suunnistusliitto 2024, 25). Sääntökohdan 6.15 mukaan karkeista teknisten säännösten rikkomuksista tekee rikkomusilmoituksen SSL:lle joko valvoja tai tuomarineuvosto. Kohta 6.21 edellyttää valvojan tai kilpailunjohtajan käsittelevän toimitsijoiden, tukihenkilöiden tai kilpailijoiden tekemät rikkomusilmoitukset välittömästi. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 26.)

Kilpailun perusteet -osiossa valvoja mainitaan vain kerran. Sääntökohta 7.52 sanoo, että jos kilpailu päätetään peruuttaa ennen kilpailupäivää, tekevät päätöksen järjestäjä ja valvoja yhdessä (Suomen Suunnistusliitto 2024, 30).

Kilpailutekniikkaa käsittelevässä osiossa mainintoja valvojasta on viiden eri asian yhteydessä. Sääntökohdassa 10.11 määrätään, että kilpailun järjestäjän on kilpailuhakemuksessa esitettävä kilpailunvalvoja tai ratavalvoja, riippuen kilpailun tasosta. Alakohdissa kerrotaan liiton nimeävän kilpailunvalvojan kansalliseen arvokilpailuun, ja todetaan tältä valvojalta vaadittavan TA:n pätevyys tai sitä vastaava kokemus. Kohdassa 10.21 muistutetaan, että valvojan on pidettävä kilpailuradat salassa. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 38.) Kohdissa 10.52 ja 10.91 sanotaan, että valvojien nimet on mainittava kilpailukutsussa ja kilpailuohjeissa (Suomen Suunnistusliitto 2024, 39 & 42). Sääntökohta 11.521 koskee kilpailua, jossa ei ole elektronista, vaan mekaaninen leimaus. Sen mukaan kilpailukortti voidaan antaa vasta kartan yhteydessä kilpailunvalvojan luvalla (Suomen Suunnistusliitto 2024, 48). Mekaanista leimausta ei enää juurikaan käytetä.

Hiihtosuunnistuskilpailun valvojasta mainitaan erikseen sääntökohdissa 14.52 ja 14.53, jotka käsittelevät lähtöväliä, lähdön siirtämistä, sekä lähtötavan muuttamista (Suomen Suunnistusliitto 2024,

58). Pyöräsuunnistuksen valvojasta mainitaan kahdesti: sääntökohdan 15.21 mukaan valvoja voi poistaa sääntöjen vastaiset pyörät kilpailusta, ja 19.392 mukaan kilpailun- ja ratavalvojen on hyväksyttävä SM-viestin osuusmäärä (Suomen Suunnistusliitto 2024, 60 & 79). Tarkkuussuunnistuksen valvojasta mainintoja on neljässä kohdassa. Säännön 16.15 mukaan valvojan tulee hyväksyä järjestäjän antamat lisämääräykset (Suomen Suunnistusliitto 2024, 63). Leimausten tulkinnessa kilpailunvalvojalla on päätävävalta kohdan 16.78 perusteella. Sääntö 16.92 antaa kilpailunvalvojalle oikeuden harkita enimmäisajan pidentämistä tai lisääjän myöntämistä, ja säännössä 16.98 kilpailunvalvoja mainitaan mahdollisena epäoikeudenmukaisen rastin mitätöijänä. (Suomen Suunnistusliitto 2024, 67–69.)

3.1.3 Lähikilpailun säännöt

Lähikilpailu on suunnistuksessa uudehko kilpailutaso, jota ei mainita lajisäännöissä. Lähikilpailu on ”kansallisen kilpailun tyyppinen tapahtuma, jonka järjestelyjä on kevennetty”, ja jossa noudatetaan omia sääntöjään (Suomen Suunnistusliitto 2022, 3).

Lähikilpailussa on kilpailunvalvoja, joka toimii samalla tuomarineuvoston puheenjohtajana (Suomen Suunnistusliitto 2022, 4). Kohdan 11.2 mukaan lähikilpailun ratamestarilla ja valvojalla on oltava vähintään II luokan ratamestarin pätevyudet, ja kohdan 11.3 mukaan valvojan tehtävät määritellään lajisääntöjen liitteessä D (Suomen Suunnistusliitto 2022, 7). Muita mainintoja valvojasta lähikilpailun säännöissä on kohdassa 9.9.2, jonka mukaan kilpailun peruutuksen ennen päivää tekevät järjestäjä ja valvoja yhdessä, sekä kilpailukutsun ja -ohjeiden kohdalla, jossa vaaditaan valvojan nimi mainittavaksi kummassakin (Suomen Suunnistusliitto 2022, 6–8).

Lähikilpailun valvojan rooli on siis pääasiassa hyvin samanlainen kuin yleisissä kilpailuissa, mutta rooli tuomarineuvostossa on erilainen. Poikkeavuuksia tulee myös lajisääntöjen muiden kuin liitteessä D mainittujen sääntöjen osalta. Lähikilpailun valvojalta ei edellytetä karkeiden rikkomusten ilmoittamista SSL:lle, eivätkä lajikohtaisissa erityismääräyksissä eli lajisääntöjen luvuissa 14–16 mainitut kohdat tai arvokilpailuja koskevat kohdat koske häntä.

3.1.4 Ratamestarikirja

Ratamestarikirja on SSL:n julkaisema opas ratamestareille. Ratamestarikirjan luku 7.4 on nimeltään ”Ratamestari ja valvoja”, ja se käsittelee valvojan roolia pääasiassa ratamestarin näkökulmasta. Suuri osa luvun sisällöstä on johdettu lajisäännöistä, mutta muoto ei ole tietenkään yhtä vihallinen.

Ratamestarikirjassa valvojaa kuvaillaan ratamestarin kriittiseksi yhteistyökumppaniksi, sekä yleisemmin järjestäjälle tietoresurssiksi. Valvojan toimintaotteen kuvaillaan olevan ”tukeva ja

opastava”. Valvojan tulisi myös kiinnittää huomiota turvallisuuteen sekä järjestelyjen aikatauluun. Aikataulun vahtimisen todetaan kuuluvan valvojan tehtäviin, ja samoin todetaan valvojan tarvitsevan itsekin samaa aikataulua oman työnsä ohjaamiseksi. (Suomen Suunnistusliitto s.a. d.)

3.2 Suunnistuksen kansainväliset ohjeet

Kansainvälinen suunnistusliitto (IOF) kouluttaa IOF Event Advisereita (EA). Event Adviser -nimeä käytetään sekä pätevydestä että roolista, joka vastaa suurin piirtein SSL:n kilpailunvalvojan roolia. EA:ksi pääseminen on monimutkaisempaa kuin I luokan ratamestarin pätevyys saavuttaminen. Vaatimuksia ovat esimerkiksi, että on kilpaillut muussakin maassa kuin kotimaassaan, oltava ollut merkittävässä järjestäjä- tai valvontaroolissa kansallisessa tai kansainvälisessä suunnistustapahtumassa edellisen kolmen vuoden aikana, osattava hyvin englantia, sekä on osallistuttava IOF Event Advisers' Clinic -koulutustilaisuuteen. Hakemuksen IOF:lle lähettää jäsenliitto (yleensä maan lajiliitto), jolta vaaditaan suositus. (International Orienteering Federation s.a. b.) IOF Senior Event Adviser (SEA) vastaa SSL:n TA-roolia, ja SEA:t voivatkin toimia kilpailunvalvojina korkeimman tason kilpailuissa. Suomessa on tällä hetkellä suunnistuksessa 14 EA:ta ja 3 SEA:a (International Orienteering Federation s.a. c).

3.2.1 IOF:n kilpailusäännöt

IOF:n kilpailusäännöt, *eng. Competition Rules For International Orienteering Federation (IOF) Foot Orienteering Events*, mainitsevat EA:n roolista seuraavien kappaleiden mukaisesti.

SSL:n lajisääntöjen liitteen D tapaan IOF:n kilpailusäännöissä on valvontaa koskeva osa. Luku 31 (International Orienteering Federation 2024a, 35–36) määrittelee EA:n toimintaa seuraavasti:

- 31.1. Kaikkia IOF:n kilpailusääntöjen alaisia kilpailuja tulee valvoa EA, joka on nimitettävä 3 kuukauden sisällä kilpailun myöntämisestä järjestäjälle.
- 31.2. IOF:n hallitus päättää mihin kilpailuihin he itse nimeävät EA:n.
- 31.3. IOF:n nimittämä EA on järjestäjälle virallinen IOF:n edustaja, on IOF:n hallituksen alainen, ja yhteydessä IOF:n toimistoon.
- 31.4. Jäsenliiton on aina nimitettävä erillinen kansallinen valvoja, joka avustaa IOF:n nimittämää EA:ta. Mikäli IOF ei nimitä kilpailuun EA:ta, on jäsenliiton nimittämä valvoja EA. Tämän EA:n ei tarvitse tulla samasta jäsenliitosta.
- 31.5. Kaikilla EA:illa on oltava *IOF FootO Event Adviser's licence*, EA-lisenssi. EA:lla tai EA:n avustajalla ei saa olla vastuutehtäviä osallistuvassa joukkueessa.
- 31.6. EA:n on huolehdittava, että sääntöjä seurataan, virheiltä välttyään, ja että urheilullinen tasapuolisuus toteutuu. EA:lla on valta vaatia korjaavia toimenpiteitä, mikäli hän näkee sen tapahtuman vaatimusten kannalta tarpeelliseksi.

- 31.7. EA:n on toimittava läheisessä yhteistyössä järjestäjän kanssa, ja hänelle on jaettava kaikki oleellinen tieto. Kaikki virallinen jäsenliitoille tai osallistujille lähetettävä tieto on oltava EA:n hyväksymää.
- 31.8. EA:n valtuutuksella on suoritettava vähintään seuraavat tehtävät: hyväksyttävä kilpailupaikka ja maasto, tarkistettava kilpailuorganisaatio ja arvioitava ehdotetun majoituksen, ruuan, kuljetusten, ohjelman, budjetin ja harjoitusmahdollisuuksien sopivuus, tarkistettava pidettävien seremonioiden suunnitelmat, hyväksyttävä lähtö-, maali- ja vaihtoalueiden järjestelyt ja asetellut, arvioitava ajanoton ja tulospalvelun luotettavuutta ja tarkkuutta, tarkistettava kartan olevan IOF:n standardien mukainen, hyväksyttävä radat huomioiden niiden laatu, vaikeusaste, rastien sijoittelu ja rastivälineistö, tuurin merkitys ja kartan paikkansapitävyys, tarkistettava mahdolliset hajautusmenetelmät ja ratavariaatiot, varmistettava median tilojen ja heitä koskevien järjestelyjen olevan asianmukaisia, varmistettava doping-testauksen tilojen ja sitä koskevien järjestelyjen olevan asianmukaisia, sekä hyväksyttävä viralliset tulokset.
- 31.9. EA:n on tehtävä niin monta valvontakäyntiä kuin hän näkee tarpeelliseksi. Käynnit on suunniteltava yhdessä nimittäneen tahon ja järjestäjän kanssa. Jokaisen käynnin jälkeen EA:n on lähetettävä hänet nimittäneelle taholle lyhyt kirjallinen raportti, sekä lähetettävä siitä kopio järjestäjälle.
- 31.10. EA:n nimittänyt taho voi nimittää tälle yhden tai useamman avustajan auttamaan erityisesti kartoituksen, tietotekniikan, ratojen, talouden, yhteistyökumppaneiden tai median osa-alueilla.
- 31.11. EA:n nimittäneellä taholla on oikeus perua EA:n nimitys.
- 31.12. Vain MM-kisoja koskeva sääntö: EA:n on tehtävä vähintään 3 käyntiä: yksi varhaisessa vaiheessa, yksi vuotta ennen kilpailuja, ja yksi 3–4 kuukautta ennen kilpailuja.

Mainintoja EA:sta on myös monessa muussa kohtaa. Sääntö 1.16 määrittelee EA:n IOF:n alaisen tapahtuman valvojaksi nimitetyksi henkilöksi. World Gamesin, MM-kilpailuiden, nuorten MM-kilpailuiden, veteraanien MM-kilpailuiden, maailmancupin ja maanosien mestaruuskilpailuiden kohdalla käytetään SEA-titteliä. (International Orienteering Federation 2024a, 4.) Säännön 2.5 mukaan sellaiset kilpailua koskevat järjestäjän asettamat säännökset, jotka eivät ole ristiriidassa IOF:n kilpailusääntöjen kanssa, on hyväksyttävä EA:lla. Säännön 2.12 mukaan merkittävät poikkeamat IOF:n käsikirjojen ohjeista vaativat EA:n hyväksynnän. (International Orienteering Federation 2024a, 5.) Säännön 4.4 mukaan IOF:n hallitus voi viedä tapahtuman järjestämisluvan, mikäli järjestäjä ei toimi sääntöjen ja ohjeiden mukaan tai ei tottele EA:ta (International Orienteering Federation 2024a, 7).

Erilaisia kuluja koskevia mainintoja on kolme. Mikäli tapahtuman ei-kilpailevilta joukkueiden tai median edustajilta peritään akreditointimaksu, on säännön 7.1 mukaan sen suuruus hyväksyttävä EA:lla. Säännön 7.6 mukaan IOF:n nimeämän EA:n ja hänen mahdollisen avustavan valvojan

matkakulut kilpailupaikkakunnalle maksaa IOF, mutta paikkakunnalla syntyvistä kuluista vastaa järjestäjä tai jäsenliitto paikallisten sopimusten mukaisesti. Säännön 7.7 mukaan jäsenliiton nimeämän EA:n kuluista vastaa järjestäjä tai jäsenliitto paikallisten sopimusten mukaisesti. (International Orienteering Federation 2024a, 10.)

Sääntöjen 11.4 ja 11.5 perusteella EA voi vaatia yhden sijasta useamman model eventin järjestämistä, ja EA voi myös hyväksyä model eventin pitämisen muun ajankohdan sijaan kilpailupäivänä (International Orienteering Federation 2024a, 15). Model eventistä käytetään usein nimitystä mallisuunistus, mutta osa model eventeistä liittyy leimaukseen tai käytännön järjestelyihin, eivätkä ne siten välttämättä ole suunnistuksia. Säännön 12.2 EA:n on hyväksyttävä kilpailun lähtöjärjestys (International Orienteering Federation 2024a, 15). Säännön 22.13 mukaan viestikilpailussa voidaan EA:n luvalla käyttää uusintalähtöä (International Orienteering Federation 2024a, 27). Säännön 23.10 mukaan järjestäjä voi asettaa sarjoihin maksimiajat EA:n luvalla (International Orienteering Federation 2024a, 28). Säännön 26.6 mukaan järjestäjän on evättävä kilpailijan osanotto-oikeus, mikäli tällä on merkittävä maastontuntemuksen tuoma etu muihin kilpailijoihin, mutta päätöksessä on konsultoitava EA:ta (International Orienteering Federation 2024a, 32).

IOF:n kilpailusääntöjen mukaan, mikäli kilpailija tai joukkueenjohtaja havaitsee sääntöjä rikoivan, on erikseen ensin tehtävä järjestäjälle valitus, *complaint*. Tähän valitukseen saatua päätöstä vastaan voi tehdä tuomarineuvoston käsiteltäväksi vastalauseen, *protest*. Säännön 27.3 mukaan mikäli järjestäjälle tehdään valitus, eikä järjestäjä pysty tekemään valituksen suhteen päätöstä, on EA:n tehtävä päätös heidän sijastaan. Säännön 27.7 mukaan EA:n nimittänyt taho voi päättää, että kilpailussa käytetään tuomarijärjestelmää, mutta kilpailun EA:ta ei voi nimittää saman kilpailun tuomariksi. (International Orienteering Federation 2024a, 33.) Säännön 29.3 mukaan EA johtaa tuomarineuvostoa, mutta hänellä ei ole äänioikeutta. Mikäli tuomarineuvoston jäsen jäävää itsensä päätöksestä, on säännön 29.7 mukaan EA:n asetettava hänelle sijainen. EA tekee lopullisen päätöksen jääviydestä. (International Orienteering Federation 2024a, 34.) Säännön 32.1 mukaan EA:n on lähetettävä viimeistään 4 viikkoa kilpailun jälkeen raportti hänet nimittäneelle taholle (International Orienteering Federation 2024a, 36).

Jo mainittujen lisäksi IOF:n kilpailusäännöissä on lukuisia EA:n mainitsevia kohtia, jotka koskevat vain osaa IOF:n alaisista kilpailuista. Nuorten MM-kilpailuja koskeva kohta 6.13 sanoo, että EA:n luvalla sprinttaviestin joukkuemäärää voidaan vähentää oletusarvosta (International Orienteering Federation 2024a, 10). MM-kilpailuita, maailmancupia, ja nuorten MM-kilpailuja koskevan kohdan 8.2 mukaan järjestäjiltä tai EA:lta tuleva tieto kilpailusta on julkaistava Bulletinien muodossa, ja MM- sekä nuorten MM-kilpailuja koskeva kohta 8.3 vaatii Bulletin 1:stä löytyvän EA:n nimi (International Orienteering Federation 2024a, 11). MM-kilpailuita ja maailmancupia koskevan kohdan

12.13 mukaan karsintakilpailua käytettäessä EA:n on valvottava eräjakoa, ja MM- sekä nuorten MM-kilpailuja koskevan kohdan 12.14 mukaan viesteissä EA:n on valvottava hajontojen jakoa joukkueille (International Orienteering Federation 2024a, 17). Kohta 12.24 koskee MM-kilpailuita, maailmancupia, maanosan mestaruuskilpailuita sekä maailmanrankikilpailuita, ja määrää, että knock-out sprintissä käytettävän eräjaon menetelmän valinta on hyväksyttävä EA:lla (International Orienteering Federation 2024a, 20). MM-kilpailuita, maailmancupia, ja nuorten MM-kilpailuja koskeva kohta 13.1 määrää, että EA:n on joko johdettava tai valvottava kilpailua edeltävää joukkueenjohtajien kokousta (International Orienteering Federation 2024a, 21). Maanosan mestaruuskilpailuissa ja maailmanrankikilpailuissa voidaan säännön 15.9 perusteella pitkällä matkalla käyttää EA:n hyväksymänä mittakaavaa 1:10 000 (International Orienteering Federation 2024a, 22). Muissa IOF:n alaisissa kilpailuissa, kuin maailmanrankikilpailut, on kohdan 28.4 mukaan protestia tehdessä maksettava protestimaksu SEA:lle (International Orienteering Federation 2024a, 34). Lisäksi alueellisia mestaruuskilpailuja koskevat sääntöjen liitteet 7–13 mainitsevat vaatimuksia kunkin kilpailun EA:n nimityksestä.

3.2.2 WRE-käsikirja

IOF:n alaisista kilpailuista World Ranking Event (WRE) eli maailmanrankikilpailu on yleisin. Korkeamman tason kilpailuita valvoo SEA, kun taas maailmanrankikilpailuita ”tavallinen” EA. Koska SEA rinnastuu jossain määrin kansallisen tason TA:han ja EA taas tavalliseen kilpailunvalvojaan, on tässä työssä luonnollista käsitellä EA:n roolia maailmanrankikilpailuiden kautta. IOF on julkaissut maailmanrankikilpailujen järjestäjille WRE-käsikirjan, *World Ranking Events (WRE) Manual*, jonka luku 24 käsittelee EA:n toimintaa. Käsikirjassa lihavoidut tekstinosat ovat pakollisia noudattaa, ja käsikirjaa tulee lukea ”sääntöjen jatkeena”. (International Orienteering Federation 2024b, 1–2.)

Maailmanrankikilpailun EA:n nimeämisoikeus on jäsenliitolla, ja EA:lla on oltava voimassa oleva lisenssi. Mikäli mahdollista, tulisi EA:n olla naapurimaasta, mutta useimmiten EA tulee samasta jäsenliitosta kuin järjestäjä. EA:n roolia luonnehditaan auttajaksi ja neuvojaksi, mutta itse järjestäminen ei ole hänen vastuullaan. Jos EA ja järjestäjä eivät pysty sovittamaan erimielisyyksiään, on tapaus tuotava IOF:n käsittelyyn. EA:n yksittäisiä tehtäviä ovat esimerkiksi neuvoa järjestäjää ja kansallista valvojaa erityisesti maailmanrankikilpailun erityispiirteiden osalta sekä neuvoa heitä tarpeen mukaan IOF:n sääntöjen ja WRE-käsikirjan sisällön suhteen, valvoa koko tapahtumaa arvioiden riskikohtia, hyväksyä maasto, kartta, radat, sekä niiden suunnittelu, hyväksyä Bulletinit ja maksujen suuruudet, johtaa tuomarineuvostoa, sekä varmistaa, että tulokset ladataan kilpailupäivänä IOF Eventoriin tai kertoa IOF:n toimistolle tulosten odotettu julkaisuajankohta. (International Orienteering Federation 2024b, 25.)

EA:n pakollisiin tehtäviin eivät kuulu ratasuunnittelu tai yhteydenotto viranomaisiin, maanomistajiin, tai yhteistyökumppaneihin. EA voi kuitenkin tukea järjestäjää näissä asioissa, mikäli näkee tarpeelliseksi. (International Orienteering Federation 2024b, 26.)

EA ei ole ”poliisi” tai ”vakooja”, vaan järjestäjän luottamuksellinen tuki yhteistä tavoitetta kohti. EA on pidettävä ajan tasalla kaikista tärkeimmistä päätöksistä, ja hänelle on annettava kaikki hänen pyytämänsä tiedot. EA:n tulisi pysytellä pääasiassa taustalla, ja puuttua asioihin vain silloin, kun sääntöjä ei kunnioiteta tai kilpailun onnistuminen on vaarassa. Järjestäjän ja EA:n tulisi olla yhteydessä toisiinsa välittömästi nimittämisen jälkeen ja tyypillisesti EA tekee kaksi tarkistuskäyntiä: yhden noin vuotta ennen kilpailua, ja toisen hieman ennen kilpailua antaakseen viimeisen hyväksynnän. EA on paikalla myös itse tapahtumassa. Tarpeen mukaan käyntejä voi olla enemmän tai vähemmän. Järjestäjä on vastuussa EA:n kustannuksista majoituksen, ruuan, ja matkojen osalta niin käyntien kuin tapahtuman aikana. (International Orienteering Federation 2024b, 26.)

EA ei saa paljastaa sellaista tietoa kilpailusta, joka ei ole yleisesti tiedossa. Tämä tulee huomioida erityisesti EA:n oman maan urheilijoiden kohdalla. EA voi raportoida vapaasti ainoastaan IOF:n toimistolle ja suunnistuskomissiolle. Käsikirjan kohta 26 viittaa IOF:n kilpailusääntöihin, ja muistuttaa EA:ta niiden vaatimasta raportoinnista hänet nimittäneelle taholle. IOF:n suunnistuskomissiolle tarvitsee raportoida vain erityisissä tilanteissa, kuten silloin, jos tuomarineuvoston on tarvinnut kokoontua, kilpailu on peruttu, tai sarja on mitätöity. (International Orienteering Federation 2024b, 26–27.)

Luku 25 käsittelee kansallista valvojaa, jonka vastuulla on EA:n tapaan varmistaa, että kilpailu järjestetään reilusti ja sääntöjen mukaisesti. Roolin luonne voi vaihdella jäsenliittojen välillä, joten muutamia asioita on listattu kuuluvaksi hänen vastuulleen. Kansallisen valvojan on hyväksyttävä radat varmistaen, että ne ovat reilut, hyväksyttävä jokainen rastipiste ja rastinmäärite tarkistamalla ne maastossa, hyväksyttävä rastilippujen ja pukkien asettelu, hyväksyttävä rastinmääritteiden tulostus, sekä oltava paikan päällä kilpailun ajan. EA:n ja kansallisen valvojan roolit voidaan yhdistää, ja lopullinen päätösoikeus kansallisen valvojan vastuualueiden asioista on EA:lla. (International Orienteering Federation 2024b, 26–27.)

EA mainitaan myös muissa osissa käsikirjaa, ja maininnat ovat osin päällekkäisiä IOF:n kilpailusääntöjen kanssa. EA:n tulisi voida seurata järjestelyjä vähintään kuuden kuukauden ajan, ja tulisi kiinnittää huomiota kilpailun laatuun, kilpailun vaikutukseen lajin kehityksen osalta, sekä tapahtuman ajoitukseen (International Orienteering Federation 2024b, 4). EA:n tulee hyväksyä rinnakkais-sarjojen ja sarjajaosta poikkeavien villien korttien käyttö (International Orienteering Federation 2024b, 7). Bulletinissa EA:n nimi tulisi mainita erillään järjestävästä tahosta painottaakseen, että

hän on siitä riippumaton (International Orienteering Federation 2024b, 7). Kilpailukartan tulee olla valmis ennen EA:n ensimmäistä käyntiä (International Orienteering Federation 2024b, 12). Kilpailu- ja harjoittelukiellon tarkkuudesta on keskusteltava EA:n kanssa, ja havaitusta kiellon rikkomisesta on kerrottava välittömästi EA:lle (International Orienteering Federation 2024b, 14). Valituksia käsittelevän järjestäjän edustajan tulee työskennellä läheisesti EA:n kanssa, ja EA:ta voi konsultoida päätöksiä tehdessä (International Orienteering Federation 2024b, 22). Protestin tapahduttua järjestäjän on välittömästi tavoitettava EA, joka kutsuu tuomarineuvoston koolle. EA:n on liitettävä kirjallinen päätös raporttiinsa. Tuomarineuvoston jäsenten tulisi mahdollisuuksien mukaan olla sellaisia, joilla on EA-lisenssi. (International Orienteering Federation 2024b, 23.) Kaikkien tuomarineuvoston jäsenten sekä EA:n tulisi olla mukana kaikissa tuomarineuvoston kokouksissa ja pysyä kilpailukeskuksessa, kunnes EA antaa luvan poistua, kun protesteja ei enää ole odotettavissa (International Orienteering Federation 2024b, 24).

3.3 Suunnistus ja maastohiihto

Maastohiihdossa kilpailuille nimetään Tekninen Delegaatti (TD), joita on kolmen tasoisia. B-tason TD-lisenssi oikeuttaa toimimaan TD:nä missä tahansa kansallisessa kilpailussa, ja on siten verrattavissa suunnistuskilpailun valvontaan vaadittavaan I luokan pätevyYTEEN. B-tasoa ylempi FIS-tason TD-lisenssi vastaa IOF EA:n pätevyYTEÄ, oikeuttaen toimimaan TD:nä FIS-kilpailuissa. (Suomen Hiihtoliitto 2023.) Lisäksi hiihdossa on rooli nimeltä Homologation Inspector (HI), joka vastaa kilpailuratojen sertifiointista kilpailukäyttöön. Sertifikaatti on kuitenkin voimassa 5 vuotta kerrallaan, joten HI:n roolille ei ole suoraa vastinetta suunnistuksessa – suunnistuksen suorituspaikoille ei ole pitkäkestoista sertifiointia, vaan ne hyväksytetään joka kerta erikseen. (Torvikoski 30.10.2022.)

TD on suunnistuskilpailun valvojan tavoin vastuussa lajiliitolle. TD:n keskeisimpinä tehtävinä voi pitää sääntöjen noudattamisen sekä urheilullisen tasapuolisuuden varmistamista. Hiihtoliiton toimintaohjeen mukaan TD:n tulee olla ”kilpailunjärjestäjiä auttava ja neuvova asiantuntija”, sekä rohkea tekemään kaikkien kannalta vaikeita päätöksiä (Suomen Hiihtoliitto 2014). Yhtä lailla suunnistuskilpailun valvojan tehtävänä on huolehtia tasapuolisuudesta ja säännöistä. Suunnistuksen lajisääntöjen mukaan valvojan tehtävänä on ”myös neuvoa ja ohjata järjestäjää” (Suomen Suunnistusliitto 2024, 90). Molemmissa lajeissa TD:n ja valvojan on käytännössä käytävä kaikki kilpailun järjestämiseen liittyvät toiminnot ja osa-alueet läpi (Suomen Hiihtoliitto 2014, 4–6; Suomen Suunnistusliitto 2024, 90). Hiihdon TD:n nimeämisestä vastaa eri tasoissa kilpailuissa joko liitto tai piiri, ja suunnistuksessa nimeämisen tekee tai vahvistaa SSL:n myöntämissä kilpailuissa liitto (Suomen Hiihtoliitto 2024, 9; Suomen Suunnistusliitto 2024, 89).

TD:n ja valvojan rooleissa on kuitenkin myös eroja. TD toimii hiihtokilpailun tuomarineuvoston puheenjohtajana (Suomen Hiihtoliitto 2024, 9). Suunnistuksessa kilpailunvalvoja ei ole varsinaisesti tuomarineuvoston jäsen, vaan toimii sen esittelijänä ilman äänioikeutta (Suomen Suunnistusliitto 2024, 90). Vaadittavassa koulutuksessa on myös eroja. Suunnistuksen I luokan ratamestariksi tähtääville järjestettävä ratamestariseminaari kestää 10–15 tuntia, ja sisältää opetussisältöjen lisäksi pienen ennakkotehtävän sekä ryhmätöitä. B-tason TD-koulutus puolestaan sisältää kolme vaihetta: TD-seminaari, käytännön kokemuksen kerääminen kahdesta kilpailusta, sekä uusi osallistuminen TD-seminaariin, jossa on pidettävä esitys sekä suoritettava kirjallinen koe. Molemmissa koulutuksissa kuitenkin vaaditaan pohjatietona alemman tason koulutus. (Suomen Hiihtoliitto 2023; Suomen Suunnistusliitto s.a. e.)

3.4 Suunnistus ja yleisurheilu

Yleisurheilussa on merkittävä poikkeus suunnistukseen jo käytettävässä säännöstössä. Suunnistuksessa on erikseen kansalliset ja kansainväliset säännöt, ja siten esimerkiksi valvojille eri nimitykset ja ohjeet. Yleisurheilussa taas on erikseen kansalliset lasten säännöt 13-vuotiaille ja sitä nuoremmille, kun taas 14-vuotiaat ja sitä vanhemmat noudattavat kansainvälisiä sääntöjä (Suomen Urheiluliitto ry 2019, 3). Kansainvälisistä World Athleticsin (WA) säännöistä on julkaistu suomenkielinen versio, johon on lisätty selvennyksiä ja kommentteja koskemaan kansallista kilpailutoimintaa (Suomen Urheiluliitto ry 2024, 7).

WA-säännöt puhuvat säännössä CR3 kansainvälisistä toimitsijoista. Suurimmissa kilpailuissa rooleja on kymmenen: järjestödelegaatti, tekninen delegaatti, lääkäridelegaatti, antidoping-delegaatti, kansainväliset tekniset toimitsijat, kansainväliset kävelytuomarit, kansainvälinen reitinmittaaja, kansainvälinen lähettäjä, kansainvälinen maalituomari, ja tuomarineuvosto. Osaan tehtävistä voidaan nimetä useampi henkilö. Se, mikä taho nimityksistä vastaa, riippuu kilpailun tasosta. Suurimmissa kilpailuissa nimityksistä vastaa WA, maanosatason kilpailuissa maanosaliitto, ja tätä pienemmissä tapahtumissa jäsenliitto. Kansainvälisille teknisille toimitsijoille, kävelytuomareille, reitinmittaajille, lähettäjiille ja maalikameratuomareille on olemassa WA:n tasoluokitus. (Suomen Urheiluliitto ry 2024, 12.)

Eri kansainvälisistä toimitsijoista parhaiten suunnistuksen valvojaa vastaavat eri ”delegaattit”. Heidän tehtäviensä luonne on järjestelyjä ja sääntöjen seuraamista tarkkaileva, ja heillä on osa-alueidensa päättäväältä kyseisen kilpailun osalta. WA:n sääntö CR4 kuvaa järjestödelegaattia henkilöksi, joka pitää yhteyttä järjestäjiin ja raportoi järjestelyjen edistymisestä hallintoelimille. Järjestödelegaatin valvottavana on kaikki jäsenliiton ja järjestelytoimikunnan velvollisuudet, ja hänen tulee tehdä yhteistyötä teknisen delegaatin kanssa. Lisämainintana kohdassa on, että Suomessa

järjestödelegaatin tehtävä kuuluu järjestelytoimikunnan SUL:n edustajalle tai tuomarineuvostolle. (Suomen Urheiluliitto ry 2024, 13.) Järjestödelegaatin tehtävässä on nähtävissä yhtäläisyyksiä suunnistuksen TA:n ja suurimpien kansainvälisten suunnistuskilpailuiden SEA:n tehtävään.

Tekninen delegaatti kuvaillaan puolestaan säännössä CR5. Hän varmistaa järjestäjän avustuksella teknisten järjestelyjen noudattavan sääntöjä ja määräyksiä. Teknisen delegaatin tehtävät on määritelty hieman tarkemmin. Hän tekee esitykset valvovalle elimelle kilpailun aikataulusta ja tulosrajoista, hyväksyy heittovälineet, varmistaa teknisten sääntöjen saatavuuden ajoissa jäsenliitoille, tarkistaa ja ilmoittautumiset ja tarvittaessa hylkää niitä, määrää kenttälajien karsintarajat sekä juoksulajien jatkoonpääsyjärjestelmät, järjestää arvonnat ja hyväksyy lähtölistat, tekee järjestäjän kanssa päätökset asioista joita säännöt eivät ratkaise, tekee tarvittavien henkilöiden kanssa päätökset poikkeustilanteissa joita säännöt eivät ratkaise, tarvittaessa johtaa teknisen kokouksen ja ohjeistaa tekniset toimihenkilöt, sekä huolehtii vaaditusta kirjallisesta raportoinnista ennen ja jälkeen kilpailun. WA:lla on erikseen kattava ja tarkempi ohjeistus teknisille delegaateille. Kansallisena tarkennuksena on mainittu, että SM-kilpailuissa tehtävässä toimii tuomarineuvoston puheenjohtaja, joka voi hyödyntää siinä myös muita tuomarineuvoston jäseniä. (Suomen Urheiluliitto ry 2024, 13–15.) Suomalainen tapa, jossa tekninen delegaatti on tuomarineuvoston jäsen, tuo mieleen maastohiihdon TD:n, joka kuuluu niin ikään tuomarineuvostoon. Toinen eroavaisuus suunnistukseen tuomarineuvoston jäsenyyden lisäksi on siinä, että yleisurheilun teknisen delegaatin tehtäviin kuuluu jo lähtökohtaisesti tehdä päätöksiä kilpailun toteutuksesta, kuten tulos- ja karsintarajat. Suunnistuskilpailun valvoja valvoo sääntöjen noudattamista, ja tekee vastaavia päätöksiä vain poikkeustilanteissa. Muuten teknisen delegaatin tehtävät ovat samankaltaisia kuin EA:lla tai kilpailunjohtajalla – sääntöjen mukaisuuden valvomista, järjestelyjen tarkistusta, päätöksiä kiperissä tilanteissa.

Yleisurheilun erilaiset ohjeet ovat yleisesti erittäin tarkkoja, mikä tuo esiin myös valvonnan tarvetta. Stadionilla, jolla olosuhteet ovat standardoidut ja kilpailijaan nähden ulkoisia muuttujia on vähemmän kuin metsässä, ovat marginaalitkin pienempiä. Ehkä juuri tämän tarkkuuden vaatimuksen takia WA on ottanut enemmän valtaa useampien toimitsijoiden, kuten kansainväliset tekniset toimitsijat tai lähettäjät, nimeämisessä. Näin he varmistavat, että tärkeimmissä tapahtumissa kaikilla keskeisimmillä henkilöillä on asianmukainen koulutus. Suunnistuksessa suoritusta voi suurissakin kilpailuissa tarkkailla ja rikkomusilmoituksen tehdä toimitsija, joka on lajin suhteen kokematon, ja ilmoitus perustuu tällöin kilpailua ennen annettuun lyhyeen järjestäjän ohjeistukseen. Suunnistus onkin huomattavasti pienempi laji, ja kehittyy edelleen.

3.5 Suunnistus ja triathlon

Suomalaisissa triathlonkilpailuissa suunnistuksen valvojaa vastaava henkilö on Päätuomari (PT). PT on Suomen Triathlonliiton nimeämä asiantuntija, ”jonka tehtävänä on valvoa liiton kilpailusääntöjen noudattamista ja kilpailujen turvallisuutta”. PT:n kuvaillaan suunnistuksen ja muiden lajien tavoin olevan ”neuvonantaja”, ja häneltä on jopa mahdollista ostaa koulutusta. Tuomareille on olemassa erikseen kansainvälisiä koulutuksia. Päätöksenteon hierarkiassa PT on järjestäjän yläpuolella, mutta juryn alapuolella. (Suomen Triathlonliitto ry 2023, 6.) Seuraavissa kappaleissa mainituista säännöistä on havaittavissa yhteneväisyyksiä muiden lajien käsitelyihin rooleihin.

Triathlonliiton kilpailujen järjestämissäännöissä (Suomen Triathlonliitto ry 2023) PT:n rooli tulee esiin etenkin häntä koskevassa osassa ja sääntöjen toimeenpanoa koskevissa osissa. PT:n tulee saada järjestäjän selvitykset kilpailun turvallisuudesta vähintään kuukausi kilpailua ennen, ja tarvittaessa huomauttaa ja antaa korjausehdotuksia. PT:llä on näiden havaintojensa puolesta oikeus ”siirtää kilpailun lähtöä, muuttaa kilpailureittiä tai peruuttaa kilpailu kokonaan.” Halutessaan PT voi tarkastaa kilpailupaikan hyvissä ajoin ennen kilpailua. PT nimeää muut suorituksia valvovat tuomarit ja toimii tuomariston johtajana (Suomen Triathlonliitto ry 2023, 7; Suomen Triathlonliitto ry 2024, 26). Päätuomarin ei mainita osallistuvan juryn kokouksiin. PT sen sijaan antaa protestikaavakkeen, vastaanottaa protestit, ja ohjaa ne juryn puheenjohtajalle (Suomen Triathlonliitto ry 2023, 9–10; Suomen Triathlonliitto ry 2024, 28).

Muita mainintoja päätuomarista on järjestämissäännöissä ja kilpailusäännöissä hajanaisesti. Kilpailijan tulee mainita PT:lle, mikäli on saanut erikseen luvan käyttää kameraa. PT voi hyväksyä toimitsijoiden antaman mekaanisen avun. (Suomen Triathlonliitto ry 2024, 2.) PT:llä on oikeus vaatia järjestäjältä selvitys uimaveden laadusta, sekä hänelle tulee esittää ennen kilpailun alkua pelastus- ja turvallisuussuunnitelma, ensihoitosuunnitelma, tapahtumalupa, sekä tienkäyttölupa ja liikenteenohjaussuunnitelma. PT:n tulee tarkastaa kilpailureittien leveys ja sopivuus. (Suomen Triathlonliitto ry 2023, 12–13.) Kilpailua ennen tulee olla tilaisuus, jossa kilpailijat voivat esittää kysymyksiä PT:lle (Suomen Triathlonliitto ry 2023, 14), ja Kilpailusääntöjen (Suomen Triathlonliitto ry 2024, 5) mukaan kilpailijan, joka ei pysty tilaisuuteen osallistumaan, on ilmoitettava siitä PT:lle. PT:n tulee valvoa uimaveden lämpötilan mittausta ja hän voi päättää muutoksista uintimatkan pituuteen ja märkäpuvun käyttöön (Suomen Triathlonliitto ry 2023, 22; Suomen Triathlonliitto ry 2024, 13). PT ja kilpailunjohtaja vahvistavat viralliset tulokset protestiajan päätyttyä (Suomen Triathlonliitto ry 2023, 22). PT:lle tulee hänen pyytäessään toimittaa kilpailun jälkeinen ensiapuraportti (Suomen Triathlonliitto ry 2023, 24).

4 Opinnäytetyön vaiheet ja menetelmät

Suunnistuskilpailun järjestelyissä valvojan rooli on tärkeä ja vastuullinen. Siihen on kuitenkin huonosti ohjeistusta, ja kentällä on vaihtelevia käsityksiä siitä, mitä valvojan tehtäviin kuuluu. Tämän takia nousi esille ajatus uuden ohjeistuksen luomisesta.

Työn toimeksiantaja on suunnistuksen kansallinen lajiliitto Suomen Suunnistusliitto (SSL). SSL:n alaisia urheilulajeja ovat suunnistus, pyöräsuunnistus, hiihtosuunnistus sekä tarkkuussuunnistus. SSL vastaa Suomessa järjestettävästä kilpailutoiminnasta sekä ratamestareiden - ja sitä kautta valvojien – koulutuksesta.

4.1 Työn tavoite ja rajaus

Lähtökohta työlle on, että Suomessa järjestettäisiin entistä laadukkaampia kilpailutapahtumia: parempia ratakokonaisuuksia, sujuvampia toimintoja, ja mukavampia talkootunteja. Järjestäjiä on paljon, samoin kuin erilaisia asenteita jopa saman organisaation sisällä. Tietoa ja ohjeita voi jakaa netin kautta vapaasti, mutta osa löytää tiedon ja osa ei – miten tavoitetaan mahdollisimman moni järjestäjä? Kilpailunjärjestäjien asenteisiin on suoraan hankalampaa vaikuttaa, sillä ratamestaria luokun ottamatta järjestäjältä ei vaadita pätevyksiä tai koulutuksia. Ratamestarinkin vastuut rajoittuvat yleensä vain rata-asioihin.

Valvoja sen sijaan on usein hyvin perillä säännöistä ja aktiivisesti mukana kilpailutoiminnassa. Valvojan koulutus on sama kuin ratamestarilla, ja ratamestarikortti on uusittava viiden vuoden välein. Moni valvoja myös toimii valvojana vuosittain, tai jopa useammassa kilpailussa samana vuonna. Kilpailunvalvojalla on myös tapahtumassa ylin päätäntävalta, niin rata-asioissa kuin muissakin. Näiden seikkojen perusteella valvojat voidaan nähdä henkilöinä, jotka ovat ajan tasalla asioista, ja joiden sanoilla on painoarvoa.

Valvojan tehtävään ei kuitenkaan ole olemassa hyviä ohjeita. Ainoat suomenkieliset ohjeistukset valvontaan ovat lajisääntöjen liite D, joka on listanomaisen ja virallinen, sekä koulutustilaisuus Ratamestariseminaarin valvontaa käsittelevä osio, jonka materiaalit eivät ole julkisesti saatavilla. Ratamestarikirjassa valvojan roolia käsitellään lyhyesti ratamestarin näkökulmasta. Varsinaista julkista ohjeistusta valvonnan käytännön toteutukseen ei siis ole.

Työn tavoitteena on luoda valvojille kirjallinen ohjeistus, joka tuo selkeästi esiin, että mitkä asiat ovat tärkeimpiä huomioitavia, ja millaista tukea kilpailunjärjestäjät tarvitsevat valvojalta. Ohjeen tulee ulottua tarvittaessa käytännön tasolle. Tavoitteeseen päästäkseen täytyy tunnistaa

järjestämisen ja valvonnan haasteita tai ongelmakohtia, sekä löytää ne asiat, jotka koetaan valvojan tehtävän kannalta tärkeimmiksi.

Pyrkimys on myös löytää muita keinoja valvonnan sekä yleisesti kilpailutoiminnan kehittämiseksi. Tällaisia voi nousta esiin olemassa olevien sääntöjen ja ohjeiden pohjalta, tai työtä varten tehdystä kyselystä.

Työ käsittelee SSL:n alaisista lajeista ainoastaan suunnistusta, joka on niistä suurin. Muita lajeja ei sisällytetä työhön, sillä kirjoittajan oma lajitietämys rajautuu melko puhtaasti suunnistukseen, ja muiden lajien erityispiirteiden huomioiminen laajentaisi työtä jonkin verran. Suunnistusta käsittelemällä työn vaikuttavuus on myös suurempi, kuin toista yksittäistä SSL:n lajia käsittelemällä. Suunnistuksen pohjalta tehdyt johtopäätökset ja ohjeet ovat toisaalta myös enimmäkseen sovellettavissa muihin SSL:n lajeihin.

Eri kilpailutasoista työ keskittyy pääasiassa yleisiin kilpailuihin, ja tarkemmin kansallisiin kilpailuihin ja niiden kilpailunvalvojiin. Toinen tarkasteltu ryhmä on SM- ja suurkilpailuiden ratavalvojat. Työ ei käsittele TA:n roolia tai TA:n erillisiä tehtäviä, joita tosin on melko vähän. Kansainvälisten kilpailuiden IOF EA:n rooli kuuluu myös työn ulkopuolelle.

4.2 Projektin kuvaus

Työn vaiheet pääpiirteissään olivat

- työn suunnittelu,
- kyselyn laatiminen ja lähettäminen,
- katsaus suunnistuksen sääntöihin ja ohjeisiin, sekä vertailu muihin lajeihin,
- tulosten käsittely, ja
- lopputuotoksen työstäminen.

Vaiheet toteutettiin pääasiassa yllä olevassa järjestyksessä, joskin osa tehtiin vahvasti limittäin. Lähestymistavassa on konstruktivisen tutkimuksen piirteitä: etsittiin ongelma, etsittiin siitä teoreettista ja käytännöllistä tietoa, laadittiin ratkaisuja

Ennen varsinaisen työn aloitusta syntyi idea tehdä opinnäytetyö suunnistuskilpailuiden kehittämiseksi, ja edelleen ajatus lähestyä sitä valvonnan kehittämisen kautta. Aihetta ehdotettiin toimeksiantajalle, joka piti ideaa tervetulleena. Työstä sovittiin alustavasti suullisesti, ja aihe hyväksyttiin oppilaitoksella.

Suunnitteluvaiheessa pyrittiin selkeyttämään työn tavoitetta ja rajausta. Samalla visioitiin lopputuotosta: uusi, helposti löydettävissä oleva ohjeistus, joka menee käytännön tasolle. Tavoitteet ja

rajaus on esitelty kohdassa 4.1. Tässä vaiheessa myös sovittiin kirjallisesti työn toteutuksesta toimeksiantajan kanssa.

Ilmiön nykytilan ymmärtämiseksi tehtiin kysely vuonna 2024 suunnistuskilpailun valvojana toimineille henkilöille. Sillä pyrittiin oppimaan, miten valvonta käytännössä toteutuu, millaisia haasteita valvojat kohtaavat, ja mitä he kokevat tärkeänä. Kyselyn laatimisesta kerrotaan kohdissa 4.3.

Kokonaiskäsityksen muodostamiseksi perehdyttiin suunnistuksen muuhun valvojan mainitsevaan säännöstöön ja ohjeistuksiin, suunnistuksen kansainvälisiin ohjeisiin, sekä vertailun vuoksi muiden lajien ohjeistuksiin. Näitä avataan luvussa 3.

Tehtyyn kyselyyn vastasi 103 henkilöä, joista yhden vastaus hylättiin. Vastausprosentti 71 % on erinomainen, ja tulosten voidaan sanoa kuvaavan tutkimusjoukkoa hyvin. Kyselyn avulla saatiin runsaasti tietoa valvojen toimintatavoista. Tulokset esitellään luvussa 5.

Lopuksi kerätyn tiedon ja aineiston pohjalta kirjoitettiin lajisääntöjen liitettä D avaava ohjeistus valvojan toimintaan (liite 4) ja aikataulutettu tehtävälista valvojalle (liite 3). Tuotokset on esitelty luvussa 6.

4.3 Kyselyn laadinta

Jotta jotain voi kehittää, on ymmärrettävä ilmiön nykytilaa, kuten henkilöiden vallitsevia ajatuksia ja toimintatapoja. Yksittäisten valvojen toimintatavoissa arvioitiin olevan suuria eroja, joten aineistosta haluttiin ennemmin laaja, jotta se olisi edustava, ja tulokset hyödyttäisivät mahdollisimman monia. Lähestymistavasta ei kuitenkaan haluttu täysin kvantitatiivista, jotta kriittisimmiksi koetut ongelmat tulisivat varmasti esiin ja ymmärretyiksi sanallisten kuvausten kautta.

Työtä varten laadittiin vuonna 2024 suomalaisten suunnistuskilpailuiden valvojina toimineille henkilöille suunnattu kysely. Pyrkimys oli saada tietoa siitä, mitä valvojat käytännössä tekevät, mitä he eivät tee, miten he tekevät, ja mitkä asiat koetaan tärkeiksi. Tutkimuskysymykset voikin kyselyn osalta tiivistää seuraavaan kahteen:

- Miten kilpailun valvonta käytännössä toteutuu?
- Mitkä asiat vaativat valvojalta eniten tai entistä enemmän huomiota?

Kysely laadittiin pääasiassa suunnistuskilpailun valvontaohjeiden (Suomen Suunnistusliitto 2024, 89–91) sekä kirjoittajan omien valvonta- ja järjestelykokemusten pohjalta. Lisäksi toimeksiantajan edustaja sai kommentoida ja esittää toiveita niin kyselyn luonnos- kuin viimeistelyvaiheessa. Kysely toteutettiin Webropol-alustalla. Kyselyssä oli yhteensä 25 kohtaa, ja se löytyy tämän työn

liitteistä (Liite 2). Vastauksista haluttiin mahdollisimman rehellisiä, joten kysely toteutettiin täysin anonyyminä, eikä nimi- tai yhteystietoja kysytty lainkaan.

Kyselyyn tuli vastata yhden vuonna 2024 valvotun kilpailun perusteella. Useamman kerran vastaaminen oli mahdollista, mikäli oli valvonut useamman kilpailun – tätä varten kysymyksessä 2 kysyttiin vastaako vastaaja ensimmäistä kertaa. Kysely sisälsi pääasiassa monivalintakysymyksiä järjestelyiden aikataulusta, tehdyistä ja tekemättömistä tehtävistä, sekä kommunikoinnista järjestäjän kanssa. Viidellä avoimella kysymyksellä pyrittiin saamaan tarkempaa selvennystä erilaisista haasteista.

Taustatietoina kysyttiin valvontatehtävien yhteismäärää, vastausten perusteena olevan kilpailun kokoa, vaiheiden lukumäärää, sekä oliko kyseessä sprintti- vai metsäkilpailu. Kilpailun koon vaihtoehtoina on lukumäärien mukaan jaettujen kansallisten lisäksi lähikilpailu, SM-kilpailu, ja suurkilpailu, sillä näiden kilpailuiden valvontaroolit poikkeavat tavallisista kansallisista. Kilpailuiden jaottelu ei vastaa lajisääntöjen mukaisia tasoja, sillä sääntökohdan ja määritelmien arvioitiin olevan huonosti tunnettuja, eikä nähty tarkoituksenmukaiseksi avata jokaista määritelmää kyselyn yhteydessä. Saadussa yhteystietojen listassa ei myöskään kerrottu mitkä kilpailut olivat lähikilpailuja, jotka eivät kuulu työn rajaukseen. Siksi niitä ei voitu suodattaa pois ennen lähettämistä, vaan helppointa oli lisätä heille oma vaihtoehto.

Kysymyksissä 7–9 eli yhteydenottoon ja maastokäynteihin liittyvissä kysymyksissä käytettiin tarkkojen arvojen sijaan asteikkoja. Tarkat arvot olisivat mielenkiintoisempia ja mahdollistaisivat tarkempaa analyysiä, mutta arvioitiin, että harva kirjaa kaikkia tietoja tarkasti ylös, ja toisaalta vastaaminen haluttiin pitää nopeana ilman arkistojen penkomista.

Kysymykset 11 ja 13 eli vuorovaikutuksen tiivyyttä koskevat kysymykset toteutettiin niin ikään asteikoina. Käytyjen suullisten keskustelujen tai osallistuttujen kokousten lukumäärien kysymistäkin harkittiin, mutta työ- ja viestintätapojen arveltiin vaihtelevan paljon – osan hoitaessa kaikki asiat sähköpostilla ei kysymys välttämättä kertoisi parasta kuvaa vuorovaikutuksesta.

Kysymykset 23 ja 24 kysyvät suoraan suunnistuskilpailun valvontaohjeiden mukaisista vastuukohdista. Kysymykseen päätettiin sisällyttää ainoastaan kilpailunvalvojan tehtävät, eikä ratavalvojan tehtäviä, vaikka koko vastaajajoukon tulisikin huomioida jälkimmäinen. Päätös tehtiin keventämään jo valmiiksi raskasta kohtaa kyselyssä, mutta toisaalta myös siksi, että osa ratavalvojan vastuista on limittäisiä kilpailunvalvojan kanssa. Ratavalvojan tehtävien arvioitiin myös toteutuvan keskiverto-kansallisessa huomattavasti paremmin kuin kilpailunvalvojan, joten kilpailunvalvojan vastuiden kysyminen nähtiin mielenkiintoisempana.

4.4 Kyselyn lähettäminen ja vastaukset

Tutkimusjoukko muodostui niistä henkilöistä, jotka olivat Suunnistusliiton IRMA-palvelussa merkitty kaudella 2024 järjestetyn yleisen kilpailun kilpailunvalvojaksi, tai arvokilpailun tai suurkilpailun rata-valvojaksi. Kaikkien kilpailuiden kohdalla valvojaa ei ollut merkitty. Kysely lähetettiin 3.10.2024 yhteensä 150 sähköpostiosoitteeseen, joista viiteen viesti ei mennyt perille. Netto-otos oli siten 145 henkilöä. Kysely oli auki 18.10.2024 asti.

Kyselyyn vastasi yhteensä 103 valvojaa, eli vastausprosentti oli 71 %. Yksikään valvoja ei vastannut useampaa kertaa. Yksi vastaus kuitenkin hylättiin, sillä vastaaja kertoi avoimessa kohdassa vastanneensa tarkkuussuunnistuskilpailun perusteella, joten aineisto on muodostettu 102 vastauksesta.

4.5 Vastausten käsittely

Vastausajan päätyttyä tulokset silmäiltiin läpi yllätysten varalta. Monivalintakysymysten tilastot eivät vaikuttaneet siltä, että niissä olisi väärin ymmärrettyjä kohtia. Avointen kohtien vastaukset luettiin läpi, ja niiden perusteella hylättiin yksi tarkkuussuunnistuksen perusteella tehty vastaus. Tulokset on esitelty luvussa 5.

Varsinaisessa käsittelyssä monivalintaa ja valintaruutuja sisältävien kysymysten tuloksia tarkasteltiin Webropolin omilla sekä sen kautta käytettävällä Professional statistics -työkalulla. Näistä kysymyksistä vietiin koonnit taulukkolaskentaohjelmaan itse työtä varten tehtävää visualisointia varten.

Avointen kysymysten vastaukset tuotiin taulukkolaskentaohjelmaan, kukin kysymys omaan taulukkoonsa. Vastaukset luettiin yksi kerrallaan läpi. Vastauksissa ilmenneitä asioita ja aiheita merkittiin sarakkeiden otsikoiksi sitä mukaan, kun niitä tuli esiin. Vastauksen mainitessa jonkin sarakkeen mukaisen asian, tehtiin sen kohdalle sarakkeeseen merkintä. Näin tutkittiin eri aiheiden frekvenssiä vastauksissa.

5 Kyselyn tulokset

Kyselyn tulokset on muodostettu 102 henkilön vastauksista. Vastanneet ovat vuonna 2024 suunnistuskilpailun valvojana toimineita henkilöitä.

5.1 Taustatiedot

Vastaajien kokemus valvojan tehtävistä jakautui tasaisesti annettulle asteikolle. Ensikertalaisia tai lähes ensikertalaisia (yhteensä 1–2 valvottua kilpailua) oli 23 % (n=23). Hieman kokeneempia (yhteensä 3–5 valvottua kilpailua) oli 24 % (n=24) ja melko kokeneita (yhteensä 6–14 valvottua kilpailua) 25 % (n=25). Erittäin kokeneita, 15 tai enemmän kilpailua valvoneita oli 29 % (n=30). Kahden keskimmäisen luokan kohdalla on kuitenkin huomattava kyselyn laadinnassa tullut virhe, joka koski osaa vastanneista, eikä lukuja näin voida pitää täysin luotettavina.

Erikokoisia kilpailuita oli edustettuna kiitettävästi. Yleisimpinä olivat 151–300 osallistujan kansalliset (28 %) ja 301–700 osallistujan kansalliset (22 %). Vastausten pohjana olleista kilpailuista 85 % oli metsäkilpailuja ja 15 % sprinttikilpailuja, ja edelleen 64 % oli yksivaiheisia, 32 % kaksivaiheisia ja 4 % kolme- tai useampivaiheisia. Kilpailuiden koosta ja tyypistä (sprintti vai metsä) on esitetty koonti taulukossa 1.

Taulukko 1. Vastausperusteena olleiden kilpailuiden koko ja tyyppi.

Kilpailun koko	Metsä	Sprintti	Yhteensä
SM-kilpailu	6	2	8
Suurkilpailu	5	0	5
Kansallinen, 700+ osallistujaa	6	0	6
Kansallinen, 301–700 osallistujaa	18	4	22
Kansallinen, 151–300 osallistujaa	24	5	29
Kansallinen, 0–150 osallistujaa	14	1	15
Lähikilpailu	14	3	17
Yhteensä	87	15	102

Peräti kuusi valvojaa vastasi metsämatkan SM-kilpailun perusteella. Koska metsämatkojen SM-kilpailuja on vuosittain vain viisi, viittaisi tämä siihen, että kyselyyn on vastannut ohjeistuksen vastaisesti myös ainakin yhden SM-kilpailun TA tai jonkin muun suunnistuslajin edustaja.

5.2 Työtehtävien aloittaminen

Jopa 46 % vastaajista kertoi päätyneensä valvojaksi siksi, että oli ollut aiemmin samalla kilpailunjärjestäjällä valvojana. 25 % ilmoitti päätyneensä tehtävään järjestäjäorganisaatiossa olevan

kaverinsa takia. 20 % oli mukana valvojan omalle seuralle kohdennetun tiedustelun kautta, ja 5 % arvioi päätyneensä valvomaan Suunnistusliiton tai alueen ehdotuksesta. 4 % ei osannut arvioida syytä.

Kilpailun järjestäjä otti ensimmäisen kerran yhteyttä valvojaan pääasiassa hyvissä ajoin. Yhteydenotoksi ei tässä kysymyksessä laskettu valvojaksi pyytämistä, vaan ensimmäistä keskustelua tai tiedonjakoa itse tapahtumaan liittyen. 54 % kertoi järjestäjän olleen yhteydessä 3 kuukautta ennen kilpailupäivää tai aikaisemmin, ja edelleen 35 % kertoo ensimmäisen yhteydenoton tapahtuneen 1–3 kuukautta ennen kilpailupäivää. Vain 8 % kertoi yhteydenoton tapahtuneen 2–4 viikkoa ennen kilpailupäivää, ja yksittäisillä vastaajilla tilanne oli tätäkin huonompi.

Taulukko 2. Järjestäjän yhteydenotto suhteessa kilpailun kokoon.

Järjestäjän ensimmäinen yhteydenotto tiedon jakamiseksi tai neuvon kysymiseksi	N=102	Kilpailun koko													
		SM-kilpailu		Suurkilpailu		Kansallinen, 700+ osallistujaa		Kansallinen, 301-700 osallistujaa		Kansallinen, 151-300 osallistujaa		Kansallinen, 0-150 osallistujaa		Lähikiipailu	
		100 %	N=8	100 %	N=5	100 %	N=6	100 %	N=22	100 %	N=29	100 %	N=15	100 %	N=17
3 kuukautta ennen kilpailupäivää tai aikaisemmin	54 %	100 %	8	100 %	5	67 %	4	59 %	13	52 %	15	40 %	6	24 %	4
1-3 kuukautta ennen kilpailupäivää	35 %	0 %	0	0 %	0	33 %	2	41 %	9	38 %	11	40 %	6	47 %	8
2-4 viikkoa ennen kilpailupäivää	8 %	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	10 %	3	20 %	3	12 %	2
0-2 viikkoa ennen kilpailupäivää	2 %	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	12 %	2
Järjestäjä ei ollut minuun yhteydessä	1 %	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	6 %	1

Kuten taulukosta 2 huomaa, tärkeämpien ja suurempien kilpailuiden kohdalla yhteydenotto tapahtui keskimäärin aikaisemmin. 3 kuukautta tai aikaisemmin tapahtuneiden ensimmäisten yhteydenottojen määrä laskee kilpailun pienentyessä.

5.3 Käytännön tehtävät

Maastokäynnille, jolla tarkistettiin rastipisteitä, päästiin ensimmäisen kerran yli kolme kuukautta ennen kilpailupäivää 13 % tapauksista. 34 % kertoi päässeensä vastaavalle käynnille 1–3 kuukautta etukäteen. 2–4 viikkoa ennen kilpailua metsään pääsi 36 % vastanneista, ja alle 2 viikkoa ennen 17 %. Alle 2 viikkoa ennen kilpailua ensikäynnille päässeistä yhteensä 59 % oli lähikiipailun tai pienen kansallisen (0–150 osallistujaa) valvoja, mutta mukana oli huolestuttavasti myös muutamia tätä suurempia kansallisia kilpailuja.

Maastokäyntien lukumäärää kuvaa taulukko 3. Tyypillisesti valvoja kävi maastossa 2–3 kertaa ennen kilpailupäivää (46 % kaikista vastauksista). Ainoastaan yhden maastokäynnin suoritti 25 % valvojista. 4–6 käyntiä suoritti 18 % ja 7+ käyntiä 11 % vastanneista. Suuremmissa kilpailuissa maastokäyntejä on tehty enemmän. Jos tarkastellaan suurimpia kilpailuja eli SM-kilpailuja, suurkilpailuja ja 700+ osallistujan kansallisia yhtenä joukkona, kävi peräti 42 % valvojista 7+ kertaa maastossa ja edelleen 32 % 4–6 kertaa.

Taulukko 3. Maastokäyntien määrä suhteessa kilpailun kokoon.

		Kilpailun koko													
		SM-kilpailu		Suurkilpailu		Kansallinen, 700+ osallistujaa		Kansallinen, 301-700 osallistujaa		Kansallinen, 151-300 osallistujaa		Kansallinen, 0-150 osallistujaa		Lähikilpailu	
Arvio maastokäyntien määrästä ennen kilpailupäivää	N=102	100 %	N=8	100 %	N=5	100 %	N=6	100 %	N=22	100 %	N=29	100 %	N=15	100 %	N=17
0	1 %	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	7 %	1	0 %	0
1	25 %	13 %	1	0 %	0	0 %	0	9 %	2	28 %	8	27 %	4	59 %	10
2-3	46 %	13 %	1	20 %	1	33 %	2	45 %	10	66 %	19	60 %	9	29 %	5
4-6	18 %	63 %	5	0 %	0	17 %	1	32 %	7	7 %	2	7 %	1	12 %	2
7+	11 %	13 %	1	80 %	4	50 %	3	14 %	3	0 %	0	0 %	0	0 %	0

Lasten ratojen tarkastuttaminen alueellisella lasten ja nuorten ratojen valvojalla toteutui melko heikosti. Niistä kilpailuista, joissa 14-sarjat tai sitä nuorempien sarjoja järjestettiin, vain 39 % kohdalla valvoja tiesi, että radat oli lähetetty alueelliselle lasten ja nuorten ratojen valvojalle tarkistettavaksi, kun taas 21 % vastasi kieltävästi. Peräti 40 % ei tiennyt tai osannut sanoa. Tätä voi osaltaan selittää se, että lähettäminen on ratamestarin eikä valvojan tehtävä. Valvojan olisi silti hyvä tarkistaa asia ratamestarilta hyvissä ajoin ennen kilpailua.

Kilpailukutsun tarkistuksen ennen sen julkaisua kertoi tehneensä 70 % valvojista. Kaikki näistä eivät kuitenkaan antaneet kutsusta palautetta: 45 % valvojista kommentoi kilpailukutsua ennen sen julkaisua jollain tavalla. SM-kilpailun tai suurkilpailun ratavalvojen ei yleensä tarvitse lukea kilpailukutsua, mutta nämä ryhmät pois luettuna vastaavat luvut ovat edelleen 70 % ja 47 %.

Kilpailuohjeen tarkisti 90 % valvojista. Ohjeita kommentoi hieman useampi kuin kutsua: 56 % kertoi antaneensa palautetta kilpailuohjeista. Tämäkään ei kuulu sinänsä pelkkänä ratavalvojana toimivan henkilön toimenkuvaan, vaikka kilpailuohjeista onkin hyvä tarkistaa ainakin ratoihin ja maastoon liittyvät osiot. Ilman ratavalvoja vastaavat luvut ovat 89 % ja 54 %. Kaikki, jotka eivät kilpailuohjeita tarkistaneet lainkaan, olivat kansallisen tai lähikilpailun kilpailunvalvoja.

5.4 Kommunikaatio valvojan ja järjestäjän välillä

Valvoja ja ratamestari olivat vastausten perusteella hyvin yhteyksissä toisiinsa. 32 % vastanneista sanoi olleensa ratamestarin kanssa säännöllisesti yhteydessä koko prosessin ajan. 52 % kertoi olleensa yhteydessä jo ratojen suunnittelun aikana ja lopussa hieman tiheämmin. Vain 16 % vastasi vaihtoehdon ”annoin palautetta kertaa, mutta emme viestineet juuri muuten”. Tämän vaihtoehdon valinneista puolet oli lähikilpailuiden tai 0–150 kilpailijan kansallisten valvoja, joille sen tasoinen kommunikaatio on usein riittävää.

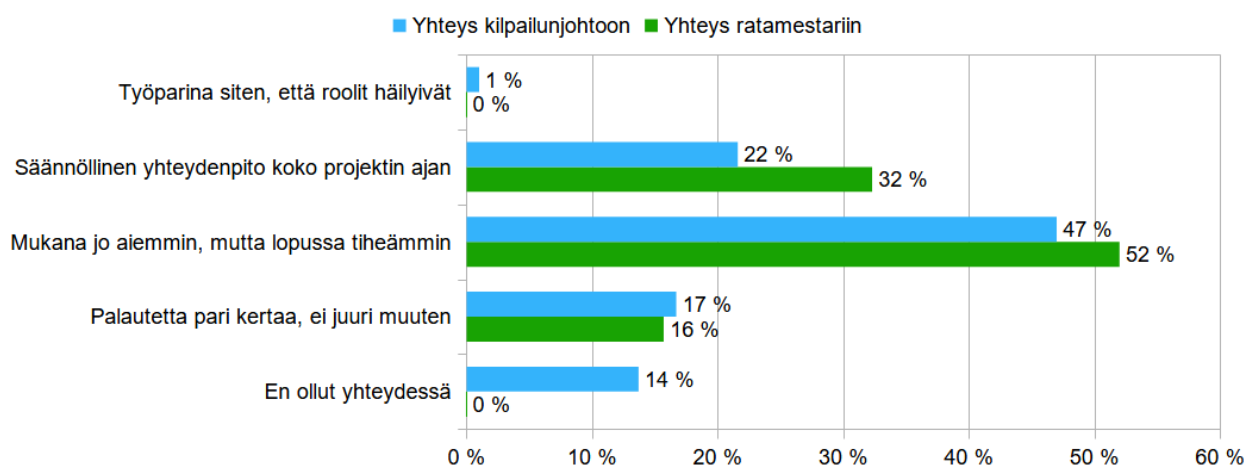
Valvojan ja muun kilpailunjohtajan (kilpailunjohtaja, tiedottaja, tulospalvelun johtaja ym.) välisessä kommunikaatiossa oli hieman eroja valvojan ja ratamestarin vuorovaikutukseen. 14 % vastasi

olleensa yhteydessä ainoastaan ratamestariin, eikä lainkaan muuhun kilpailunjohtoon. Toisena ääripäänä 1 % (n=1) kertoi toimineensa käytännössä kilpailunjohtajan työparina.

Yhteyttä ratamestariin ja kilpailunjohtoon on kuvattu kuvassa 1. Samantyylisten vastausvaihtoehtojen kuvaukset on yhdistetty ja tiivistetty. Tarkat vastausvaihtoehdot on esitetty kyselylomakkeen kopiiossa liitteessä.

Valvojan vuorovaikutus ratamestarin ja kilpailunjohtoon kanssa

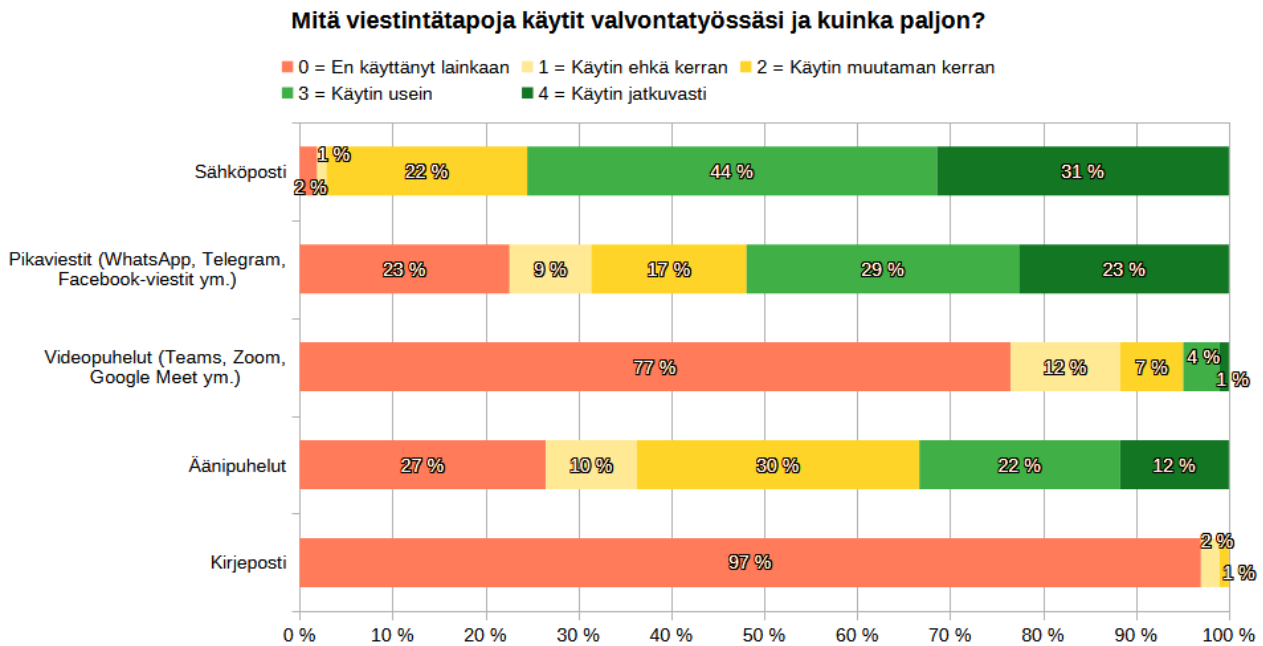
Kuva 1. Valvojan vuorovaikutus ratamestarin ja muun kilpailunjohtoon kanssa.

Valvojan ja ratamestarin välinen vuorovaikutus oli pääasiassa tervehenkistä. Kysyttäessä miten ratamestari suhtautui projektin aikana annettuun palautteeseen, 72 % vastasi, että eriävistä näkemyksistä keskusteltiin hyvässä hengessä. 16 % vastasi, että heidän ehdotuksensa toteutettiin kyseenalaistamatta lainkaan, mitä voi tapahtua erityisesti ratamestarin ollessa arka ja kokematon. 7 % vastasi suhtautumisen olleen neutraali, ja 4 % vastasi näkemysten tulleen huomioiduiksi muistutuksen jälkeen. Prosentissa kilpailuista erimielisyyksistä keskusteltiin kiivaasti, ja niin ikään prosentissa valvojan eriävät näkemykset tyrmättiin.

Muun kilpailunjohtoon suhtautuminen oli niin ikään pääasiassa hyvää. 10 % valvojista vastasi, ettei antanut kilpailunjohtolle palautetta. Palautetta antaneista puolestaan 65 % vastasi eriävistä näkemyksistä keskustellun hyvässä hengessä, ja 14 % kertoi, että ehdotukset toteutettiin kyseenalaistamatta. 17 % palautetta antaneista kertoi kilpailunjohtoon suhtautuneen neutraalisti, ja 2 % vastasi näkemysten tulleen huomioiduiksi muistutusten jälkeen. Prosentissa kilpailuista valvoja kertoi näkemystensä tulleen täysin tyrmätyiksi.

Eri viestintätavoista sähköpostia käytti valvontatehtävissä usein tai jatkuvasti yhteensä 75 %, ja ainakin muutaman kerran 22 %. Pikaviestejä käytti usein tai jatkuvasti yhteensä 52 %, ja ainakin

muutaman kerran 17 %. Äänipuheluita käytti usein tai jatkuvasti yhteensä 33 %, ja ainakin muutamman kerran 30 %. Videopuhelut olivat varsin harvinaisia: 77 % ei käyttänyt niitä lainkaan. Kuvassa 2 on esitetty kysytyjen viestintätapojen käyttö siten, että vihreä (oikealla) kuvaa yleisempää ja punainen (vasemmalla) harvinaisempaa.

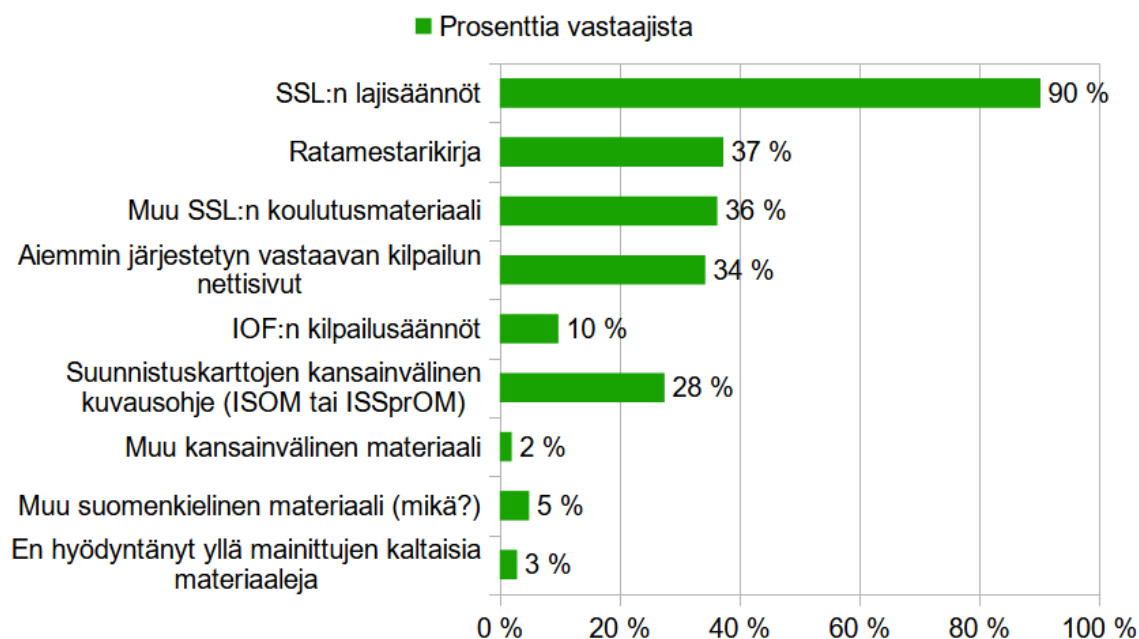
Kuva 2. Valvojen käyttämät viestintätavat.

Vaihtoehtoon ”Muu, mikä?” 85 % oli vastannut 0 (=en käyttänyt lainkaan), ja kolme vastaajaa oli tarkentanut muuksi vaihtoehdoksi kasvotusten keskustelun. Se olisi aivan hyvin voinut olla yksi tarjotuista vaihtoehdoista, mutta vaihtoehto ei tullut kyselyä laatiessa mieleen, eikä välttämättä tullut monella vastaajallakaan. Muu-vaihtoehdon tekstikentän kanssa oli jonkinlainen toiminnallinen ongelma, josta kuulin vasta juuri ennen kyselyn sulkeutumista. Näiden seikkojen takia tuon vaihtoehdon vastaukset on käytännössä ohitettu.

5.5 Tietolähteet

Valvoilta kysyttiin mitä tietolähteitä he hyödynsivät valvontatyössään, ja tulokset on esitetty kuvassa 3. SSL:n lajisääntöjä käytti 90 % vastaajista. Hieman yli kolmannes käytti ratamestarikirjaa (37 %), muuta SSL:n koulutusmateriaalia (36 %) tai aiemman vastaavan kilpailun nettisivuja (34 %). Suunnistuskarttojen kansainvälisistä kuvausohjeista tietoja oli tarkistanut 28 % vastanneista. IOF:n kilpailusääntöjä hyödyntäneestä 10 %:sta 70 % oli SM- tai suurkilpailun ratavalvoja.

Valvojen käyttämät tietolähteet

Kuva 3. Valvojen hyödyntämät tietolähteet.

Vaihtoehdon ”muu suomenkielinen materiaali” viidestä vastauksesta kolme oli konsultointia Suunnistusliiton toimihenkilön kanssa ja yksi mainitsi SM-kilpailuiden erillisohjeet.

5.6 Järjestelyjen pysyminen aikataulussa

Valvoilta kysyttiin avoimella kysymyksellä, että pysyivätkö järjestelyt pääasiassa aikataulussa, ja mitkä osa-alueet olivat mahdollisesti myöhässä. 56 % vastaajista kertoi järjestelyjen pysyneen aikataulussa ilman tarkentavia lisähuomioita, vastaten esimerkiksi ”kyllä”, ”hyvin sovitussa aikataulussa”, tai ”pääosin”. 20 % ilmaisi jollain tapaa järjestelyaikataulun pitäneen, esimerkiksi ”kyllä tai ihan riittävästi aikataulussa”, mutta täydentäen vastausta jollakin lisähuomiolla. Esimerkiksi eräs valvoja totesi järjestelyjen sujuneen ”pääosin aikataulussa”, mutta sanoi myös kartan päivityksen valmistumisen kanssa olleen haasteita.

Yleisin yksittäinen asia, jonka valvojat mainitsivat lipsuneen aikataulusta, oli kilpailukartan valmistuminen. 12 % vastanneista mainitsi joko kilpailukartan valmistuneen myöhään tai saaneensa kartan myöhään. Kaksi valvojaa mainitsi kartan valmistuneen noin viikkoa ennen kilpailua, joutuen päivittämään ainakin osia siitä itse. Kartasta maininneista valvojista kolmannes oli sprinttikilpailuiden valvoja.

Toinen yleinen teema oli ratasuunnittelun myöhästyminen. Yhteensä 14 % kertoi jonkinlaisesta ratamestarista tai karttasihteeristä johtuvasta haasteesta. 7 % totesi yleisemmin varsinaisen ratasuunnittelun menneen myöhään, ja 4 % totesi ratojen muutosten menneen viime tinkaankin ilman, että syyksi olisi täsmennetty mitään maastoon liittyvää ongelmaa, kuten tuoretta hakkuuta tai lumitilannetta. Yksittäisiä mainintoja tuli ratakohtaisten karttojen valmistumisesta, rastien viennistä, rastien merkinnästä maastoon sekä rastipukkien tekemisestä.

Vastanneista 3 % valitteli järjestäjän myöhäistä yhteydenottoa valvojaan, ja 4 % mainitsi yleisellä tasolla kiireestä järjestelyissä. Muista osa-alueista mainintoja tuli lähinnä yksitellen. Näitä olivat maanomistajaluvat, viranomaisluvut, kilpailukeskuksen rakentaminen, liikennejärjestelyiden suunnittelu, opastus, lähtölistojen julkaiseminen ja kilpailuohjeiden julkaiseminen. Eräs valvoja kommentoi kilpailijoiden lukuisten Emit-muutosten kasautuneen ja vieneen järjestäjältä paljon aikaa kisan alla.

5.7 Valvojan kohtaamat haasteet

Valvojien raportoimat haasteet vaihtelivat paljon. Erilaisia ratasuunnitteluun liittyviä kommentteja tuli eniten, yhteensä 25 %:lta vastaajista. Näihin sisältyi hyvin erilaisia asioita. Jopa 10 % kaikista mainitsi lasten radat jollakin tavalla ja 4 % sanoi suoraan kilpailumaaston olleen haasteellinen lapsille. Eräs valvoja mainitsi joutuneensa tekemään ”pienen sääntöjen taivutuksen” lasten lähdön järjestelyissä, sillä K-pistettä ei pystyttykään sijoittamaan lähtöön, ja ongelma havaittiin liian myöhään. 5 % kaikista vastaajista valitteli loppuvaiheessa tehtyjen hakkuiden vaikuttaneen ratoihin, jopa viimeisellä viikolla. Niin ikään 5 % mainitsi muunlaisista kielletyistä alueista tai käyttörajoituksista johtuvista haasteista: kaksi valvojaa kertoi viime tingassa tulleista yllättävistä alueiden käyttökielloista, ja eräs valvoja kertoi kilpailumaaston läpi kulkeneen yksityistien olleen suljettuna ralliharjoittelun takia. Yksittäisiä ratoihin liittyviä mainintoja tuli maastosta löytyneestä piikkilangasta sekä suuren petolinnun pesästä.

Yksi yleinen aihe oli kartta, jonka mainitsi 8 % vastaajista. 5 % kertoi kartan olleen jollain tavalla heikkolaatuinen, esimerkiksi ajantasaisuuden tai piirustuksen osalta. Eräs valvoja kertoi ratamestarin halunneen käyttää mittakaavaa, jota säännöt eivät salli. Eräs toinen valvoja taas valitteli, ettei päässyt tarkistamaan kaikkia päivityksiä ennen ratapainatusta. Eräs valvoja puolestaan mainitsi, että kartat piti tulostaa uudestaan laaturvirheen takia.

7 % vastaajista valitti lumen tuomista haasteista, lähinnä aikaisesta lumentulosta syksyllä tai sen hitaasta sulamisesta keväällä. Kyselyssä ei kysytty kilpailun ajankohtaa, mutta näissä tapauksissa kilpailu on todennäköisesti ollut huhtikuussa tai toukokuun alussa. Muita mainittuja keliin liittyviä

haasteita oli kilpailua edeltävänä päivänä puita kaatanut myrsky, sekä kilpailupäivälle sattunut raju ukkoskuuro.

Erilaisista tiedonkulkuun ja -siirtoon liittyvistä haasteista kertoi 6 % vastaajista. Kertomukset olivat kuitenkin jälleen hyvin erilaisia. Eräs valvoja kertoi kilpailussa olleen samalla alueella useampia ratamestareita, jotka käyttivät eri ohjelmistoja ratasuunnittelussa. Tällöin valvojan voi olla hankalaa esimerkiksi muodostaa kokonaiskuvaa alueen käytöstä. Eräs valvoja taas kertoi kilpailussa olleen useampi valvoja, ja keskustelua käytiin aluksi eri viestiketjuissa siten, etteivät kaikki asianosaiset olleet mukana ja pysyneet ajan tasalla. Eräs valvoja valitti, ettei saanut järjestäjiltä tietoa maanomistajista tai saaduista luvista. Yksi valvoja mainitsi erikseen, että ei-lähteneiden listoja ei mennyt saada tulospalveluun.

Muita toimihenkilöihin liittyviä haasteita oli jonkin avainhenkilön sairastuminen hankalassa kohtaa (3 %), järjestäjän tai järjestäjän edustajan asenne (4 %), alimiehitys ratamestaritehtävissä (2 %), sekä valvojen keskinäinen roolitus (2 %). Hankalasta asenteesta esimerkkinä eräs valvoja kommentoi hänen olleen ”järjestäjän näkövinkkelistä lähinnä rastipisteiden tarkastaja”, ja eräs toinen valvoja puolestaan totesi ratamestarin tyrmänneen kaikki hänen ehdotuksensa.

Samanaikaisista tai peräkkäisten päivien tapahtumista johtuneista haasteista kertoi 3 % vastaajista. Haasteet liittyivät joko tapahtumien tärkeysjärjestykseen tai toimihenkilöiden useisiin tehtäviin.

Yksittäisiä mainintoja sai esimerkiksi puutteellinen lähtöviitoitus, vaikeus maanomistajan tavoittamisessa, tavallisesta poikkeava kilpailumuoto, pitkä etäisyys kilpailupaikalle, sekä alueen muun liikenteen huomioiminen. 38 % ei maininnut mitään haastetta.

5.8 Ulkopuolisen tuen hyödyntäminen

Valvojlta kysyttiin, että tarvitsivatko he tukea liitolta, alueelta tai kokeneemmalta kaverilta, sekä pitäisikö tukea olla paremmin saatavilla. 77 % vastasi, että ei tarvinnut tehtävässään tukea. Tukea hyödyntäneillä mikään yksittäinen tuen lähde ei noussut muiden yläpuolelle. Suunnistusliiton toimihenkilöstöstä Karttavalvojan mainitsi 4 % ja Kilpailupäällikön 2 %, sekä lisäksi nimeä spesifioimatta liitosta saadun avun 4 % vastaajista. 3 % mainitsi kilpailun muun valvojan, ja yksi vastaaja sparrasi näkemyksiään alueen lasten ratojen valvojan kanssa. Suunnistavaan tuttavaansa viittasi 5 % vastaajista, ja lajin ulkopuolista tahoja konsultoimaan päätyi yksi vastaaja.

Kehitysehdotuksia valvojalle saatavilla olevalle tuelle tuli melko vähän. Eräs valvoja totesi, että joku muu voisi tarvita ”kannustavaa mentorointia”. Eräs toinen taas sanoi, että ”kiperien tapausten varalle olisi hyvä olla ’auttava puhelin/email’”. Moni kuitenkin totesi, että tukea on tarvittaessa

saatavilla: eräs valvoja kommentoi, että ”Tukea saa hyvin, jos vaan tajuaa kysyä”, ja kehui perään SSL:n toimihenkilöä.

5.9 Fiilis jälkikäteen

Kysyttäessä, että millainen fiilis valvomisesta jäi, ja lähtisikö samalla seuralle uudelleen valvojaksi, 78 % vastasi myöntävästi. Voidaan siis todeta, että valvojat ovat enimmäkseen olleet kokemukseensa tyytyväisiä. 11 % ilmaisi jonkinlaista tyytyväisyyttä kokemukseensa, mutta suhtautuu mahdolliseen tulevaan tehtävään varauksella, tai aikoo tehdä jotakin eri tavalla. Esimerkiksi erä valvoja toteaa, että ”Kyseenalaistaisin rohkeammin kilpailukartan kuvaustapoja sekä vaatisin täsmällisemmin nauhoitusta joihinkin sprinttikartan kohteisiin.” 7 % luonnehti kokemustaan positiivisesti, mutta ei suoraan maininnut uudelleen lähtemisestä. 2 % vastasi suoraan, ettei lähtisi samalle järjestäjälle valvojaksi uudestaan. Yksi vastaaja luonnehti tehtävästä jäänyttä fiilistä muuten hyväksi, mutta saman ratamestarin kilpailuun hän ei lähtisi valvojaksi. Yksi vastaaja taas tiedosti, että vaikka tänä vuonna valvomansa kilpailun ratamestarin kanssa tulisi varmasti haasteita, olisi tälle hyvä olla tukea. Hän toteaaakin seuraavasti: ”Joka kisaan tarvitaan valvoja, niin mekin omiimme. Vastavuoroisuuden takia hyvä valvoa myös naapuriseurojen kisoja.”

5.10 Valvonnan kokonaisvaltaisuus

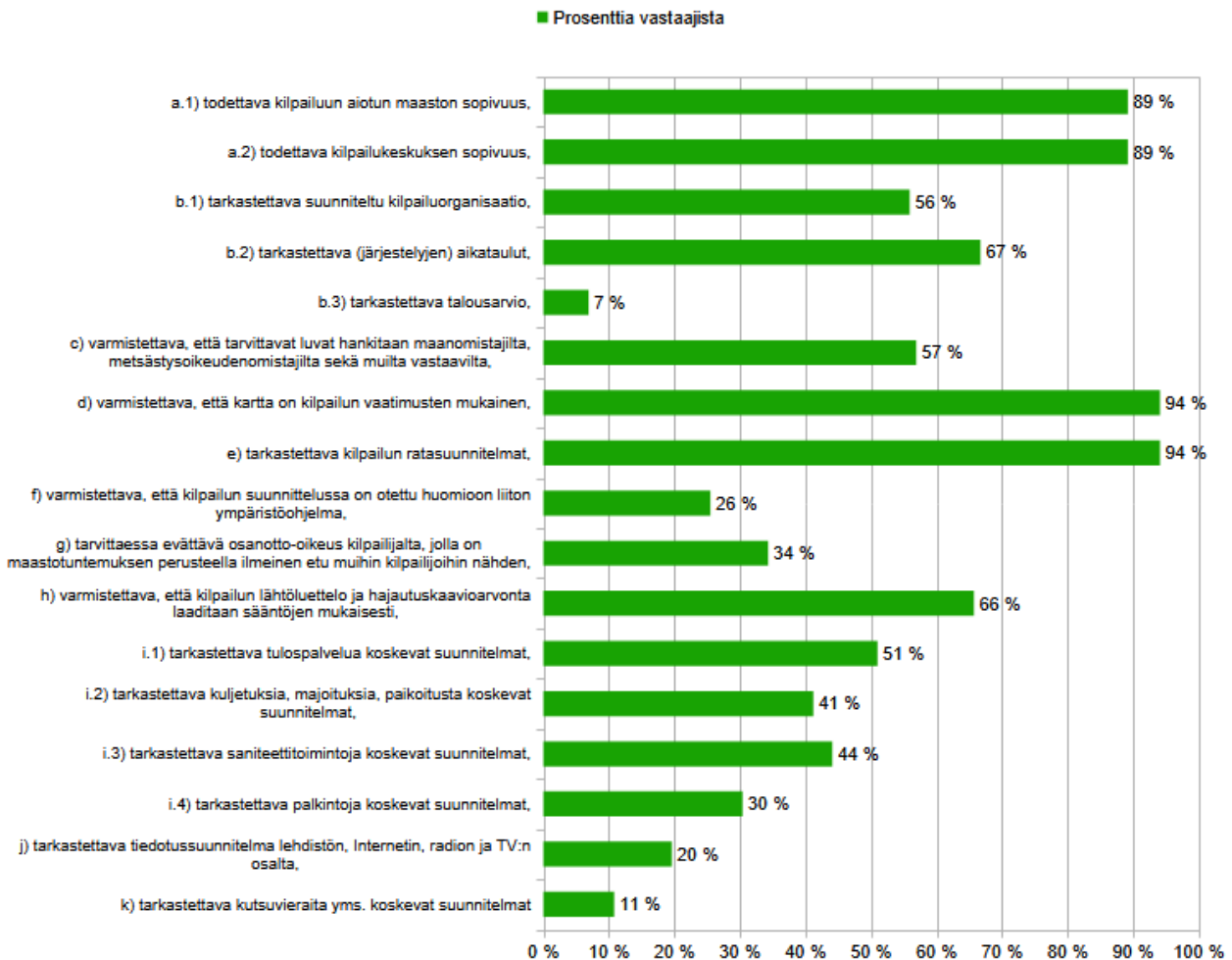
Kysymyksessä 23 kysyttiin mitkä lajisääntöjen liitteen D kohdan 2.23 mainitsemista tehtävistä valvoja katsoi tulleen huomioiduksi työssään. Useita asioita kattavien sääntökohtien alakohtia oli jaettu useammiksi vaihtoehtoiksi tarkemman tiedon saamiseksi. Vastaukset on esitetty kuvassa 4.

Odotetusti kohdat ”d) varmistettava, että kartta on kilpailun vaatimusten mukainen” ja ”e) tarkastettava kilpailun ratasuunnitelmat” tulivat yleisimmin huomioiduiksi: molempia vaihtoehtoja valitsi 94 % vastanneista. Vaihtoehto e:n tulisi kuitenkin olla 100 %, joten tulos ei tyydytä. Se, että SM-kilpailuiden osalta prosentti oli 88 %, viittaisi siihen, että kyselyyn on vastannut kyselyn ohjeistuksen vastaisesti myös jonkin SM-kilpailun TA.

Seuraavaksi eniten vastauksia keräsivät kohdat a.1 ja a.2, jotka käsittelivät maaston ja kilpailukeskuksen sopivuuksien tarkistamisia. Nämä olivat tulleet huomioiduiksi 89 %:lla valvojista.

Vähiten vastauksia keräsivät kohta b.3 talousarvion tarkistaminen (7 %) sekä kohta k kutsuvieraita koskevista suunnitelmista (11 %).

Lajisääntöjen liitteen D kohdan 2.23 tehtävät, jotka valvojat katsoivat tulleen huomioiduksi

Kuva 4. Lajisääntöjen edellyttämien osa-alueiden huomiointi.

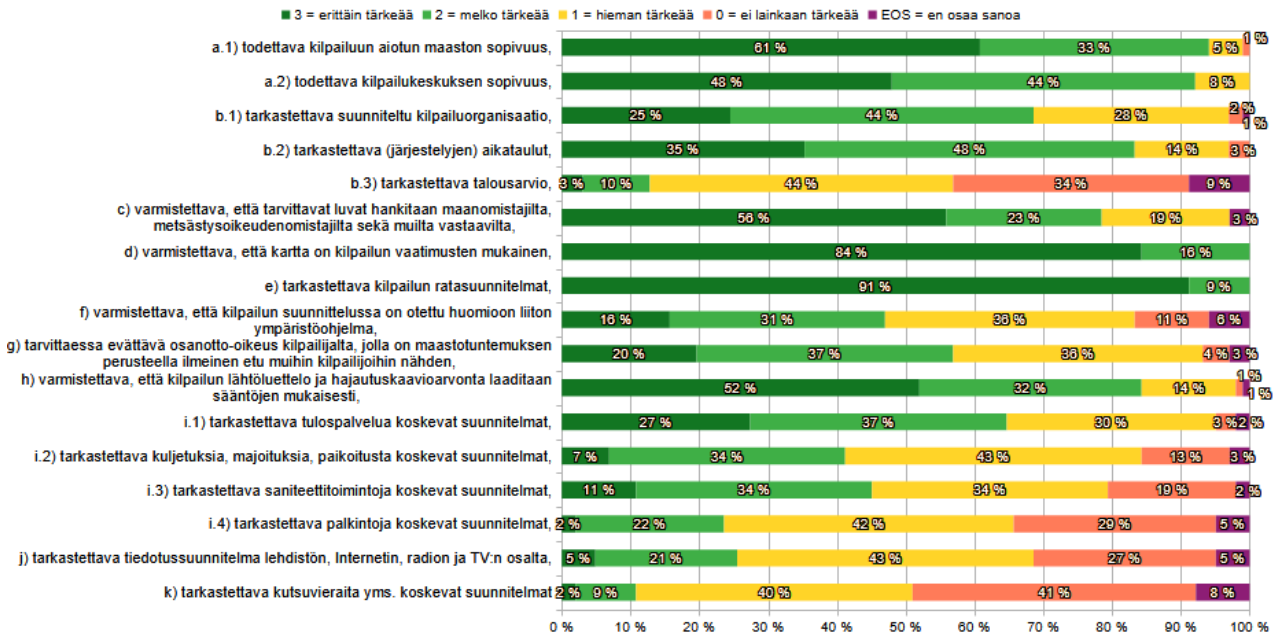
5.11 Näkemykset eri velvollisuuksien tärkeydestä

Kysymyksessä 24 kysyttiin edellisen kysymyksen eri alakohdista, että kuinka tärkeäksi vastaaja kokee, että kansallisen kilpailun valvoja kiinnittää niihin huomiota. Vastausvaihtoehdot olivat 3 = erittäin tärkeää, 2 = melko tärkeää, 1 = hieman tärkeää, 0 = ei lainkaan tärkeää, ja EOS = en osaa sanoa. Tulokset on esitetty riveittäin kuvassa 5 siten, että vihreä (vasemmalla) tärkeämmäksi koettua ja punainen (oikealla) vähemmän tärkeäksi koettua. Taulukko 4 kuvaa samat vastaukset puhtaammin numeroina.

Odotetusti kohdat d ja e eli kartta ja radat arvioitiin tärkeimmiksi keskiarvoilla 2,8 ja 2,9, eikä yksikään vastannut heikompaa arvoa kuin 2. Seuraavaksi tärkeimpien ryppäessä oli kohdat a.1 eli maaston sopivuus (ka 2,5), a.2 eli kilpailukeskuksen sopivuus (ka 2,4), c eli lupa-asiat (ka 2,4),

sekä h eli lähtöluettelon ja hajautuskaavion arvontojen valvonta (ka 2,4). Yli kahden keskiarvon nousi myös kohta b.2 eli järjestelyaikataulut. Vähiten tärkeinä kohtina valvojan kannalta pidettiin kutsuvieraita koskevia suunnitelmia, talousarviota, tiedotussuunnitelmaa sekä palkintoja.

Kuinka tärkeäksi koet yleisesti, että kansallisen kilpailun valvoja kiinnittää huomiota seuraaviin liitteen D kohdan 2.23 kohtiin?

Kuva 5. Valvojen näkemys eri velvollisuuksien tärkeydestä.

Taulukko 4. Kilpailunvalvojan eri velvollisuuksien koettu tärkeys. Vaihtoehtoa EOS ei ole laskettu mukaan tunnuslukuihin.

Kuinka tärkeäksi koet yleisesti, että kansallisen kilpailun valvoja kiinnittää huomiota seuraaviin liitteen D kohdan 2.23 kohtiin?	3 = erittäin tärkeää	2 = melko tärkeää	1 = hieman tärkeää	0 = ei lainkaan tärkeää	EOS = en osaa sanoa	ka	Md
a.1) todettava kilpailuun aiotun maaston sopivuus,	61 %	33 %	5 %	1 %	0 %	2,5	3
a.2) todettava kilpailukeskuksen sopivuus,	48 %	44 %	8 %	0 %	0 %	2,4	2
b.1) tarkastettava suunniteltu kilpailuorganisaatio,	25 %	44 %	28 %	2 %	1 %	1,9	2
b.2) tarkastettava (järjestelyjen) aikataulut,	35 %	48 %	14 %	3 %	0 %	2,2	2
b.3) tarkastettava talousarvio,	3 %	10 %	44 %	34 %	9 %	0,8	1
c) varmistettava, että tarvittavat luvat hankitaan maanomistajilta,	56 %	23 %	19 %	0 %	3 %	2,4	3

Kuinka tärkeäksi koet yleisesti, että kansallisen kilpailun valvoja kiinnittää huomiota seuraaviin liitteen D kohdan 2.23 kohtiin?	3 = erittäin tärkeää	2 = melko tärkeää	1 = hie- man tärkeää	0 = ei lain- kaan tärkeää	EOS = en osaa sanoa	ka	Md
metsästysoikeudenomistajilta sekä muilta vastaavilta,							
d) varmistettava, että kartta on kilpailun vaatimusten mukainen,	84 %	16 %	0 %	0 %	0 %	2,8	3
e) tarkastettava kilpailun rata- suunnitelmat,	91 %	9 %	0 %	0 %	0 %	2,9	3
f) varmistettava, että kilpailun suunnittelussa on otettu huomi- oon liiton ympäristöohjelma,	16 %	31 %	36 %	11 %	6 %	1,6	1,5
g) tarvittaessa evättävä osan- otto-oikeus kilpailijalta, jolla on maastotuntemuksen perusteella ilmeinen etu muihin kilpailijoihin nähden,	20 %	37 %	36 %	4 %	3 %	1,7	2
h) varmistettava, että kilpailun lähtöluettelo ja hajautuskaavio- arvonta laaditaan sääntöjen mu- kaisesti,	52 %	32 %	14 %	1 %	1 %	2,4	3
i.1) tarkastettava tulospalvelua koskevat suunnitelmat,	27 %	37 %	30 %	3 %	2 %	1,9	2
i.2) tarkastettava kuljetuksia, majoituksia, paikoitusta koske- vat suunnitelmat,	7 %	34 %	43 %	13 %	3 %	1,4	1
i.3) tarkastettava saniteettitoi- mintoja koskevat suunnitelmat,	11 %	34 %	34 %	19 %	2 %	1,4	1
i.4) tarkastettava palkintoja kos- kevat suunnitelmat,	2 %	22 %	42 %	29 %	5 %	1	1
j) tarkastettava tiedotussuunni- telma lehdistön, Internetin, ra- dion ja TV:n osalta,	5 %	21 %	43 %	27 %	5 %	1	1
k) tarkastettava kutsuvieraita yms. koskevat suunnitelmat	2 %	9 %	40 %	41 %	8 %	0,7	1

5.12 Muu palaute

Muuta palautetta annettiin sekä valvojan tehtäviin että yleisesti kilpailun järjestämiseen liittyen.

Kaksi vastaajaa kehuu lasten kilpailuiden järjestämisen ohjeistuksia, mutta harmitteli niiden hajanaista sijoittelua SSL:n sivuilla. Toiset kaksi olivat huolissaan lasten ratojen tasosta tai sopivuudesta. Lisäksi eräs vastaaja ilmaisi huolensa siitä, että valvojat eivät kiinnitä huomiota lasten ratoihin.

Eräs vastaaja toivoi, että järjestäjät kirjaisivat aikataulua ja suunnitelmiaan paremmin ylös. Eräs toinen kertoi, että hänellä oli mennyt hermot, kun suunnitelmia ei ollut kirjattu minnekään, vaikka oli erikseen vaatinut. Valvojalla on paljon tehtäviä, ja neljä vastaajista painotti, että monessa asiassa valvojan on luotettava järjestäjään. Kaksi totesi, että pienissä kilpailuissa on pidettävä tolkkua järjestelyiden tason suhteen. Eräs vastaaja huomauttikin, että turvallisuuden jälkeen tärkeintä on, että rastit ovat oikeissa paikoissa, koodit täsmäävät, ja kilpailija saa oikean kartan, kaiken muun ollessa toissijaista.

Valvojan tehtäviin kuuluva mahdollinen osanotto-oikeuden epäminen mietitytti ainakin kahta vastaajaa. Toinen näistä koki hankalana puuttua asiaan, ja pohti miten prosessin tulisi käytännössä edetä järjestäjän ja valvojan välillä.

Eräs vastaaja oli ratavalvojana kilpailussa, jossa oli erikseen TA. Hänelle jäi epäselväksi näiden roolien tarkka jakautuminen, ja hän toivoi asiasta löytyvän ohjeistusta. Eräs toinen toivoi kiinnitettävän huomiota ratavalvojan valintaan niissä kisoissa, joissa on erikseen myös kilpailunvalvoja.

Yksi vastaajista toivoi uutena resurssina valvojan aikataulutettua tehtäväälistää, johon tukeutua. Eräs toivoi SSL:lta enemmän ratamestarikoulutuksia kortin uusimiseen. Eräs puolestaan koki, että valvojia on vähän, ja pohti syitä siihen: "...tehtävän raskaus ei pitäisi mielestäni ainakaan olla syynä - vastuunkannon haluttomuus? Vai eikö haluta olla 'arvostelemassa' toisten työtä." Sama vastaaja halusi nostaa valvojan roolia esiin, ja mietti yhtenä vaihtoehtona erillistä valvojakoulutusta.

6 Uudet valvonnan ohjeistukset

Kerätyn aineiston ja tiedon pohjalta kirjoitettiin Suunnistuksen lajisääntöjen liitettä D avaava ohjeistus Valvojan ohjeet, joka löytyy työn liitteenä (liite 4). Ohje pyrkii kertomaan mitä sääntökohdat käytännössä tarkoittavat ja mitä ne vaativat valvojalta. Esimerkiksi kun sanotaan, että kilpailunvalvojan on ”todettava kilpailuun aiotun maaston ja kilpailukeskuksen sopivuus” (Suomen Suunnistusliitto 2024, 90), on kohtaa avattu seuraavasti:

Maaston ja kilpailukeskuksen tulee olla suunnitellulle kilpailutyypille sopivia. Siksi on tärkeää pohtia esimerkiksi seuraavanlaisia kysymyksiä:

- Onko maastoalue riittävän suuri ja reitinvalintaa mahdollistava, jos aiotaan pitää pitkän matkan kilpailu?
- Onko sprinttiin aiottu maasto sopiva nykyaikaiselle sprinttikilpailulle (puhtaat metsäsprintit eivät ole nykyaikaa)?
- Jos kyseessä on lasten kilpailu tai kilpailussa on lasten sarjoja, saadaanko maastoon lapsille turvalliset radat?
- Palveleeko kilpailukeskuksen sijainti toisaalta maaston parhaiden osien käyttöä, mutta myös logistiikkaa?

Näitä asioita on hyvä miettiä jo ennen valvojaksi suostumista.

Ohjeiden sisältö on niin edellä kuvatun esimerkin tyyliä apukysymyksiä, kuin myös listoja tarkistettavista asioista ja toimintamenetelmien kuvauksia. Dokumentin rakenne seuraa Suunnistuksen lajisääntöjen liitteen D rakennetta. Ohjeet keskittyvät ajoituksen sijasta sisältöön, ja aikataulu luotiin erikseen.

Työssä esiin tulleiden huomioiden ja olemassa olevien materiaalien perusteella muodostettiin kansallisen kilpailun valvojan aikataulu (liite 3). Sen on tarkoitus toimia ohjeellisena aikatauluna ”tavallisen” kansallisen kilpailun valvojalle, kertoen suurin piirtein milloin mitään tarvitsee tehdä tai kysyä. Sovelletuna se voi toimia muidenkin kilpailuiden valvojille. Tehtävien ajoitus on kerrottu kuukausi- tai viikkotasolla, esimerkiksi ”2–3 kuukautta ennen kilpailua” tai ”kilpailuviikolla”. Aikataulu ei kuitenkaan mene yksityiskohtiin eikä kata kaikkia valvojan tehtäviä, vaan ainoastaan niistä tärkeimmät, sekä ne, joiden kannalta ajoitus on erityisen tärkeää. Lopulta vastuut ja tehtävät määrittelee lajisääntöjen liite D. Taulukkomuotoisen listan oikeassa reunassa on kerrottu, mihin sääntökohtaan tehtävä viittaa. Aikataulun tavoitteena on auttaa valvojaa toimimaan ajoissa niin omassa toiminnassaan, kuin asioiden vaatimisessa järjestäjältä.

7 Pohdinta

Työssä tehtiin pääpiirteissään se, mitä siinä oli tarkoituskin. Löytyi hyödyllistä tietoa, ja tuotokset tulevat ainakin tekijän mielestä tarpeeseen. Kaikki ei silti mennyt suunnitellusti. Aiempaa tieteellistä tutkimustietoa ei juuri hyödynnetty, joskaan suoraan aiheeseen liittyvää sellaista ei oikein löytynytäkään. Eri lajien sääntöjä ja ohjeistuksia olisi ollut hyvä vertailla jäsenllymmmin esimerkiksi taulukkona. Aineistoa olisi haluttu kerätä myös haastatteluin. Moni asia tehtiin kiireessä, eikä tekijää tyydytä, kun ei ehdi olla perusteellinen.

7.1 Kyselyn luotettavuus ja haasteet

Vastausprosentti 71 % on erinomainen, ja vastauksia tuli kaiken kokoisista kilpailuista. Hyväksytyt vastaukset kattavat vähintään 143 kilpailuvaihetta 102 tapahtumassa. (Sana vähintään on lisätty siksi, että yli kolmevaiheisen kilpailun valvojat valitsivat saman valintavaihtoehdon.) Pääasiassa tulokset kuvaavat varmasti hyvin valvojen toimintatapoja ja haasteita, mutta joitakin haasteita ilmeni.

Jos vastausten määrä olisi tiedetty etukäteen, olisi kysely voinut olla erilainen. Odotuksissa oli noin puolet saadusta vastausmäärästä, ja nyt esimerkiksi avointen kohtien käsittely vei paljon aikaa. Avoimia kohtia, tai kysymyksiä yleensäkin, olisi voinut olla vähemmän. Toisaalta myös lähikilpailut ja SM- sekä suurkilpailut pois rajaamalla olisi vastaajajoukko keventynyt. Nyt näiden kilpailuiden asioita ei oikeastaan muutenkaan juuri käsitelty.

Kyselyn julkaisun jälkeen kävi ilmi, että ensimmäisessä kysymyksessä oli virhe. Valvojan kokemusta käsittelevässä kysymyksessä keskimäiset vastausvaihtoehdot olivat 3–7 ja 6–14, jotka eivät muodostaneet ehjää jatkumoa. Aiempi vaihtoehto korjattiin välittömästi huomaamisen jälkeen muotoon 3–5. Tässä vaiheessa vastauksia oli noin 40 kappaletta. Syynä virheeseen oli kyselyn laatijan päättämättömyys käytettävästä asteikosta, ja ennen julkaisua tehty viimeinen ”korjaus” jäi vaillinaiseksi.

Kyselyn saatekirje pyrittiin pitämään lyhyenä, jotta tärkeimmät tiedot – vastausaika, mille rooleille suunnattu, anonymiteetti, opinnäytetyö – tulisi ainakin luetuksi. Saatteessa ei siksi mainittu kaikista vastaamiseen liittyvistä yksityiskohdista, vaan tarkemmat ohjeet annettiin kyselyn alussa. Yksi tällainen oli se, että kyselyyn tuli vastata vain yhden kaudella 2024 valvotun kilpailun perusteella. Asiasta mainitseva lause oli julkaisusta asti kyselyn alkuohjeessa lihavoituna. Lopun avoimessa palautteessa oli silti useampi vastaaja, jotka sanoivat vastanneensa ainakin osittain yleisten kokemustensa perusteella, ja ihmetelleensä että osa kysymyksistä oli aseteltu ikään kuin koskemaan vain yhtä kilpailua. Toinen ainoastaan kyselyn alussa ollut ohje oli, että kysely koskee ainoastaan

”jalkasuunnistusta”. Nämä asiat, eli vain yhden kilpailun perusteella, ja lajeista vain suunnistus, olisi jälkikäteen ajatellen pitänyt mainita saatekirjeessä, tai vaihtoehtoisesti lyhentää saatetta entisestään ja lisätä maininta siitä, että tarkemmat ohjeet kyselyn alussa on luettava huolellisesti.

Kyselyn viimeisinä aukiolopäivinä tuli tietoon, että viestintätapoja koskevan kysymyksen numero 17 rivi ”Muu, mikä?” ei toiminut asianmukaisesti. Tarkkaa syytä ei ole tiedossa, mutta se vaikutti yhden tai useamman henkilön vastaamiseen kyseisessä kohdassa.

Tuloksien analysoinnin yhteydessä videopuheluiden käytön vähyys ihmetytti. Eräs tekijän tuttava, jolle hän asiaa ääneen ihmetteli, tarjosi mahdolliseksi selitykseksi käytettyä termiä ”puhelu”, joka voi tuoda mieleen nopean puhelimella soitetun puhelun. Vaihtoehtona olisi voinut käyttää sanaa ”videoneuvottelu”. Toisaalta vaihtoehdon yhteydessä oli mainittu esimerkkeinä työkalut Google Meet, Zoom, ja Teams, eikä muita vastaavia vaihtoehtoja ollut tarjolla, joten sanavalinnan merkitys oli luultavasti vähäinen.

Jälkikäteen ajatellen ainakin yksi kysymys olisi ollut hyvä lisätä kyselyyn. Se olisi ollut tämän työn kannalta hyvin keskeinen: mitä valvojalle tarkoitetun ohjeistuksen tulisi sisältää? Vastaavaa sisältöä odotettiin kysymykseen 21 (tuen tarve ja millaista tulisi olla saatavilla). Kysymys aseteltiin liialti yksittäisen henkilön ja tapauksen näkökulmaan, ja kysyttiin ratkaisuja, kun ratkaisu oli jo keksitty (uusi ohjeistus) ja olisi tarvittu ideoita.

7.2 Ajatuksia kyselyn tuloksista

Lähes puolet valvojista arvioi päätyneensä tehtävään, koska oli ollut samalla järjestäjällä aikaisemmin valvojana. Tämä kertoo osaltaan siitä, että tehtävissä ovat vuodesta toiseen samat tekijät. Lisäksi neljännes arvioi tehtävään päättymisen syyksi järjestelyissä mukana olevan kaverinsa. Toki on tärkeää, että henkilökemiat kohtaavat, ja tutusta henkilöstä sen tietää etukäteen. Tämä voi kuitenkin herättää huolta valvonnan laadusta, jos vastuurooleissa olevat ovat ennestään kovin tuttuja: vaikka ystävän mielipidettä todennäköisesti arvostaakin, voi kaveria olla hankalampi kritisoida, tai toisinaan kaveriin saattaa luottaa enemmän kuin velvollisuuksien puolesta tarvitsisi. Totta kai luottaa tarvitsee, mutta ei sokeasti.

Lasten radat ovat aihe, josta osa on huolestuneita, ja osalla ei ole näkemystä eikä osaamista. SSL järjestää erillisiä ilmaisia, noin 3 tuntia kestäviä lasten ja nuorten radat -koulutuksia (Suomen Suunnistusliitto s.a. f). Sen käymistä ei kuitenkaan suoraan edellytetä keneltäkään, ellei sitten järjestäjä itse edellytä sitä ratamestarilta. Ratamestarikoulussa ja -seminaarissa lasten radat ovat yksi monesta käsiteltävästä temasta, eikä syventyminen ole välttämättä tilaisuudessa mahdollista. Lasten radat saatetaan kokea työläinä tai hankalina, ja siksi lasten ratamestari voi olla eri henkilö, tai

suunnittelu jää viime tippaan. Nämä voivat osaltaan vaikuttaa myös valvojan haasteisiin, puhumatkaakaan siitä, että valvoja saattaa itse kuulua niihin, jotka ratamestarina toimiessaan ulkoistavat lasten radat eri henkilölle. Kuten kyselyn vastauksissa tuli muutaman vastaajan toimesta esiin, ovat olemassa olevat palvelut, kuten suunnittelun ohjeistukset ja alueelliset lasten ja nuorten valvojat, hyviä. Osa haasteesta on varmasti lajiaktiivien huono tietoisuus näistä palveluista. Valvoja voisi olla hyvä henkilö muistuttamaan järjestäjää näistä asioista, mikäli tarpeen on. Alueellinen lasten ja nuorten ratavalvoja ei kuitenkaan ole vastuussa mistään, joten myös varsinaisten valvojien on perehdyttävä asioihin.

Ratoja, rasteja ja karttaa pidettiin kyselyn vastauksissa järjestään valvojan tärkeimpinä huolenaiheina. Suurin osa suunnistajista varmasti pitää näitä niin ikään tärkeimpinä omalta kannaltaan, eli voidaan todeta fokuksen olevan oikeassa asiassa. Valvojien on kuitenkin muistettava, että ”Kilpailunvalvojalla on ylin päätäntävalta kaikissa kilpailun tekniseen toteutukseen liittyvissä kysymyksissä” (Suomen Suunnistusliitto 2024, 90), ja he ovat tehtävässään vastuussa SSL:lle. Kilpailunvalvojan tehtäväläistä sääntöjen liitteessä D kattaakin lähes kaikki osa-alueet. Siksi onkin kummallista, että kilpailuohjeita kommentoi ennen julkaisua vain reilu puolet; onhan kyseessä tapahtuman tärkein tiedonanto kilpailijoille. Kilpailuohjeiden tarkistamisen tärkeydestä ei kyselyssä kysytty, mutta se olisi voinut olla hyödyllinen asia kysyä. Ylipäätään se huolettaa, että kansallisen kilpailun kilpailunvalvojaa saattaa kuulla kutsuttavan ratavalvojaksi. Sekä valvojien että kilpailuita järjestävien tahojen tulisi ymmärtää, että valvojan rooli on lähtökohtaisesti kokonaisvaltainen. Järjestäjällä on oikeus odottaa kokonaisvaltaista valvontaa, ja valvojalla on oikeus saada tietää ja tulla kuulluksi niistä asioista, mistä hän haluaa. Vähempi osallistaminen voidaan nähdä myös hyödyllisen resursin tuhlaamisena.

Ehkä juuri edellä mainituista syistä videopuheluita hyödynnettiin niin vähän: valvojan rooli nähdään kapeana. Vähyys oli jopa yllättävää. Tietokoneella käytävä videopuhelu on järjestäjälle sisäisesti hyvä tapa kokousta tai sopia keskinäisistä asioista, kun kaikki voivat nähdä saman dokumentin yhtä aikaa, eikä fyysistä kokoontumista vaadita. Naapurikaupungista tulevan valvojan olisi myös helppo liittyä tilaisuuksiin. Samoin valvoja voisi antaa ratamestarille palautetta videopuhelun kautta: huomioista olisi helppo keskustella, ja ratkaisuja voisi pohtia yhdessä kartan äärellä. Tekniikan käytössä on tosin aina huomioitava sukupolvien erot, joskin Covid-19 toimi erinomaisena kouluttajana. Aina ei myöskään löydy eri osapuolille sopivaa yhteistä aikaa.

Järjestelyjen aikatauluun liittyvät ongelmat saattavat olla yleisempiä kuin kyselyssä tuli esiin. Koska vain 67 % sanoi huomioineensa kohdan ”tarkastettava (järjestelyjen) aikataulut”, jää jäljelle kolmannes, joka ei pysty muodostamaan todellista kuvaa aikataulussa pysymisestä. Toisaalta on oma kysymyksensä, että kuinka usein järjestäjä ylipäätään sopii keskenään aikataulusta. Lisäksi

valvonnan keskittyessä karttoihin ja ratoihin ei muiden osa-alueiden myöhästyminen välttämättä tule lainkaan valvojan tietoon. Siksi aikataulussa pysymisen toteutumista pitäisi kysyä valvojien lisäksi kilpailunjohdoilta.

Karttojen valmistuminen myöhään on ongelma, mutta toisinaan myös välttämättömyys. Sprinttikilpailuissa maasto muuttuu jatkuvasti, usein vielä tulostusten jälkeenkin. Sanonta kuuluukin, että sprinttikartta on vanhentunut jo valmistuessaan. Erityinen ongelma keväisin on pensaiden leikkaaminen matalaksi. Kartasta on kuitenkin tehtävä mahdollisimman ajantasainen, joten lopullista versiota on pakko lykätä viime tippaan. Kartan muuttuessa myös radat voivat muuttua loppuvaiheessa nopealla aikataululla, ja sprinttikilpailun valvojan tulisi olla varautunut tähän. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö kilpailualueen pitäisi olla kartoitettu tai ratojen olla suunniteltuna hyvissä ajoin; muutokset ja korjaukset on eri asia.

Ratojen valmistumisen venymiseen auttaa, jos ratamestareita on useampi, tai ratamestarilla on tarvittaessa apulaisia käytettävissä. Oli kyseessä sitten erillinen lasten ratamestari, aktiivinen karttasihteeri, tai muu auttava henkilö, voi erityisesti lähellä kilpailua kasvava työmäärä keventyä huomattavasti. Toisinaan ratamestari voi olla vaikkapa kiireinen siviilityössään kilpailun alla, ja tällaiset tilanteet tulevat yllätyksenä lähinnä valvojalle. Valvojan olisikin hyvä varmistaa, että järjestäjä on varannut tehtäviin riittävät henkilö- ja aikaresurssit erityisesti viimeiselle 1,5 viikolle, kun työmäärä kasvaa.

7.3 Tuotoksen laatu

Valvojan ohjeiden oli alusta alkaen tarkoitus pohjautua ensisijaisesti lajisääntöihin ja sen liitteeseen D. Tämä toteutui siinä mielessä erinomaisesti, että kaikki liitteen D tehtäviä kuvaavat kohdat ovat esillä, ja niiden sisällön merkityksestä on kerrottu. Valvojan ohjeista ei kuitenkaan visioitu 10-sivuista dokumenttia, mitä siitä nyt tuli. Pituutta ei oikeastaan juuri arvioitu etukäteen, ja listamaisuus pidentää dokumenttia, kun tehdään vajaita rivejä. Pituuden voi nähdä sekä hyvänä että huonona asiana. Pitkä ohjeistus on kattava, ja tuo esiin yksityiskohtia. Toisaalta taas pitkistä dokumentista jää helpommin lukijalta asioita huomaamatta.

Dokumentin rakenne pohjautuu suoraan lajisääntöjen liitteeseen. Siinä asiat on esitelty niin, että ensin on kilpailunvalvojaa koskevat asiat, ja sitten ratavalvojaa koskevat. Ratkaisun hyvä puoli on, että sisältö on loogisesti sidottu asianmukaisiin sääntöihin. Huono puoli taas on se, että lukijan täytyy hyppiä hieman edes-takaisin, jos etsii tietoa jossain tietyssä vaiheessa järjestelyjä tehtävistä asioista. Silloin, kun valvontaroolit hoitaa sama henkilö, eli useimmissa tapauksissa, on luettava sekä kilpailun- että ratavalvojan osuudet, ja asiat eivät ole enää kovin loogisessa järjestyksessä. Ylipäätään järjestystä voisi vielä pohtia: olisiko suoraan osa-alueittainen jako parempi, tai tehtävien

ajoitukseen perustuva? Jos se olisi toinen näistä, niin miten eri roolien tehtävät eroteltaisiin? Osa-alueittaisessa jaossa lukija saattaisi herkemmin ohittaa muut kuin kartta- ja rata-asiat, mitä pitäisi toivotun kokonaisvaltaisen otteen kannalta välttää. Tekijällä oli käytettävissä opinnäytetyön puitteissa varsin rajallinen aika, eikä siksi kaikkia asioita voitu pohtia kovin tarkasti.

Ohjeistus on tällä hetkellä yhden henkilön tekemä ja siten jossain määrin hänen näkemyksensä. Vaikka tekijä on perehtynyt erilaisiin sääntöihin ja ohjeisiin, tehnyt valvonnasta kyselyn ja analysoinut tuloksia, sekä toiminut itse niin ratamestarina kuin valvojanakin, on yksittäisen henkilön teoksessa aina subjektiivisuutta. Alun perin suunnitellut haastattelut ja keskustelut jäivät tekemättä, ja siksi tuotosta tulisi arvioida ja mahdollisesti jatkaa työstämistä myöhemmin muiden osajien kanssa. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi TA-verkosto, ja SSL:n Tapahtuma- ja seurapäällikkö sekä Karttavastaava. Ohjeita voisi myös elävöittää esimerkkikuvien.

7.4 Muita ehdotuksia Suunnistusliitolle

Kuten tuotetuista valvojan ohjeista (liite 4) on aiemmin todettu, niiden tulisi olla helposti löydettävissä ja vapaasti luettavissa. Ne tulisi joko lisätä SSL:n nettisivuille tai Ratamestarikirjan jatkoksi. Sama koskee aikataulutettua tehtävälistaa (liite 3) ja SSL:n ennestään tekemää vastuumatriisia (liite 1).

Vaikka EA:n ja TA:n roolit eivät olekaan tämän työn painopisteitä, on nähtävä hyväksi nostaa myös niihin liittyviä asioita esiin, sillä ne vaikuttavat ”alempien” valvojen tekemiseen. Vastuumatriisin maininnat kohdista, jotka EA:n tulee hyväksyä, ovat oikeita, mutta eivät rajoitu niihin. EA:n toimivalta rajoittuu WRE-sarjoihin, mutta hänellä on niiden osalta lopullinen päätösvalta myös kansallisen valvojan vastaamista asioista (International Orienteering Federation 2024b, 27). Vaikka kaikkia kohtia ei EA:n hyväksyttäväksi merkittäisikään, olisi taulukkoa syytä muokata muutaman rivin kohdalla. Tärkeimpinä olisivat tuomarineuvoston esittelijänä toimiminen, sekä kilpailukutsun ja -ohjeiden hyväksymiset. Lisäksi kaikkien valvojen tulee olla paikalla kilpailun aikana, kun nyt merkintä on vain kilpailunvalvojan kohdalla.

Ratamestareiden koulutustilaisuuksissa on valvontaa käsittelevä osio, joka on ainoa nimenomaan valvontaan liittyvä koulutus. Valvonnan osio on yksi monesta viikonlopun aikana käsitellyistä aiheista, joten aikaa on rajallisesti. Koulutusdiat käsittelevät pääasiassa ratojen valvontaa, sekä rikkomusilmoitusten ja vastalauseiden käsittelyä. Yksipuolisuus käsitellyissä aiheissa voi vahvistaa käsitystä valvojasta pelkkänä ratavalvojana, vaikka radat ovatkin kenties tärkein asia. Koulutusta tulisi päivittää siten, että tuotaisiin esiin mitä kaikkea muuta valvojan tehtäviin kuuluu.

Kyselyssä tuli esiin, että esimerkiksi lasten kilpailujen ja ratojen ohjeet ovat SSL:n nettisivuilla hajanaisesti ja hankalasti löydettävissä. Työn aikana tuli sama huomio muutamasta muustakin asiasta, jotka kaipaivat näkyvyyttä. Sivuston Kilpailu-valikko sisältää kahdeksan itsekkin linkkeinä toimivaa alaotsikkoa, joiden alla valikossa on yhteensä 47 linkkiä eri sivuille. Tämä on itsessään hyvin paljon, mutta paljon jää myös piiloon: Kilpailujen järjestäminen -alaotsikon alapuolella ei valikossa ole yhtäkään linkkiä, mutta otsikko vie sivulle, jolla on 25 linkkiä eri tietoihin ja ohjeistuksiin, joita ei ole valikkotasolla. Nämä voivat helposti jäädä löytämättä, etenkin jos käyttäjä ei tajua alaotsikoiden olevan linkkejä. Näitä ohjeita tulisikin tuoda paremmin esiin, ja kyselystä saatu palaute tukee sitä. Kuvassa 6 on esitetty yksi vaihtoehtoinen jako alaotsikoiden (lihavoituina) alle, joka ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton. Valikko on jo nyt auetessaan korkea, ja Kilpailujen järjestäminen -alaotsikon alle jäisi todella monta kohtaa. Tärkeää silti olisi, että sivut, kuten Lasten ja nuorten kilpailut tai Valvoja, olisivat helpommin löydettävissä. Valvoja-sivu sisältää tällä hetkellä lajisääntöjen liitteen D sisällön, ja tulisi päivittää sisältämään uusi ohjeistus ja valvojan kannalta hyödyllisiä materiaaleja.

Info Ajankohtaista IRMA Kilpailukalenteri SM-järjestäjät Ranki Rankiohje Luokkarajat	Kilpailujen järjestäminen Vakuutus ja musiikin lupa Kilpailulupaan liittyvät maksut Kilpailujen kuntosarjojen osanottajamäärien ilmoittaminen Ympäristöasiat Sprinttikilpailun suunnittelu Median huomiointi kilpailuissa Kilpailun palkitsemisten verotus Ohjeistusta hiihtosuunnistusjärjestäjille kovempien tapahtumien järjestämiseen Suunnistuskilpailun tietoturvaohjeistus Kilpailujohtaja Pelastussuunnitelma Liikenne ja opastus kilpailupaikalle Lähtö Ensiapu Lasten vastaanottaminen maalissa WWW-sivut	Ratamestaritoiminta Ratamestariryhmä Ratamestarin muistilista Emit-ohje ratamestareille Ympäristö ja ratasuunnittelu 1:7500 mittakaavainen kartta Ratamerkitöiden mitat, suunnistus Ratamerkitöiden mitat, ps Perhoslenkki Keskimatkan ratojen suunnittelu Ratamestarin rekisteröinti Ratamestarirekisteri Valvoja Lasten ja nuorten ratavalvojat	Säännöt ja ohjeet Lajisäännöt Sprinttisuunnistus, kielletyt kohteet * Maasto kielletyksi alueeksi ** Pikkareiden salliminen kilpailuissa Nuorisopöytä Sallitut kilpailukortit Leimaus online-maalissa Sprinttisuunnistuksen kielletyt ja vastaavat sallitut kohteet * Lähikiipailu Kilpailu- ja harjoituskieltoalueet ** Lasten ja nuorten kilpailut
SM-ohjeet Ulkomaalaiset SM-sarjoissa Ulkomaalaiset SM-viestijoukkueissa Järjestävän seuran jäsenet sarjoissa H21, D21 Suunnistuksen erillisohjeet 2024 Pyöräsuunnistuksen erillisohjeet 2024 Hiihtosuunnistuksen erillisohjeet 2024 SM-kilpailujen osanottomaksut	Kilpailujen hakeminen SM-kilpailut SM-kilpailujen hakukriteerit Kansalliset ja katsastukset Jukolan viesti FinnSpring Nuorten Jukola ja supervikonloppu	Emit ja tulospalvelu Emit-leimasinten tarkastus Väliaika-analyysit EmitTag-leimausjärjestelmän ohjeita Emit-kilpailukortti EmitTag-vuokrausohjeet järjestäjille Etämaailohje Tulosten toimittaminen	Koulutus Ratamestarikoulutus Ratamestarikurssi Ratamestarikoulu Ratamestariseminaari Ratamestarikirja Lasten ja nuorten radat -koulutus
Tällä tasolla tarpeeton sivu tai linkki	Kilpailujen järjestäminen -sivulla aiemmin ollut, nyt valikkotasolle uusi linkki	* ja ** = sivu tulisi yhdistää toisen kanssa	

Kuva 6. SSL:n nettisivujen Kilpailu-valikon ehdotettu jako.

Lähteet

International Orienteering Federation 2024a. Competition Rules for International Orienteering Federation (IOF) Foot Orienteering Events. International Orienteering Federation. Karlstad. Luettavissa: <https://orienteering.sport/orienteering/competition-rules/>. Luettu: 4.11.2024.

International Orienteering Federation 2024b. World Ranking Events (WRE) Manual. International Orienteering Federation. Karlstad. Luettavissa: <https://orienteering.sport/orienteering/inter-national/event-organising/organising-wre/>. Luettu: 4.11.2024.

International Orienteering Federation s.a. a. Orienteering. Luettavissa: <https://orienteering.sport/orienteering/>. Luettu: 6.11.2024.

International Orienteering Federation s.a. b. How to become an IOF FootO Event Adviser? Luettavissa: <https://orienteering.sport/orienteering/internal/event-advising/how-to-become-an-iof-footo-event-adviser/>. Luettu: 4.11.2024.

International Orienteering Federation s.a. c. List of Event Advisers. Luettavissa: <https://orienteering.sport/orienteering/internal/event-advising/list-of-event-advisers/>. Luettu: 4.11.2024.

Karlsson, L. 2014. Management control systems in sport event organizations - How to cope with a pulsating nature and multiple stakeholders. Maisterintutkielma. Stockholm School of Economics, Department of Accounting. Luettavissa: <https://www.hhs.se/contentassets/a766b05591d2476c845f6d21d7146220/msc/karlsson-2014-pulsating-organisations.pdf>. Luettu: 30.9.2024.

Rantala, K. 2016. Orienteerausta ja oijustusta – suunnistuksen varhaisvaiheet Suomessa 1900–1945. Suomen Suunnistusliitto. Helsinki.

Suomen Hiihtoliitto 2014. Teknisen Delegaatin (TD) toimintaohje. Suomen Hiihtoliitto. Helsinki. Luettavissa: <https://hiihtoliitto.fi/wp-content/uploads/2024/05/teknisenasiantuntijatoimintaohje2014.pdf>. Luettu: 10.10.2024.

Suomen Hiihtoliitto 2023. TD-koulutukset. Suomen Hiihtoliitto. Helsinki. Luettavissa: <https://hiihtoliitto.fi/wp-content/uploads/2023/09/TD-koulutukset-ja-nimitykset.pdf>. Luettu: 10.10.2024.

Suomen Hiihtoliitto 2024. Maastohiihdon kilpailusäännöt Kausi 2025. Suomen Hiihtoliitto. Helsinki. Luettavissa: https://hiihtoliitto.fi/wp-content/uploads/2024/09/Maastohiihdon-kilpailusaannot_2025.pdf. Luettu: 10.10.2024.

Suomen Suunnistusliitto 2022. Lähikilpailun säännöt 2021. Suomen Suunnistusliitto. Helsinki. Luettavissa: <https://www.suunnistusliitto.fi/system/wp-content/uploads/2022/03/Liite-1-Lahikilpailun-saannot-20220330.pdf>. Luettu: 6.11.2024.

Suomen Suunnistusliitto 2024. Suunnistuksen lajisäännöt 2024. Suomen Suunnistusliitto. Helsinki. Luettavissa: https://www.suunnistusliitto.fi/system/wp-content/uploads/2024/11/Lajisaannot_2024_1101.pdf. Luettu: 12.11.2024.

Suomen Suunnistusliitto s.a. a. Suunnistus. Luettavissa: <https://www.suunnistusliitto.fi/liitto/suunnistuksen-lajimuodot/suunnistus/>. Luettu: 6.11.2024.

Suomen Suunnistusliitto s.a. b. Historia. Luettavissa: <https://www.suunnistusliitto.fi/liitto/historia/>. Luettu 14.11.2024.

Suomen Suunnistusliitto s.a. c. Ratamestarien rekisteröinti. Luettavissa: <https://www.suunnistusliitto.fi/kilpailu/ratamestaritoiminta/ratamestarien-rekisterointi/>. Luettu: 1.11.2024.

Suomen Suunnistusliitto s.a. d. 7.4 Ratamestari ja valvoja. Ratamestarikirja. Luettavissa: <https://sslkoulutus.fi/ratamestarikirja/1710-ratamestari-ja-valvoja/>. Luettu: 2.11.2024.

Suomen Suunnistusliitto s.a. e. Ratamestariseminaari. Luettavissa: <https://www.suunnistusliitto.fi/kilpailu/koulutus/ratamestariseminaari/>. Luettu: 29.10.2024.

Suomen Suunnistusliitto s.a. f. Lasten ja nuorten radat -koulutus. Luettavissa: <https://www.suunnistusliitto.fi/nuoriso/koulutus/lasten-ja-nuorten-ratojen-laatiminen-koulutus/>. Luettu: 1.11.2024.

Suomen Triathlonliitto ry 2023. Kilpailujen järjestämissäännöt. Suomen Triathlonliitto ry. Helsinki. Luettavissa: https://bin.yhdistysavain.fi/1586471/ae6FHgbShaZhstDpRw3C0ZrURb/Kilpailunja%CC%88rjesta%CC%88missa%CC%88a%CC%88no%CC%88t%202024-2025_Final.pdf. Luettu: 14.11.2024.

Suomen Triathlonliitto ry 2024. Kilpailusäännöt. Suomen Triathlonliitto ry. Helsinki. Luettavissa: <https://www.triathlon.fi/tapahtumat2/saannot/>. Luettu: 14.11.2024.

Suomen Urheiluliitto ry 2019. Lasten yleisurheilusäännöt. Suomen Urheiluliitto ry. Helsinki. Luettavissa: https://yleisurheilu.fi/sites/default/files/lasten_yu-saannot_2019.pdf. Luettu 6.11.2024.

Suomen Urheiluliitto ry 2024. Yleisurheilun kansainväliset säännöt 2024. Suomen Urheiluliitto ry. Helsinki. Luettavissa: <https://www.yleisurheilu.fi/wp-content/uploads/2024/01/WA-saannot-2024.pdf>. Luettu 6.11.2024.

Torvikoski, J. 30.10.2022. Homologointi-info. Luettavissa: <https://hiihtoliitto.fi/wp-content/uploads/2024/05/TD-kertauskoulutus2022Homologointi-info.pdf>. Luettu: 9.10.2024.

Liitteet

Liite 1. Valvojan tehtävät ja vastuunjako

Alla on Suomen Suunnistusliiton Valvojan tehtävät ja vastuunjako -taulukko, joka tunnetaan myös nimellä ”vastuumatriisi”. Taulukko on liitetty työhön SSL:n luvalla. Taulukko ei ole toistaiseksi julkisesti saatavilla, mutta syytä sen salaamiselle ei ole.

Valvojan tehtävät ja vastuunjako

Tehtävä	Kilpailunvalvoja (TA)	Ratavalvoja	WRE valvoja (HD21)	Huomioita
1 toteaa kilpailumaaston ja kilpailukeskuksen sopivaksi	Vastaa	Osallistuu		Kilpailunjohtaja esittelee, maastokatselmus
2 toteaa karanteenialueen ja kilpailukeskuksen sopivuuden	Vastaa	Osallistuu	Hyväksyy	
3 tarkastaa suunnitellun kilpailuorganisaation, aikataulut, talousarvion ja viestiliikenneyhteydet sekä mahdollisen kuntosuunnituksen ja muiden	Vastaa	Osallistuu	Hyväksyy	
4 varmistaa, että tarvittavat luvat hankitaan maanomistajilta ja viranomaisilta sekä muilta vastaavilta	Vastaa	Osallistuu		
5 varmistaa, että kilpailun suunnittelussa on otettu huomioon liiton ympäristöohjelma	Vastaa	Osallistuu		
6 varmistaa, että kartta on kilpailun vaatimusten mukainen sekä kartta ja ratatiedostot toimitetaan SSL:n karttavalvojalle vähintään kuusi viikkoa ennen kilpailua	Vastaa	Osallistuu	Hyväksyy	mukaan lukien paperilaatu ja tulostus- tai painolaatu
7 tarkastaa kilpailun ratasuunnitelmat ja ne ovat kilpailutyypin mukaiset	Vastaa	Osallistuu	Hyväksyy	
8 tarvittaessa evää osanotto-oikeuden kilpailijalta, jolla on maastotuntemuksen perusteella ilmeinen etu muihin kilpailijoihin nähden	Vastaa			
9 varmistaa, että kilpailun lähtöluettelo ja hajautuskaavioarvonta laaditaan sääntöjen mukaisesti	Vastaa		Hyväksyy	
10 tarkastaa tulospalvelua, paikoitusta, opastuksia, saniteettitoimintoja, palkintoja ym. koskevat suunnitelmat	Vastaa			
11 tarkastaa tiedotussuunnitelman lehdistön, Internetin ja muun median osalta	Vastaa			
12 tarkastaa kutsuvieraita yms. koskevat suunnitelmat	Vastaa			
13 ratkaisee lajikohdattaiset erityiskysymykset	Vastaa	Osallistuu		
14 antaa Suomen Suunnistusliitolle (SSL) tarvittavat selonteot järjestelystä	Vastaa	Osallistuu		tarvittaessa ja ajoissa
15 kilpailunvalvojalla on ylin päätäntävalta kaikissa kilpailun tekniseen toteutukseen liittyvissä kysymyksissä. Sovittamattomien erimielisyyksien syntyessä on ne esitettävä SSL:lle ratkaistavaksi	Vastaa			
16 nimeää järjestäjän esityksestä tuomarineuvostoon puheenjohtajan ja esteen tai esteellisuuden sattuessa uuden jäsenen tuomarineuvostoon sekä toimii tuomarineuvoston esittelijänä ilman äänioikeutta	Vastaa			
17 päättää ennen kilpailupäivää tapahtuvasta kilpailun peruuttamisesta (katso lajisäännöt, kohta 7.52)	Vastaa			
18 on kilpailun aikana kilpailupaikalla. Esteen sattuessa SSL antaa luvan poissaoloon ja määrää hänelle sijaisen	Vastaa			
19 tarkastaa ja hyväksyy kilpailukutsun ennen kuin se julkaistaan	Vastaa			
20 tarkastaa ja hyväksyy kilpailu- ja harjoittelukiellosta annetut ohjeet	Vastaa			
21 tarkastaa ja hyväksyy kilpailuohjeet ennen kuin ne julkaistaan	Vastaa			
22 tarkastaa ensiapua koskevan suunnitelman	Vastaa			
23 varmistaa kilpailun kuuluttajan suunnitelman kilpailun läpiviennistä	Vastaa			
24 neuvoo ja ohjaa radanlaadintatyötä tarkastaen erityisesti, että ympäristökysymykset tulevat huomioituiksi		Vastaa		
25 tarkastaa viestikilpailun hajautusmenetelmän toteutussuunnitelman	Osallistuu	Vastaa		
26 tarkastaa karanteenialueen, rastien, vaihtoalueen ja maalin sopivuuden ja sijoituksen	Osallistuu	Vastaa		
27 hyväksyy rastilipun, muun rastivälineistön ja rastihenkilöstön sijoituksen ja näkyvyyden		Vastaa		
28 hyväksyy kiellettyjen ja vaarallisten alueiden merkittämiset maastossa		Vastaa		
29 tarkistaa pakolliset kulkureitit ja teiden ylitykset, niiden merkittäminen ja mahdollisen valvonnan		Vastaa		
30 valvoo ratamerkinnot sekä rastinmäärittäjä kartoissa (IOF Control Descriptions 2018, päivitys 2023)		Vastaa		
31 tarkistaa, että viestin karttatulosteet ovat hajontakaavioiden ja joukkueiden kilpailunumeroiden mukaiset		Vastaa		
32 tarkastaa kiellettyjen alueiden valvonnan ja rikkeen tehneiden kilpailijoiden hylkäämisen suunnitelman		Vastaa		

Liite 2. Suunnistuskilpailuiden valvontakysely 2024

Suunnistuskilpailuiden valvonta 2024

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Kyselyn tarkoituksena on kartoittaa suunnistuskilpailuiden valvojien toimintaa ja kokemuksia kaudelta 2024. Tarkoitus ei ole ”käräyttää” ketään, vaan saada yleiskäsitys miten asioita tehdään, jotta vastaathan rehellisesti.

Vastaa kysymyksiin **yhden kaudella 2024 valvomasi kilpailun perusteella**. Mikäli toimit valvojana useammassa kilpailussa kaudella 2024, voit vastata kyselyyn halutessasi useamman kerran. Kysely koskee ainoastaan ”jalkasuunnistuksen” yleisten kilpailuiden valvoja tai mestaruuskilpailuiden ratavalvoja, eli ei siis SSL TA tai IOF EA -rooleja. Vastaaminen kestää noin 10 minuuttia.

Kysely on osa suunnistuskilpailuiden valvontaan liittyvää AMK-opinnäytetyötä, jonka toimeksiantaja on Suomen Suunnistusliitto. [SSL:n rekisteriseloste](#). Kyselyn aineisto luovutetaan työn valmistuttua toimeksiantajalle. Lisätietoja voi pyytää ja kysymyksiä esittää sähköpostitse atte.lahtinen@myy.haaga-helia.fi.

1. Montako kilpailua olet yhteensä valvonut elämäsi aikana? *

- 1-2
- 3-5
- 6-14
- 15+

2. Oletko vastaamassa tähän kyselyyn ensimmäistä kertaa? *

Mikäli vastasitte jo kyselyyn, ja vastaatte nyt uudelleen eri kilpailun perusteella, valitse alempi vaihtoehto, jolloin sinun ei tarvitse vastata uudelleen kysymykseen 24.

- Kyllä
- Vastaan toista tai useammatta kertaa

3. Kuinka suuresta kilpailusta oli kyse? *

Mikäli vastausten perusteena oleva kilpailu kuuluu johonkin kolmesta ylimmästä kategoriasta, valitse se riippumatta osallistujamäärästä.

- SM-kilpailu
- FinnSpring, Fin5, Kainuun Rastiviikko, Nuorten Jukola tai Jukolan viesti
- Lähikilpailu
- Kansallinen, 0-150 osallistujaa
- Kansallinen, 151-300 osallistujaa
- Kansallinen, 301-700 osallistujaa

- Kansallinen, 700+ osallistujaa

4. Oliko kilpailu metsä- vai sprinttikilpailu? *

- Metsä
- Sprintti

5. Montako kilpailupäivää tai vaihetta kilpailussa oli? *

Esimerkiksi jos kyseessä oli kaksipäiväinen kilpailu tai yhden päivän aikana järjestetty tuplasprintti, vastaa kaksi.

- Yksi (1)
- Kaksi (2)
- Kolme tai enemmän (3+)

6. Miten päädyit kilpailun valvojaksi? *

Jos useampi vaihtoehto pitää paikkansa, valitse mielestäsi tilannetta vahvimmin kuvaava.

- Aikaisempi valvontatehtävä samalla järjestäjällä
- Kaverini oli kyseisen kilpailun vastuutehtävässä
- Järjestäjä kysyi omalta seuraltani mahdollisia valvojia
- Suunnistusliiton tai alueen ehdotuksesta
- En osaa sanoa

7. Milloin kilpailun järjestäjä otti sinuun ensimmäisen kerran yhteyttä jakaakseen tietoa tai kysyäkseen neuvoa? *

Ns. Milloin ryhdyttiin hommiin. Pelkkä kilpailun valvojaksi pyytäminen ei vielä täytä kysymyksen kriteeriä.

- 3 kuukautta ennen kilpailupäivää tai aikaisemmin
- 1-3 kuukautta ennen kilpailupäivää
- 2-4 viikkoa ennen kilpailupäivää
- 0-2 viikkoa ennen kilpailupäivää
- Järjestäjä ei ollut minuun yhteydessä

8. Milloin suoritit ensimmäisen sellaisen maastokäynnin, jolla tarkistit rastipisteitä? *

- 3 kuukautta ennen kilpailupäivää tai aikaisemmin
- 1-3 kuukautta ennen kilpailupäivää
- 2-4 viikkoa ennen kilpailupäivää
- 0-2 viikkoa ennen kilpailupäivää

- En tarkistanut rastipisteitä maastossa

9. Kuinka monta kertaa *arviolta* kävit valvontaprosessin aikana kilpailumaastossa ennen kilpailupäivää? *

- 0
- 1
- 2-3
- 4-6
- 7+

10. Lähetettiin lasten radat tarkastettavaksi alueelliselle lasten ja nuorten ratojen valvojalle? *

Jos olet itse alueesi lasten ja nuorten ratojen valvoja, vastaa Kyllä. Alueesi valvojan voit tarkistaa [täältä sivulta](#).

- Kyllä
- Ei
- En tiedä / en osaa sanoa
- Kilpailussa ei järjestetty 14-sarjaa tai sitä nuorempien sarjoja

11. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten sinun ja ratamestarin välistä vuorovaikutusta kilpailun järjestelyissä? *

- En ollut yhteydessä ratamestariin
- Annoin palautetta pari kertaa, mutta emme viestineet juuri muuten
- Olimme toisiimme yhteydessä jo ratojen suunnittelun aikana, sekä lopussa tiheämmin
- Olimme toisiimme säännöllisesti yhteydessä koko prosessin ajan
- Toimin ratamestarin työparina, ja roolimme rajat häilyivät ajoittain

12. Miten ratamestari suhtautui projektin aikana antamaasi palautteeseen? *

- Ehdotukseni toteutettiin kyseenalaistamatta lainkaan
- Eriävistä näkemyksistä keskusteltiin hyvässä hengessä
- Neutraali suhtautuminen
- Näkemykseni huomioitiin muistutusten jälkeen
- Eriävistä näkemyksistä käytiin kiivasta keskustelua, mutta ne huomioitiin ainakin osittain
- Eriävät näkemykseni tyrmättiin
- Ehdotuksiini ei vastattu lainkaan ja ne jätettiin täysin huomiotta
- En antanut ratamestarille palautetta.

13. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten sinun ja muun kilpailunjohtajan (kuin ratamestarin) välistä vuorovaikutusta? (Kilpailunjohtaja, tiedottaja, tulospalvelun johtaja ym.) *

- En ollut yhteydessä järjestäjään, edes ratamestariin
- En ollut yhteydessä muihin kuin ratamestariin
- Annoin kilpailunjohtajalle palautetta pari kertaa, mutta emme viestineet juuri muuten
- Olimme yhteydessä muutaman kerran eri vaiheissa prosessia, lopussa tiheämmin
- Olimme toisiimme säännöllisesti yhteydessä ja osallistuin kilpailunjohtajan kokouksiin
- Toimin kilpailunjohtajan työparina, ja roolimme rajat häilyivät ajoittain

14. Miten kilpailunjohto suhtautui projektin aikana antamaasi palautteeseen? *

- Ehdotukseni toteutettiin kyseenalaistamatta lainkaan
- Eriävistä näkemyksistä keskusteltiin hyvässä hengessä
- Neutraali suhtautuminen
- Näkemykseni huomioitiin muistutusten jälkeen
- Eriävistä näkemyksistä käytiin kiivasta keskustelua, mutta ne huomioitiin ainakin osittain
- Eriävät näkemykseni tyrmättiin
- Ehdotuksiini ei vastattu lainkaan ja ne jätettiin täysin huomiotta
- En antanut kilpailunjohtajalle palautetta.

15. Tarkistitko kilpailukutsun ennen sen julkaisua? *

- En tarkistanut
- Tarkistin, mutten kommentoinut / edellyttänyt hyväksyttämistä
- Tarkistin, annoin palautetta, ja luotin järjestäjän tekemän haluamani muutokset
- Tarkistin, ja tarkistin uudelleen pyytämäni muutokset ennen julkaisua

16. Tarkistitko kilpailuohjeet ennen niiden julkaisua? *

- En tarkistanut
- Tarkistin, mutten kommentoinut / edellyttänyt hyväksyttämistä
- Tarkistin, annoin palautetta, ja luotin järjestäjän tekemän haluamani muutokset
- Tarkistin, ja tarkistin uudelleen pyytämäni muutokset ennen julkaisua

17. Mitä viestintätapoja käytit valvontatyössä ja kuinka paljon? *

0 = En käyttänyt lainkaan, 1= Käytin ehkä kerran, 2 = Käytin muutaman kerran, 3 = Käytin usein, 4 = Käytin jatkuvasti.

0

1

2

3

4

Sähköposti *	☐	☐	☐	☐	☐
Pikaviestit (WhatsApp, Telegram, Facebook-aviestit ym.) *	☐	☐	☐	☐	☐
Videopuhelut (Teams, Zoom, Google Meet ym.) *	☐	☐	☐	☐	☐
Äänipuhelut *	☐	☐	☐	☐	☐
Kirjeposti *	☐	☐	☐	☐	☐
Muu, mikä?	☐	☐	☐	☐	☐

---

18. Mitä tietolähteitä hyödynsit valvontatyössäsi? *

Jos tarkistit ohjeen tai säännön jostakin lähteestä, valitse sitä vastaava vaihtoehto. Voit valita useamman vaihtoehdon.

- SSL:n lajisäännöt
- Ratamestarikirja
- Muu SSL:n koulutusmateriaali
- Aiemmin järjestetyn vastaavan kilpailun nettisivut
- IOF:n kilpailusäännöt
- Suunnistuskarttojen kansainvälinen kuvausohje (ISOM tai ISSprOM)
- Muu kansainvälinen materiaali
- Muu suomenkielinen materiaali (mikä?) _____
- En hyödyntänyt yllä mainittujen kaltaisia materiaaleja

19. Sujuivatko järjestelyt pääasiassa aikataulussa? Mitkä osa-alueet olivat mahdollisesti myöhässä? *

---

20. Minkälaisia itsestäsi riippumattomia haasteita koit valvontatyössäsi? Esimerkiksi järjestäjän, maaston, tai eri sidosryhmien kanssa. *

---

21. Tarvitsitko tukea liitolta, alueelta tai kokeneemmalta kaverilta? Pitäisikö tukea olla paremmin saatavilla, ja jos kyllä, niin millaista? *

---

22. Millainen fiilis valvomisesta jäi? Lähtisitkö uudestaan samalle järjestäjälle valvojaksi?

---

23. Suunnistuksen lajisääntöjen liitteessä D on kuvattu valvojan tehtävät. Mitkä kohdan 2.23 tehtävistä katsot tulleen huomioiduksi kilpailun valvontatyössäsi? *

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- a.1) todettava kilpailuun aiotun maaston sopivuus,
- a.2) todettava kilpailukeskuksen sopivuus,
- b.1) tarkastettava suunniteltu kilpailuorganisaatio,
- b.2) tarkastettava (järjestelyjen) aikataulut,
- b.3) tarkastettava talousarvio,
- c) varmistettava, että tarvittavat luvat hankitaan maanomistajilta, metsästyoikeudenomistajilta sekä muilta vastaavilta,
- d) varmistettava, että kartta on kilpailun vaatimusten mukainen,
- e) tarkastettava kilpailun ratasuunnitelmat,
- f) varmistettava, että kilpailun suunnittelussa on otettu huomioon liiton ympäristöohjelma,
- g) tarvittaessa evättävä osanotto-oikeus kilpailijalta, jolla on maastotuntemuksen perusteella ilmeinen etu muihin kilpailijoihin nähden,
- h) varmistettava, että kilpailun lähtöluettelo ja hajautuskaavioarvonta laaditaan sääntöjen mukaisesti,
- i.1) tarkastettava tulospalvelua koskevat suunnitelmat,
- i.2) tarkastettava kuljetuksia, majoituksia, paikoitusta koskevat suunnitelmat,
- i.3) tarkastettava saniteettitoimintoja koskevat suunnitelmat,
- i.4) tarkastettava palkintoja koskevat suunnitelmat,
- j) tarkastettava tiedotussuunnitelma lehdistön, Internetin, radion ja TV:n osalta,

- k) tarkastettava kutsuvieraita yms. koskevat suunnitelmat

24. Kuinka tärkeäksi koet yleisesti, että kansallisen kilpailun valvoja kiinnittää huomiota seuraaviin liitteen D kohdan 2.23 kohtiin? *

3 = Erittäin tärkeää, 2 = melko tärkeää, 1 = hieman tärkeää, 0 = ei lainkaan tärkeää, EOS = en osaa sanoa.

	3	2	1	0	EOS
a.1) todettava kilpailuun aiotun maaston sopivuus,	☐	☐	☐	☐	☐
a.2) todettava kilpailukeskuksen sopivuus,	☐	☐	☐	☐	☐
b.1) tarkastettava suunniteltu kilpailuorganisaatio,	☐	☐	☐	☐	☐
b.2) tarkastettava (järjestelyjen) aikataulut,	☐	☐	☐	☐	☐
b.3) tarkastettava talousarvio,	☐	☐	☐	☐	☐
c) varmistettava, että tarvittavat luvat hankitaan maanomistajilta, metsästysoikeudenomistajilta sekä muilta vastaavilta,	☐	☐	☐	☐	☐
d) varmistettava, että kartta on kilpailun vaatimusten mukainen,	☐	☐	☐	☐	☐
e) tarkastettava kilpailun ratasuunnitelmat,	☐	☐	☐	☐	☐
f) varmistettava, että kilpailun suunnittelussa on otettu huomioon liiton ympäristöohjelma,	☐	☐	☐	☐	☐
g) tarvittaessa evättävä osanotto-oikeus kilpailijalta, jolla on maasto-	☐	☐	☐	☐	☐

tuntemuksen perusteella ilmeinen etu
muihin kilpailijoihin nähden,

h) varmistettava, että kilpailun lähtöluettelo ja hajautuskaavioarvonta laaditaan sääntöjen mukaisesti,	☐	☐	☐	☐	☐
i.1) tarkastettava tulospalvelua koskevat suunnitelmat,	☐	☐	☐	☐	☐
i.2) tarkastettava kuljetuksia, majoituksia, paikoitusta koskevat suunnitelmat,	☐	☐	☐	☐	☐
i.3) tarkastettava saniteettitoimintoja koskevat suunnitelmat,	☐	☐	☐	☐	☐
i.4) tarkastettava palkintoja koskevat suunnitelmat,	☐	☐	☐	☐	☐
j) tarkastettava tiedotussuunnitelma lehdistön, Internetin, radion ja TV:n osalta,	☐	☐	☐	☐	☐
k) tarkastettava kutsuvieraita yms. koskevat suunnitelmat	☐	☐	☐	☐	☐

25. Muu palaute

Jotain tärkeää, mitä ei vielä tullut esille? Terveisiä Suunnistusliitolle tai opinnäytetyön tekijälle?

Liite 3. Aikataulutettu tehtävälista valvojalle

Aikataulutettu tehtävälista sekä apukysymyksiä kansallisen kilpailun kilpailunvalvojalle

Tehtävään pyydettyessä, ennen suostumista	Sääntö
Kilpailun ajankohta, taso, tyyppi, matka?	
Suunniteltu maasto ja kilpailukeskus? Kysymällä näitä hyväksyt tietojen luottamuksellisuuden, riippumatta siitä suostutko lopulta tehtävään.	D 2.23 a
Kuka on pääratamestari ja kuka kilpailunjohtaja?	D 2.23 b
4-6 kuukautta ennen kilpailua	Sääntö
Jos kilpailulla on muita valvoja, esim. IOF EA, sovi heidän kanssaan työnjaosta ajoissa.	
Tarpeen mukaan maasto- ja kilpailukeskuskatselmus.	D 2.23 a
Mikä on järjestelyjen suunniteltu aikataulu?	D 2.23 b
2-3 kuukautta ennen kilpailua	Sääntö
Kilpailukutsun tarkistaminen ennen sen julkaisua. Ajankohta voi vaihdella paljon.	
Ratamestariyhmän tarkempi kokoonpano ja roolit?	D 2.23 b
Ratasuunnittelun aikataulusta sopiminen. Esitä omat aikavaatimuksesi.	D 2.23 b
Valmistuuko kartta aikataulussa?	D 2.23 b & d
Ratasuunnittelun teemakartta ja lupatilanne?	D 2.23 a, c & D 2.32 a
Tulospalvelu – ulkoistettu vai järjestäjä itse?	D 2.23 i
Kilpailukeskuksen, paikoituksen ja liikenteen suunnitelmat?	D 2.23 a & i
1-2 kuukautta ennen kilpailua	Sääntö
Rastipisteiden tarkistus. Myös muut kohteet, esim. kielletyt alueet, lähdöt, lähtökynnykset.	D 2.32 c-f
Lähetetään ratamestari lasten radat alueelliselle valvojalle?	D 2.32 a
Mikä on lupatilanne, tulevatko viimeisetkin luvat?	D 2.23 c
2-4 viikkoa ennen kilpailua	Sääntö
Rastipisteet käytynä 3 viikkoa ennen kilpailua, jotta ehtii tarvittaessa uudestaan maastoon.	
Silmäile kaikki radat rastiväleittäin läpi – ovathan radat asianmukaiset? Turvallisuus, pituus, vaikeustaso.	D 2.23 e & D 2.32 a
Pyydä ratamestariilta malliksi yksi rata esimerkkinä tyylistä, jolla viivojen katkot aiotaan tehdä.	D 2.32 g
Jos käytetään hajontaa, niin miten ne määräytyvät kilpailijoille?	D 2.23 h & D 2.32 b
Kilpailukeskuksen ja liikennesuunnitelmien arviointi paikan päällä.	D 2.23 a & i
Miten mahdolliset ylityspaikat ja kielletyt alueet merkitään? Varmista, että merkinnät on kuvattu kilpailuohjeissa.	D 2.32 f & g
1-2 viikkoa ennen kilpailua	Sääntö
Ratakohtaisten karttojen tarkistaminen tietokoneella.	D 2.32 g
Kilpailuohjeiden lukeminen ja kommentointi ennen niiden julkaisua.	
Miten maastosta tulevat hylkäysesitykset käsitellään? (Lähinnä sprintissä.)	D 2.23 i
Kilpailuviikolla	Sääntö
Lähtölistojen (ja hajontojen jaon) tarkistus.	D 2.23 h
Kilpailijan osanoton evääminen viimeistään, mikäli tietoon on tullut mahdollisia tapauksia. Tieto kilpailijalle viimeistään 24 h ennen lähtöä, ks. säännöt 2.622.	D 2.23 g & Ls 2.62
Tulostettujen karttojen laaduntarkastus.	D 2.23 d & D 2.32 g
Tarkista, onko tulospalvelun toteuttajalla kaikki tarvitsemansa tiedot.	D 2.23 i
Kilpailupäivänä	Sääntö
Valmiiden kiellettyjen alueiden nauhojen ja viitoitusten tarkistaminen. Tämän voi tehdä osittain edeltävänä iltana.	D 2.32 e & f
Tarkista lähdössä karttojen ja rastinmääritteiden sijoittelu, sekä lasten lähdön mallirasti.	
Tarkistusjuoksujen seuranta kilpailukeskuksessa.	
Kun kaikki on valmista, anna lupa kilpailun aloittamiseen.	
Ole kilpailupaikalla tavoitettavissa koko kilpailun ajan siltä varalta, että ilmenee seikkoja, jotka edellyttävät valvojan toimenpiteitä.	D 2.28, D 2.34 & Ls 6.21
Tuomarineuvoston kokoontuessa kilpailunvalvoja toimii sen esittelijänä ilman äänioikeutta.	D 2.26, D 2.33 & Ls 5.17
Kilpailun jälkeen	Sääntö
Anna järjestäjälle palautetta! (Saa antaa jo aikaisemminkin. Ole rakentava.)	
Mikäli kilpailussa tapahtui erityisen vakavia sääntörikkomuksia, ole yhteydessä Suunnistusliittoon.	Ls 6.15

Liite 4. Valvojan ohjeet

Valvojan ohjeet

Ohjeistus on kirjoitettu lajisääntöjen liitteen D, Suunnistuskilpailun valvontaohjeet, pohjalta. Ohjeiden laatimisen tukena on käytetty Ratamestarikirjaa, valvontaa käsittelevä opinnäytetyötä ja sen aineistoa, sekä hyväksi havaittuja käytäntöjä. Sääntöjen liitteen D mukaiset kohdat on esitetty lihavoituna, ja niiden alla on avattu kohdan tarkoitusta ja käytännön ohjeita.

Liiton vastuuhenkilöt auttavat valvoja mielellään heitä askarruttavissa kysymyksissä. Tapahtumapäällikön ja karttavastaavan yhteystiedot löytyvät [toimihenkilöiden sivulta](#), ja lasten ja nuorten alueelliset ratavalvojat [omalta sivultaan](#).

2.21 Kilpailunvalvojan tehtävänä on huolehtia urheilullisen tasapuolisuuden toteutumisesta ja varmistaa, että kilpailunjärjestelyssä noudatetaan lajisääntöjä. Hänen tehtävänä on myös neuvoa ja ohjata järjestäjää.

Valvojana olet vastuussa paitsi liitolle, myös kilpailijoille: kaikki odottavat tasapuolisia ja sääntöjen mukaisia kilpailuja, ja valvojan tehtävä on tuoda järjestelyihin objektiivisuutta. Yksittäinen toimihenkilö, esim. ratamestari, on helposti sokea omille ratkaisuilleen.

Valvojan rooli saatetaan nähdä kapeana kumman tahansa osapuolen mielessä, mutta järjestäjällä on oikeus hyödyntää valvojan tietoutta sen verran, kuin he tarvitsevat. Valvoja on parhaimmillaan järjestäjälle resurssi, jolta saa tietoa siitä, miten vastaavanlaisissa tilanteissa on muissa seuroissa toimitettu.

2.22 Kilpailunvalvoja on järjestämisluvan myöntäjän alainen ja vastuussa tälle tehtävästään.

Valvoja on tehtävässään Suunnistusliiton edustaja, ja liitolla on tarvittaessa oikeus puuttua valvojan tehtävään.

2.23 Kilpailunvalvojan on

2.23 a) todettava kilpailuun aiotun maaston ja kilpailukeskuksen sopivuus

Maaston ja kilpailukeskuksen tulee olla suunnitellulle kilpailutyypille sopivia. Siksi on tärkeää pohtia esimerkiksi seuraavanlaisia kysymyksiä:

- Onko maastoalue riittävän suuri ja reitinvalintaa mahdollistava, jos aiotaan pitää pitkän matkan kilpailu?
- Onko sprinttiin aiottu maasto sopiva nykyaikaiselle sprinttikilpailulle (puhtaat metsäsprintit eivät ole nykyaikaa)?

- Jos kyseessä on lasten kilpailu tai kilpailussa on lasten sarjoja, saadaanko maastoon lapsille turvalliset radat?
- Palveleeko kilpailukeskuksen sijainti toisaalta maaston parhaiden osien käyttöä, mutta myös logistiikkaa?

Näitä asioita on hyvä miettiä jo ennen valvojaksi suostumista.

2.23 b) tarkastettava suunniteltu kilpailuorganisaatio, aikataulut ja talousarvio

Kilpailuorganisaation valintoihin harvemmin tarvitsee puuttua, sillä kilpailun johto yleensä tuntee valitsemansa vastuuhenkilöt ja heidän osaamisensa. Seuraavia asioita voi kuitenkin arvioida ja kysyä:

- Valvojaksi lupautuessa: Ovathan kilpailunjohtaja ja ratamestariryhmän johtaja sopivia tehtäviinsä? Heillä tulee olla ymmärrys siitä, mihin he ovat lupautuneet. Ratamestariryhmän johtajalla tulee olla liiton ohjeiden mukainen pätevyys.
- Jos vastuuhenkilöillä tuntuu olevan liian paljon tekemistä, kehota heitä pyytämään apua.
- Lähempänä kilpailua: onhan kaikilla osa-alueilla joku vastaava? Onhan kaikilla tehtävillä tekijä? Kysy järjestäjältä listaa toimitsijoista ja heidän rooleistaan.

Järjestelyjen aikataulua kannattaa kysyä hyvissä ajoin. Milloin julkaistaan kilpailukutsu ja -ohje sekä milloin ne ovat kommentoitavissa, mikä on ratasuunnittelun aikataulu, mihin mennessä pyritään saamaan maanomistajaluvat, milloin arvotaan lähtölistat. Kaikista näistä ei välttämättä tiedetä tarkkaa päivää. Ratoihin liittyvistä aikatauluista tulisi varmistaa ainakin seuraavat asiat:

- Milloin ratojen suunnittelu alkaa?
- Milloin kartta valmistuu?
- Milloin rastipisteiden on tarkoitus olla tarkastettavissa? Tarkistukselle tulisi olla ainakin pari viikkoa aikaa.
- Milloin radat lyödään lukkoon?
- Milloin kartat lähtevät tulostukseen? Milloin valmiit kartat tulevat?
- Myöhemmässä vaiheessa: koska rastit viedään maastoon?

Talousarvion tarkistamista ei monesti pidetä valvojan tehtävänä, tai sitä ei nähdä tärkeänä. Nopea silmäys talousarvioon ei kuitenkaan ole pahitteeksi: onko arvio osallistujamäärästä realistinen, liittykö järjestelyihin isoja hankintoja, yleisesti mistä menot ja tulot syntyvät ja ovatko ne tasapainossa. Jos talousarviota ei kehtaa kysyä, voi vaikkapa kysyä paljonko osallistujia kilpailuun odotetaan (ja mikä on odotuksen suhde aiempiin tapahtumiin), sekä mitä palveluita (vessat, tulospalvelu, kuulutus, ravintola, ym.) on tarkoitus ostaa tai ulkoistaa.

2.23 c) varmistettava, että tarvittavat luvat hankitaan maanomistajilta, metsästysoikeudenomistajilta sekä muilta vastaavilta

Kysy järjestäjältä hyvissä ajoin lupaprosessin etenemisestä, ja palaa aiheeseen ratasuunnittelun edetessä. Montako lupaa puuttuu? Onko alueella käyttörajoituksia? Jos jokin maanomistaja on

suhtautunut erityisen kielteisesti tai vihamielisesti, on hänen tonttinsa lähellä liikkuvien toimitsijoiden hyvä tietää asiasta.

2.23 d) varmistettava, että kartta on kilpailun vaatimusten mukainen

Kartan tulee valmistua hyvissä ajoin ennen kilpailua. Kartan tulisi olla mahdollisimman ajantasainen, kun valvoja tarkastaa rastipisteitä. Pienemmät päivitykset, kuten metsäkilpailussa tuoreet hakkuut, täydennetään sitä mukaan, kun ne havaitaan. Sprintissä on kuitenkin tyypillistä, että karttaa joudutaan muokkaamaan maaston alati muuttuessa aina tulostukseen asti. Sprinttikilpailun valvojan onkin kiinnitettävä karttaan huomiota viime hetkille asti.

Vaatimusten mukaisuus tarkoittaa kartan kohdalla montaa asiaa:

- Kartoituksen laatu
- Kartan ajantasaisuus
- Mittakaava: sprintissä 1:4000 tai 1:3000, metsämatkoilla 1:10 000 tai 1:15 000, tai 1:7 500 lapsilla ja 45-vuotiaista ylöspäin.
- Kartassa on näkyvillä mittakaava, käyräväli, ja pohjoisviivat.
- Tulosten laatu (värit, tarkkuus, värin pitävyys)

2.23 e) tarkastettava kilpailun ratasuunnitelmat

Kun kilpailussa on vain yksi valvoja, hän hoitaa sekä kilpailunvalvojan että ratavalvojan tehtävät. Ratavalvojan vastuita käsitellään alempana, ja ne kattavat tämän kohdan asiat. Mikäli ratavalvoja on erikseen, voi kilpailunvalvoja silti kiinnittää huomioita ratojen luonteeseen (ovatko radat kilpailumatkan luonteen mukaisia ja sopivatko radat suunnitelluille sarjoille), hajontojen tasapuolisuuteen, rastipisteiden etäisyyksiin toisistaan, rastinmääritteisiin, kiellettyjen alueiden merkintään kartalla, sekä lähtöjen sijaintiin.

2.23 f) varmistettava, että kilpailun suunnittelussa on otettu huomioon liiton ympäristöohjelma

SSL:n ympäristöohjeeseen pääsee tutustumaan [täällä](#). Monet siellä kuvatut asiat ovat yleisiä tapoja, mutta alla muutama huomionarvoinen asia, joiden toteutumista valvoja voi valvoa:

- Käytä kilpailukeskuksessa rakenteita, joita voi käyttää myös uudelleen (telineet, teltat, laudat, pressut).
- Mikäli järjestetään pesupaikka, on koulut, uimahallit ym. paras vaihtoehto. Jos pesuedet saa imeyttää maahan, siihen tarvitaan viranomaisen lupa, ja pesuaineiden käyttö voi olla kielletty.
- Varmista, että jätepisteitä on riittävästi siellä, missä ihmisetkin ovat. Vaaralliset jätteet on aina kierrätettävä erikseen, vaikka määrä olisi pieni!
- Lähes kaikista kilpailuista saadaan online-tulokset, jotka näkyvät verkossa, eikä perinteistä tulostaulua siten tarvita. Vältä turhaa paperinkulutusta.
- Harkitse säänkestävien paperien käyttöä, jolloin voi jättää karttamuovit pois.

- Esimerkiksi vapaata lähtöaikaa käyttämällä voi helpottaa kimpakyytien järjestämistä ja vähentää autojen ja liikenteen määrää.
- Huomioi arat alueet ja riista. Älä jätä vastuuta suunnistajalle! Varmista, että suunnistaja hyötyy sääntöjen noudattamisesta. Sijoita rastit siten, että esimerkiksi kielletyn alueen läpi oikaiseminen ei tuota hyötyä.
- Sijoita rastit mieluiten hyvin kulutusta kestäviin maastonkohtiin ja vältä arkoja alueita.
- Suunnittele riittävästi ratoja, jotta kuormitus yhdellä rastilla olisi mahdollisimman pieni.
- Sijoita juomarasti sellaiseen paikkaan, josta mukit on helppo kerätä pois.

2.23 g) tarvittaessa evättävä osanotto-oikeus kilpailijalta, jolla on maastotuntemuksen perusteella ilmeinen etu muihin kilpailijoihin nähden

Maastontuntemuksen arvioiminen voi olla hankalaa, ja osanotto-oikeuden epääminen vielä hankalampaa. Tilanteita tulee vastaan harvoin, sillä suunnistajat ovat rehellistä sakkia, mutta toisinaan osanotto-oikeutta on harkittava. IOF:llä on ohjeistus maaston aiemman tuntemuksen arvioinnista, johon seuraava lista perustuu:

- Kilpailu- ja harjoittelukiellon rikkominen johtaa aina hylkäämiseen. Tässä ei kuitenkaan ole kyse siitä, vaan ennen kieltoa sallitusti hankitusta maastontuntemuksesta.
- Ihmisen muisti haalistuu ajan myötä, joten erittäin vanha tieto ei välttämättä ole kilpailun kannalta hyödyllistä.
- Yksittäinen käynti maastossa ei vielä tuo etua – toistuva harjoittelu, ratamestarointi, tai kartoitus sen sijaan tuovat.
- Naapurimaastoista hankittu kokemus maastotyypistä on sallittua.
- Kaupunkialueilta on saatavilla runsaasti verkkoaineistoja, kuten Google Street View, ja kilpailijoiden on oletettavaa hyödyntää niitä valmistautuessaan. Jos kilpailijan maastontuntemus on vastaavalla tasolla, kuin mitä näistä on saatavilla, ei osanotto-oikeuden epääminen välttämättä ole tarpeellista.
- Ei ole selkeää rajaa sille, mikä on liiallista tuntemusta, tai mikä tuntemus ei ole merkittävää. Päätöksessä on huomioitava miltä tilanne näyttää muille kilpailijoille, medialle, ja yleisölle. IOF:n ohjeen mukaan, mikäli ei ole varma päätöksestä, tulisi osanotto-oikeus evätä.

Kansallisella tasolla tilanne on hieman monimutkaisempi – pienissä kansallisissa, jotka ovat arvotaan melko merkityksettömiä, ei kieltoa tarvitse antaa kovin herkästi, tai selkeissä tapauksissa kilpailijan olettaisi ymmärtävän epäämispäätöksen. Suuremmissa kilpailuissa, etenkin arvokilpailuissa, tasapuolisuus on erityisen tärkeää, joten kielto voi olla herkemässä. Toisaalta näyttökilpailuissa tulee arvioida erikseen sitä, onko pohdinnan alla olevalla kilpailijalla realistisia mahdollisuuksia tulla valituksi arvokilpailuihin. Yksi mahdollinen ratkaisu näyttökilpailussa on, että kilpailija juoksee kilpailun ulkopuolisena.

Päätöstä epäämisestä ei kannata tehdä yksin. Kilpailun järjestäjällä on usein hyvä näkemys lähialueen aktiivisista suunnistajista. Kilpailijalta itseltään voi myös pyytää selvitystä hänen suhteestaan kilpailumaastoon, mutta siihen tulee suhtautua kriittisesti. Jos päätös on edelleen hankala, voi

konsultoida liiton kilpailupäällikköä. Tieto epäamisestä on kerrottava kilpailijalle viimeistään 24 tuntia ennen kilpailua.

2.23 h) varmistettava, että kilpailun lähtöluettelo ja hajautuskaavioarvonta laaditaan sääntöjen mukaisesti

Lajisääntöjen kohta 10.8 käsittelee lähtöluettelon muodostamista. Mikäli suunnitelmissa on muodostaa lähtöjärjestys rankin tai karsinnan perusteella, käyttää kuumia ryhmiä, tai käyttää moniosaisen kilpailun viimeisessä osassa käännettyä lähtöjärjestystä tai takaa-ajoa, on siitä kerrottava kilpailukutsussa, mukaan lukien kuumien ryhmien koko ja valintaperuste. Usein järjestäjä saattaa lipsua säännöstä 10.89: lähtöluettelo tulee julkaista vähintään 48 tuntia ennen kilpailun alkua.

Väliaikalähtökilpailussa tarkista, että

- saman sarjan kilpailijoiden väliset lähtövälit ovat yhtä suuria.
- kukin sarja lähetetään yhtenä kokonaisuutena.
- samalle radalle ei lähetetä suunnistajia yhtä aikaa.
- mikäli käytetään hajontalenkkejä, on peräkkäin lähtevillä eri hajonnat.

Vapaan lähtöajan kilpailussa kaksi ensimmäistä kohtaa eivät toteudu. Silti tulee tarkistaa, ettei samalle radalle lähetetä suunnistajia yhtä aikaa, ja että valinta sulkeutuu siten, että lähtölistat saadaan julkaistua ajoissa.

Viestissä saman seuran eri joukkueilla tulee olla pääosin eri hajautukset.

2.23 i) tarkastettava tulospalvelua, kuljetuksia, majoituksia, paikoitusta, saniteettitoimintoja, palkintoja ym. koskevat suunnitelmat

Tulospalvelu: järjestäjä itse, vai ostettuna? Jos tulospalvelu toteutetaan itse, on hyvä varmistaa, että siihen on riittävä osaaminen. Tarkista myös kilpailuviikolla, että tulospalvelu on saanut ratamestarilta tarvittavat tiedot, kuten ratatiedot ja lähtökaavion. Miten maastosta tulevat hylkäysesitykset käsitellään? (Lähinnä sprintissä.)

Kuljetukset: jos kilpailijoita on tarpeen kuljettaa pysäköinnistä kilpailukeskukseen tai edelleen lähtöön, tulee arvioida kuljetuksen nopeutta ja kapasiteettia. Saapuvatko kaikki kilpailijat samoihin aikoihin? Paljonko aikaa edestakainen ajo vie? Järjestäjällä on varmasti näistä laskelmat, jotka on hyvä tarkistaa.

Paikoitus: onko paikkoja riittävästi? Jos käytetään peltoparkkia, mikä on varasuunnitelma huonolle kelille? Onko ruuhkautumisen riskiä? Onko pysäköinti niin kaukana, että sieltä tarvitaan kuljetus kaikille, tai vaikkapa vain vanhimmille osanottajille?

Saniteettitoiminnot: millainen on wc-mitoitus? Jos järjestetään pesupaikka maastossa, varmista, että siihen on ympäristöviranomaisen lupa, ja että sallii se pesuaineiden käytön.

Palkinnot: harvemmin tarvitsee puuttua. Tärkeintä on ehkä varmistua, että palkintoja on ainakin voittajille.

2.23 j) tarkastettava tiedotussuunnitelma lehdistön, Internetin, radion ja TV:n osalta

Harvassa kilpailussa tarvitsee ottaa huomioon lehdistöä, radiota, tai TV:tä. Internetin osalta kyse on useimmiten vain kilpailijoille tiedottamisesta. Järjestäjän markkinointiin omilla nettisivuillaan ei lähtökohtaisesti tarvitse puuttua.

Kilpailukutsu on julkaistava viimeistään 2 viikkoa ennen kilpailupäivää, mutta sitä tulisi edellyttää huomattavasti aikaisemmin. Lähtölistat tulee julkaista viimeistään 48 tuntia ennen ensimmäistä lähtöä.

Kilpailuohjeita ei periaatteessa tarvitse julkaista ennen kuin kilpailupäivänä kilpailupaikalla, mutta se ei ole enää nykypäivää. IOF:n alaisissa kilpailuissa kilpailuohjeet tulee julkaista viimeistään viikkoa ennen kilpailua. Tätä voi pitää hyvänä periaatteena kansallisella tasollakin. Varmista siis, että saat ohjeet tarkastettavaksi ajoissa.

2.23 k) tarkastettava kutsuvieraita yms. koskevat suunnitelmat

Liitolla ei ole ohjeistusta kansallisen kilpailun kutsuvieraspalveluista, joten vastuu sisällöstä on järjestäjällä. Asiaan tarvitsee harvemmin puuttua. Jos kutsuvieraille on järjestetty maastoon "VIP-rasti", on hyvä huolehtia sen olevan sellainen, etteivät vieraat vaikuta suunnistustehtävään. Varmista, että heidän isäntänsä tietää ja välittää vieraille tiedon, ettei VIP-rastilla saa kannustaa tai antaa väliaikatietoja.

2.23 l) ratkaistava lajikohtaiset erityiskysymykset (katso lajisäännöt kohdat 14.36 ja 16.35).

Pyörä-, hiihto- ja tarkkuussuunnistuksissa on omat erityispiirteensä. Ohjeistusta täydennetään niiden osalta myöhemmin.

2.24 Kilpailunvalvojan on annettava järjestämisluvan myöntäjälle tarvittavat selonteot järjestelystä.

Useimmiten selontekoja ei tarvita. Liitto voi kuitenkin pyytää erilaisia selvityksiä kilpailuun liittyen. Erityisen pahat sääntörikköet tulee myös raportoida liitolle (ks. lajisäännöt kohdat 6.15 ja 4.16).

2.25 Kilpailunvalvojalla on ylin päätävävalta kaikissa kilpailun tekniseen toteutukseen liittyvissä kysymyksissä. Sovittamattomien erimielisyyksien syntyessä on ne esitettävä järjestämisluvan myöntäjän ratkaistavaksi.

Kilpailunvalvoja on päätösten hierarkiassa järjestäjän yläpuolella. Valtaa tulee kuitenkin käyttää harkiten. Järjestäjällä on oikeus järjestää heikkolaatuiset kilpailut, kunhan ne ovat lajisääntöjen mukaiset ja urheilullinen oikeudenmukaisuus riittävässä määrin toteutuu

Jos ratamestari ei valvojan perustellusta ja asiallisesta kehotuksesta huolimatta muuta tekemiään ratkaisuja, asiaa käsitellään kilpailunjohtajan kanssa. Jos yksimielisyyttä ei tavoiteta, asia siirtyy Suunnistusliiton tapahtumapäällikön ratkaistavaksi.

2.26 Kilpailunvalvoja nimeää järjestäjän esityksestä tuomarineuvostoon puheenjohtajan arvokilpailussa (katso lajisäännöt kohta 1.233) ja esteen tai esteellisyyden sattuessa uuden jäsenen (katso lajisäännöt, kohdat 5.13 ja 5.191) sekä toimii tuomarineuvoston esittelijänä ilman äänioikeutta (katso lajisäännöt, kohta 5.17).

Tuomarineuvoston pj:n nimitys koskee vain arvokilpailuja. Järjestäjää voi silti muissakin kilpailuissa ohjata tuomarineuvoston valinnassa, jos siinä tuntuu olevan vaikeuksia.

Kilpailunvalvojalla on hyvä käsitys tapahtuman järjestelyistä, ja siten pystyy alustamaan vastalauseen käsittelyä. Jos erillistä ratavalvojaa ei ole, on hänellä usein myös hyvä käsitys rikkeen tapahtumapaikasta, ja pystyy siten olemaan tuomarineuvostolle hyödyksi.

2.27 Kilpailunvalvoja päättää ennen kilpailupäivää tapahtuvasta kilpailun peruuttamisesta (katso lajisäännöt, kohta 7.52) sekä voi siirtää lähtöä tai muuttaa lähtötapaa (katso lajisäännöt, kohta 14.53).

Sääntö 7.52: Peruutuksen ennen kilpailupäivää tekee järjestäjä yhteistyössä valvojan kanssa. Peruutuksen kilpailupäivänä tai jo aloitetun kilpailun keskeytyksen tekee tuomarineuvosto tai tuomari.

Lähdön siirtäminen ja lähtötavan muuttaminen koskevat vain hiihtosuunnistusta. Sääntö 14.53 on hisu-sääntö ja käsittelee sääolosuhteita.

2.28 Kilpailunvalvojan tulee olla kilpailun aikana kilpailupaikalla. Esteen sattuessa järjestämisluvan myöntäjä antaa luvan poissaoloon ja määrää hänelle sijaisen.

Kilpailunvalvoja antaa luvan kilpailun aloittamiseen. Kilpailun aikana hänen tulee tarvittaessa auttaa järjestäjää päätöksenteossa säännön 6.21 mukaisesti rikkomusilmoitusten käsittelyssä. Kilpailunvalvoja toimii tuomarineuvoston esittelijänä.

2.31 Ratavalvoja, kun sellainen on erikseen nimetty, on kilpailunvalvojan alainen ja vastuussa tälle tehtävistään.

Kilpailunvalvojalla on ylin päätäntävalta kaikissa kilpailun tekniseen toteutukseen liittyvissä kysymyksissä. Ratavalvoja tulee hyvänä kakkosena, mutta jos tarvitsee tehdä tiukempia vaatimuksia, on hyvä keskustella niistä ensin kilpailunvalvojan kanssa.

2.32 Ratavalvojan on

2.32 a) neuvottava ja ohjattava radanlaadintatyötä tarkastaen erityisesti, että ympäristökysymykset tulevat huomioiduiksi

Valvojan tulisi olla mukana ratojen suunnittelussa alusta asti. Ongelmiin on helpompaa puuttua silloin, kun koko himmeliä ei ole vielä rakennettu. Tärkeää on kiinnittää huomioita ratojen luonteeseen: ovatko radat kilpailumatkan luonteen mukaisia ja sopivatko radat suunnitelluille sarjoille. Lasten ratojen tulee olla riittävän helppoja ja turvallisia, aikuisille riittävän vaativia, vanhemmille sarjoille kulkukelpoisuudeltaan parempaa maastoa. Ennen kaikkea ratapituuksien tulee vastata kilpailukutsussa ilmoitettua.

Lasten ja nuorten ratoihin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Varmista, että ratamestari lähettää radat tarkistettavaksi [alueelliselle lasten ja nuorten ratojen valvojalle](#). Alueellinen valvoja ei kuitenkaan ole henkilö, jolle joko lasten ratojen valvonta ulkoistetaan: he tarkistavat radat ainoastaan työpöydän ääressä.

Ratamestarille voi linkata [liiton ympäristöohjeen ratojen suunnitteluun](#). Voit maastossa kiertäessäsi arvioida, kuinka herkästi paikat kuluvat, ja tarvittaessa kehottaa siirtämään rasteja. Voit myös kannustaa käyttämään valmiita rastipukkeja tai kaatuneita puita leimasimen alustana.

Sovi ratamestarin kanssa, miten pidätte yhteyttä, ja miten jaatte tiedostoja. Sähköposti lienee yleisimmin käytetty kumpaankin. Tiedostojen jakoon paras vaihtoehto on vain tarpeellisten henkilöiden avattavissa oleva pilvikansio esim. Google Drivessä: ratamestarin on helppo pudottaa sinne uusi tiedosto, eivätkä isot liitteet tuki sähköpostia. Jos tiedostoja tarvitsee jakaa uusille henkilöille, voi kansion käyttöoikeuksia laajentaa.

Videoneuvottelut (Google Meet, Teams, Zoom, ym.) ovat erinomainen tapa käydä ratamestarin kanssa läpi maastosta tehtyjä huomioita. Toinen voi jakaa ruutunsa, jolloin molemmat näkevät saman kartan. Huomioista olisi helppo keskustella ja ratkaisuja pohtia yhdessä kartan äärellä.

2.32 b) tarkastettava viestikilpailun hajautusmenetelmän toteutussuunnitelma

Valvojan kannattaa itse palautella muistiin hajontoihin liittyviä asioita esimerkiksi kertaamalla ratamestarikirjan osiot [1.4.8 Viestihajonnat eli hajonnalliset lenkit](#) ja [1.4.12 Hajautusmenetelmän hallinta](#). Viestihajontojen tulee olla ajallisesti tasavertaisia.

Ratamestarilla tulisi olla taulukko, joka kertoo hajontojen hakautumisen joukkueittain. Ratamestarikirjan luvussa 1.4.8 on tästä erimerkkejä. Valvojan tulee taulukon perusteella tarkastaa ainakin, että jakautuvatko joukkueet hajontavaihtoeidoille tasaisesti, ja tulevatko hajonnat joukkueittain täyteen. Saman seuran eri joukkueilla tulee olla pääosin eri hajautukset.

Ratamestaria on hyvä muistuttaa, että jokaisella joukkueella ei tarvitse olla uniikkia hajontakoodia, eikä kaaviosta kannata tehdä liian monimutkaista. Monimutkainen hajontakaavio lisää virheiden riskiä tulostuksessa ja pussituksessa.

2.32 c) tarkastettava lähtökynnyksen, esilähdön, lähdön, rastien, vaihtoalueen ja maalin soppivuus ja sijoitus sekä rastinmääritteet

Lähtökynnyksestä, esilähdöstä, lähdöstä, vaihtoalueesta ja maalista:

- Jos järjestäjä harkitsee lähtökynnyksen käyttöä, olisi hyvä muistuttaa sen vaatimasta lisäpanostuksesta. Lähtökynnyksellä tulee olla WC-mahdollisuus, sääsuoja, ja tilaa verryttelyyn. Kynnyksen sijaitessa kaukana kilpailukeskuksesta on syytä järjestää myös varustekuljetus.
- Tarkista esilähdössä olevan sen verran tilaa, että turhan aikaisin saapuneet kilpailijat eivät tuki reittiä lähtöön. Esilähdöstä käsin tulisi nähdä mahdollisimman vähän (mieluummin ei yhtään) suoritustaan tekeviä suunnistajia.
- Jos lähtö tai esilähtö ovat lähellä tietä tai ulkoilureittiä, varmista, että sijoittelu on sellainen, että ulkopuolinen pystyy ohittamaan lähtöalueen.
- K-piste on sijoitettava siten, etteivät myöhemmin lähtevät kilpailijat voi nähdä reitinvalintaratkaisuja. Lasten lähdössä tästä on tarpeen hieman joustaa.
- Viestissä vaihtoalue tulisi olla sellainen, että vaihtoon tulevan kilpailijan näkee jo ennen vaihtoleimausta. Alueella tulisi olla hieman tilaa verrytellä.
- Ratamestarin tulee sopia etämaalin käyttämisestä tulospalvelun kanssa. Varmista, että tieto kulkee tulospalvelulle, jotta he voivat varautua asianmukaisesti.

Valvojan ehkä tärkein, tai vähintään tunnetuin, tehtävä on rastipisteiden ja rastinmääritteiden tarkastaminen.

- Valvojan tulee fyysisesti käydä jokaisella rastilla.
- Metsäkilpailussa jokaisella rastilla on oltava ratamestarin priikka, joka kertoo vähintään rastin koodin. Priikka osoittaa rastilipun sijainnin. Merkitsemätöntä rastipistettä ei lähtökohtaisesti tule hyväksyä.
- Rastipistettä on hyvä tarkastella useammasta suunnasta, jotta varmistuu pisteen oikeellisuudesta. Rastipisteen, ja kartan sen lähellä, tulee olla yksiselitteinen.

- Valvoja kuittaa rastin tarkistetuksi maastossa joko tekemällä merkinnän ratamestarin priikkaan (esim. nimikirjaimet), tai jättämällä oman merkkinsä.
- Sprinttikilpailussa priikkaa ei yleensä voida jättää, koska se ei säilyisi paikallaan. Yksi vaihtoehto on pyytää ratamestaria valokuvaamaan pisteet, jolloin maastossa käydessä voi varmistua, että sijainti on ymmärretty oikein.
- Sprinttirastin kohdalla on tärkeää arvioida, miten se suhtautuu muihin alueella liikkujiin. Ovien edustalle, keinujen eteen, tai todella kapealle kulkuväylälle tulee hyväksyä rasteja erittäin harkitusti.
- Rastinmääritteiden tulee olla kansainvälisen ohjeen mukaisia. Määritteen on oltava yksiselitteinen: siitä on pystyttävä varmuudella tulkitsemaan rastin sijainti. Rasti, jonka sijaintia ei voida kuvata määritteillä, ei ole kilpailuun sopiva.
- Tarkista, ettei koodina ole pienempää lukua kuin 31, suurempaa kuin 599, eikä lukuja 66, 68, 86, 89, 98, 99, 161 tai 191.

2.32 d) hyväksyttävä rastilipun, muun rastivälineistön ja rastihenkilöstön sijoitus ja näkyvyys

Jokaista paikalleen asetettua rastilippua ei kannata tarkistaa. Ratamestarin kanssa on kuitenkin hyvä käydä läpi linjaus lipun sijoituskorkeudesta, joka viestittää rastien viejille.

Viesti- ja yhteislähtökilpailuissa alkupään rasteilla voi syntyä ruuhkaa. Varmista, että pisteet ovat väljiä, ja että niillä on tarvittaessa useampi leimasin.

Rastihenkilöstön tulee välttää liikkeitä, ääniä, hajuja, voimakkaita värejä tai muuta, joihin kilpailija voi kiinnittää huomiota. Etenkin sprintissä näkee usein käytettävän huomioliivejä, mikä on tavalliselle rastivahdille huono vaatetus, ja toimii kuin opasteena rastille. Liikenteenpysäyttäjien (tienlytykset) ja toisinaan myös varoittajien (henkilöt, jotka varoittavat vilkkaalla paikalla muuta liikennettä) on kuitenkin syytä käyttää huomioliivejä. Näistä on hyvä keskustella maastovalvonnasta vastaavan henkilön kanssa.

Rastihenkilöstön sijoitus metsäkilpailussa ei saa olla sellainen, että se paljastaa rastin sijainnin vain tietyn reitinvalinnan tehneelle. Juomarastilla juomat tulisi olla tulosuunnasta katsoen varsinaisen rastin jälkeen.

2.32 e) hyväksyttävä kiellettyjen alueiden merkitsemiset maastossa

Jokaisen vedetyn nauhan tarkistaminen voi olla työlästä. Se ei myöskään ole tarkoituksenmukaista, mutta kriittisimmät kohdat kannattaa käydä tarkistamassa. Lisäksi voi tehdä ”pistokokeita”.

- Kysy ratamestarilta kuka tai ketkä vetävät nauhat.
- Ensisijaisesti nauhan tulisi vetää sen suunnitellut henkilö (ei kuitenkaan valvoja).
- Jos nauha on merkitty karttaan, tulee maastossa kulkea nauha tarkalleen kartan mukaisesti!

- Minkä väristä nauhaa käytetään? Tästä tulee mainita kilpailuohjeissa. Lajisääntöjen mukaan nauhan tulee olla ensisijaisesti kaksiväristä, ja yösuunnistuksessa tulee käyttää valkoista nauhaa.

2.32 f) tarkistettava pakolliset kulkureitit, niiden merkitseminen ja mahdollinen valvonta

Pakollisia kulkureittejä ovat viitoitus K-pisteelle, pakollinen yli- tai alikulku, muu viitoitettu osuus radalla, sekä loppuviitoitus.

- K-pisteen suunnittelussa tulee varmistaa, ettei kilpailijalle tule houkutusta poiketa viitoituksesta. Jos tätä ei voi välttää, tulee viitoitukselle edellyttää valvontaa.
- Käy kilpailuaamuna lähtöpaikoilla tarkastamassa K-pisteiden viitoitukset. Löytäähän niitä pitkin varmasti perille? Onhan lähdössä K-pisteen etäisyyden kertova kyltti?
- Erottavatko ylityspaikat selkeästi maastossa? Ratamestarin kanssa tulee keskustella hyvissä ajoin, millaisia merkintöjä käytetään kartassa ja maastossa, jotta ne vastaavat toisiinsa.
- Muun pakollisen viitoituksen kohdalla tulee myös varmistaa, että niiden avulla löytää varmasti päästä päähän.
- Tarkista, että viitoitusten alku- ja loppupäät ovat siellä, minne ne on kartassa merkitty!
- Radan keskellä olevista pakollisista viitoituksista on hyvä mainita kilpailuohjeissa.

2.32 g) valvottava, että ratojen merkintä karttoihin tapahtuu tarkoituksenmukaisesti.

Tiivistetysti ratojen merkinnän tarkistuksen voi tehdä neljässä vaiheessa: symbolien koot ja mittakaavat, ympyröiden ja viivojen tarkistaminen, kiellettyjen alueiden tarkistaminen, ja muut näkyvät tiedot. Ensimmäistä vaihetta lukuun ottamatta tarkistukset kannattaa tehdä vasta, kun ratapiirros on ”viimeistely”. Saksättävään vaikeaselkoiseen rataan tulee toki puuttua aikaisemmin.

- Ratamerkintöjen mittojen tulee olla kansainvälisen kuvausohjeen mukaisia. Nopea tapa tarkistaa on mitata rastiympyrän halkaisija: metsäkartassa sen tulee vastata 75 metriä maastossa riippumatta mittakaavasta, ja sprintissä halkaisija on vastaavasti 24 maastometriä.
- Mitä mittakaavoja aiotaan käyttää? Säännöt sallivat sprintissä 1:4000 tai 1:3000, sekä metsämatkoilla 1:10 000 tai 1:15 000, tai 1:7 500 lapsilla ja 45-vuotiaista ylöspäin.
- Onko rastiympyrät keskitetty oikein? Ks. Ratamestarikirja [6.1.S Ympyröiden kohdistaminen / suunnistus](#).
- Silmäile radat läpi yksitellen, ja kiinnitä huomiota ratapiirroksen erottuvuuteen ja merkintöjen alle jääviin kohteisiin.
- Onko ympyröitä ja viivoja katkottu? Kaikkia kohteita ei aina saa tai tarvitse näkyviin, mutta tulo- ja lähtösuuntien sekä reitinvalintojen kannalta tärkeimmät tulisi olla näkyvillä. Liiallinen ympyrän katkominen vaikeuttaa rastiympyrän ja sen keskipisteen havaitsemista.
- Ratamestarilta kannattaa pyytää yksi rata malliksi siitä, miten katkot aiotaan toteuttaa. Näin vältetään turhaa työtä, jos tyyliä on huomautettavaa.
- Rastiväliä ei saa taittaa muualta kuin pakollisen reitin kohdalta. Rastiväli, jonka viiva kulkisi suoraan toisen samaan ratakarttaan merkityn rastiympyrän halki, ei ole hyvä rastiväli.
- Onko ratapiirros selkeästi tulkittavissa? Jos pienellä alueella on paljon viivanpätkiä ja ympyröitä siten, että seuraavaa rastia on vaikea löytää kartalta, ei rata ole hyvä.

- Jos kahden edellä mainitun kohdan kanssa on haasteita, voi vaihtoehtona ehdottaa kartanvaihtoa tai -kääntöä.
- Mihin kohtiin ratamestari on piirtänyt kielletyn alueen reunaviivan? Merkinnät tulee miettiä tarkasti: jos kartassa on nauha, tulee maastossa olla tarkalleen sitä vastaava nauha.
- Karttaan merkitsemättömistä nauhoista tulee mainita jollain tavalla kilpailuohjeissa.
- Onko kartassa näkyvillä mittakaava, käyräväli, ja pohjoisviivat?
- Onko kilpailusarja merkitty karttaan *vähintään* 6 mm korkuisin kirjaimin tai numeroin? Rastinmääritteiden otsake ei käytännössä riitä. Sarjatunnus on tärkeä, jotta kilpailija voi nopeasti tarkistaa ottaneensa oikean kartan. Merkintä saa mielellään olla suurempikin, jos tilaa riittää.
- Jos jokin asia epäilyttää, kannattaa olla yhteydessä liiton karttavalvojaan, joka auttaa mielellään.

2.33 Ratavalvoja osallistuu tuomarineuvoston kokouksiin ilman äänioikeutta.

Maastossa tapahtuneen rikkeen käsittelyssä ratavalvojalla on usein hyvä käsitys rikkeen tapahtumapaikasta.

2.34 Ratavalvojan tulee olla kilpailun aikana kilpailupaikalla. Esteen sattuessa kilpailunvalvoja määrää hänelle sijaisen.

Ratavalvojan tulee ennen kilpailua esimerkiksi seurata tarkistusjuoksuja, ja kilpailun aikana olla tarpeen mukaan tuomarineuvoston käytettävissä.